اورتودوقسيا

آخلاقى و دينى رساله

مدير مسؤل : ملەتيوس لوقاكيس — محل اداره : فنار روم پطريقخانه

Ἔτος Β′ — 30 Ἀπριλίου 1927 — Τεῦχος 13ον

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

Καθηγητὴς Ἱ. Θεολογ. Σχολῆς Χάλκης

Η ΧΑΡΑ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Τὸ σκότος τῆς νυκτὸς τοῦ Σαββάτου εἶχεν ἐφαπλωθῇ πυκνὸν ἐπὶ τὴν Ἁγίαν Πόλιν. Σιγὴ ἐβασίλευε πλέον εἰς ὅλην τὴν Ἱερουσαλήμ, ἡ σιγὴ τοῦ ὕπνου, ὁ ὁποῖος ἐπέρχεται κατόπιν ἑορτίου ἡμέρας. Καὶ μόνον γυναῖκές τινες εὐσεβεῖς ἠγρύπνουν ἀνησύχως ἀναμένουσαι τὸν ὄρθρον. Ἦσαν αὐταὶ ἐκεῖναι, αἵτινες συνώδευσαν τὸν Ἰησοῦν μέχρι τοῦ Γολγοθᾶ. Θὰ ἐξήρχοντο τὴν πρωΐαν ἔξω τῆς πόλεως διὰ νὰ κομίσωσι τὰ πολυτιμότερα ἀρώματα τῆς Ἀραβίας πρὸς τὸν πεφιλημένον νεκρόν. Καὶ ἐκεῖ, παρὰ τὸ μνῆμα τὸ καινόν, τὸ ὁποῖον εἶχε παρασκευάσει ἡ εὐσεβὴς ἀφοσίωσις δύο ἐν κρυπτῷ μαθητῶν, θὰ ἐτόνιζον ἀναμφιβόλως εἰς ἐπιτάφιον θρηνῳδίαν ὅλην τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς καρδίας των, θρηνῳδίαν

ὑψηλοτέραν καὶ κατανυκτικωτέραν ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἔψαλον ἄλλοτε αἱ θυγατέρες τῆς Ἱερουσαλήμ.

Εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν ὄρθιος ἐφαίνετο ἀκόμη εἰς τὸν Γολγοθᾶν ὁ Σταυρός, τὸ ἱερώτατον ἐφεξῆς ἔμβλημα καὶ σύμβολον τῆς Χριστιανωσύνης, ἐξαγγέλλων τὴν τραγῳδίαν τῆς Παρασκευῆς. Πόσον ἀληθῶς συγκλονιστικὰ ἦσαν τὰ γεγονότα τῶν προηγηθεισῶν τριῶν ἡμερῶν! Ὁποία διάψευσις ὡραίων ἐλπίδων διὰ τοὺς μαθητάς! Περίφοβοι καὶ πλήρεις ἱερᾶς συγκινήσεως ἐπορεύοντο ἤδη αἱ γυναῖκες ἐν σπουδῇ, πρὸς τὸν κῆπον, ὅπου ὁ τάφος τοῦ Διδασκάλου, ὡς πρὸς πατρίδα ἀγαπητήν, χωρὶς οὐδ' ἡ ἀσθενεστέρα ἐλπὶς νὰ φωτίζῃ τὰ πρόσωπά των. Ἀλλοίμονον! Πλὴν τῆς εὐλαβοῦς ἐκείνης περιποιήσεως τὴν ὁποίαν εἶχον παρασκευάσει, οὐδὲν ἄλλο ἠδύναντο νὰ ἐπιτελέσωσιν ὑπὲρ τοῦ προσφιλοῦς νεκροῦ!

Οὐδεμία τῶν γυναικῶν ἐκείνων εἶχε σκεφθῇ περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς Ἀναστάσεως, ὅταν εὑρέθησαν πρὸ τάφου κενοῦ. Ἐνόμισαν ὅτι ὁ νεκρὸς ἐκλάπη ἐκ τοῦ μνημείου. Ἀλλ' ἄγνωστος φωνή, ἡ φωνὴ τῶν ἀγγέλων, ἡ ὁποία ἔψαλεν ἄλλοτε τὴν Γέννησιν τοῦ θείου βρέφους παρὰ τὸ σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ, παρεμύθησε τὴν θλίψιν αὐτῶν καὶ ἔδωκε τὴν ἐξήγησιν τοῦ ἀνεξηγήτου φαινομένου. «Μὴ ἐκθαμβεῖσθε· Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον· ἠγέρθη· οὐκ ἔστιν ὧδε». Καὶ αἱ σεμναὶ μυροφόροι ἔσπευσαν νὰ εὐαγγελισθῶσι τὴν χαρὰν τὴν μεγάλην, νὰ μεταλαμπαδώσωσι τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως εἰς τοὺς Ἀποστόλους. Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ὑπῆρξεν ὁ πιστότερος καὶ θερμότερος διαγγελεὺς τῆς χαρᾶς τῆς Ἀναστάσεως. Πρώτη αὕτη ἠξιώθη τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἀναστάντος Κυρίου. Τὸν εἶδεν εἰς τὰς πρώτας λαμπηδόνας τῆς ἐαρινῆς ἐκείνης πρωΐας ἐν τῷ κήπῳ εὐλογοῦντα καὶ χαιρετίζοντα τὸν διὰ τοῦ αἵματός Του ἐξαγορασθέντα κόσμον. Τὸ θεῖον βλέμμα Του ἐξετείνετο φαιδρὸν πέραν τῆς Ἱερουσαλήμ, πέραν τοῦ Γολγοθᾶ, πέραν τῶν ὀρέων τῆς Παλαιστίνης, πρὸς τὸν κόσμον ὁλόκληρον, πρὸς τὴν μεγάλην ἀνθρωπότητα.

Ἡ πίστις, ἡ μεγάλη πίστις εἰς τὴν Ἀνάστασιν πληροῖ εὐφροσύνης τὰς καρδίας καὶ τῶν πλέον δυσπίστων μαθητῶν. Εἰς τὸ γεγονὸς τῆς Ἀναστάσεως ἐνορῶσιν οἱ Ἀπόστολοι τὴν φαεινήν, τὴν θείαν λύσιν τοῦ ἀνεξηγήτου ἕως τότε αἰνίγματος τοῦ Γολγοθᾶ. Ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου παρίσταται εἰς αὐτοὺς ὡς ἡ μεγαλοπρεπεστέρα καὶ σαφεστέρα ἀπόδειξις τῆς θείας ἀποστολῆς Του.

Εἴκοσιν αἰῶνες παρῆλθον ἀπὸ τῆς εὐλογημένης ἐκείνης ἡμέρας, ἡ ὁποία περιέκλειε μίαν αἰωνιότητα. Ἡ πίστις εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου ἀπετέλεσεν ἔκτοτε τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον ταῦ χριστιανικοῦ οἰκοδομήματος. Αἱ ἐπετηρίδες διαδέχονται ἀλλήλας εἰς τὴν ἀπαράγραπτον τοῦ χρόνου ἐκτύλιξιν καὶ εἰς σύμπασαν τὴν χριστιανωσύνην ἐξακολουθεῖ νὰ ἀντηχῇ μὲ τὴν αὐτὴν πάντοτε θερμότητα τῆς πίστεως ὁ ὕμνος **Χριστὸς ἀνέστη**, ὁ ὁποῖος ὡς χαρμόσυνον ἄγγελμα ἠκούσθη τὸ πρῶτον εἰς ἕνα τερπνὸν κῆπον τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἡ Ἐκκλησία ψάλλει δι᾽ αὐτοῦ ἐν σεμνῇ μεγαλοπρεπείᾳ τὰς ἠθικάς της κατακτήσεις καὶ ἡ πιστεύσασα καὶ σωθεῖσα ἀνθρωπότης τὴν αἰωνίαν χαρὰν τῆς ζωῆς, τὸ ἐλπιζόμενον αἰώνιον Πάσχα. Εἰς τὴν θυσίαν τοῦ Γολγοθᾶ ἐγνώρισε τὴν ἀγάπην εἰς τὴν ὑψίστην ἐκδήλωσίν της καὶ εἰς τὸ θαῦμα τῆς Ἀναστάσεως ἐνεῖδε τὴν γλυκεῖαν παραμυθίαν, ἥτις ἐπιφυλάσσεται εἰς πᾶσαν δοκιμαζομένην καρδίαν τὸν στέφανον, ὁ ὁποῖος ἀπόκειται εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς.

Διότι ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ **ἀπαρχὴ** καὶ ὁ προάγγελος τῆς ἀτομικῆς ἡμῶν ἀναστάσεως. Ἂν ὁ Χριστὸς δὲν ἀνίστατο οἱ τάφοι ἡμῶν θὰ ἦσαν διὰ παντὸς ἐσφραγισμένοι. Διὰ τοῦ ἐνταφιασμοῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ὁ χριστιανικὸς τάφος ἀπέβη πηγὴ Ἐλπίδος, τόπος ἐμπνέων σκέψεις ζωῆς μᾶλλον ἢ θανάτου. Εἰς δὲ τὸν ὑπεράνω αὐτοῦ ἱστάμενον Σταυρόν, ἡ πιστεύουσα ψυχὴ ἀναγινώσκει τὸ αἰώνιον διάγγελμα τοῦ Λυτρωτοῦ: «ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται».

Ο Μ. ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΟΣ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ

ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΥΠΟ

ΕΝΩΤΙΚΗΝ ΔΙΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΝ ΕΠΟΨΙΝ)

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 448 τοῦ ΙΑ΄ τεύχους)

VI.

Ἡμεῖς ἀποβλέπομεν εἰς πραγματικὸν σύνδεσμον καὶ ἑπομένως δέον νὰ βασιζώμεθα ἐπὶ πραγματικῶν δεδομένων. Τοιαῦτα δὲ ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ἀπασχολοῦντι ἡμᾶς ζητήματι, ἀλλ᾽ ἀνάγκη ὅπως ταῦτα παρ᾽ ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσιν ἔχουν ἴσην ἀξίαν, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν ὑπάρχει πραγματικὴ ταὐτότης.

Κατὰ τὴν βασικὴν χριστιανικὴν πεποίθησιν προϋποτίθεται ἡ ἱερωσύνη ὡς θεῖος θεσμὸς ἀπαραίτητος διὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων κοινωνίαν τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας.

Εἰς τὰς προγενεστέρας ἀγγλικανικὰς ἐκθέσεις τῆς πίστεως ἡ πεποίθησις αὕτη δὲν ἐκφράζεται μετὰ τῆς δεούσης ἀκριβείας, ἐντεῦθεν δὲ γεννῶνται ὑπόνοιαι ὅσον ἀφορᾷ τὴν πραγματικότητα τῆς θείας χάριτος ἐν τῇ ἱερωσύνῃ καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς θείας χάριτος ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅπως δὲν ὑπάρχει ἡ θ. χάρις καὶ ἐν τῇ τελέσει τῆς χειροτονίας ἢ τῆς θ. εὐχαριστίας χάριν παραδείγματος ἢ διδαχῆς ἢ ἐπὶ τῆς σκηνῆς.

Εἶναι ἀνάγκη ὅπως διασκεδασθῶσιν αἱ ἀμφιβολίαι αὗται καὶ δοθῇ πλήρης σαφήνεια εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ γεγονότα. Ἐν τῷ προκειμένῳ εὑρίσκω ἱκανὰς δυσχερείας, αἵτινες ὅμως ἐνδεχόμενον νὰ εἶναι ὑπὲρ τὸ δέον ὑποκειμενικαί. Ταύτας δημιουργεῖ δι᾽ ἐμὲ πρὸ παντὸς ἡ Lambeth Conference τοῦ 1920 διὰ τῆς αὐθεντικῆς καὶ ἀποδεικτικῆς αὐτῆς ἀπαιτήσεως ὅτι «ἡ ὁρατὴ ἕνωσις τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ ἐν τῇ ἐγκαρδίῳ παρὰ πάντων ἀποδοχῇ ἱερωσύνης, ἀναγνωριζομένης ὑφ᾽ ἑκάστου μέλους τῆς Ἐκκλησίας ὡς κατεχούσης ὄχι μόνον τὴν ἐνδόμυχον κλῆσιν τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ προσέτι καὶ τὴν ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ κῦρος τοῦ ὅλου σώματος».

Διὰ τούτων φανερὰ ἀναγνωρίζεται ἡ ἀμοιβαία ἰσότης πασῶν τῶν

τακτικῶν ἱεροτελεστιῶν ἐν ἁπάσαις ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ὀργανώσεσιν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐγκύρου ἀποδείξεως περὶ τῆς ἀναμφισβητήτου ὑπάρξεως παρ᾿ αὐταῖς τῆς «ἀποστολικῆς διαδοχῆς». Ἐγὼ οὐδόλως ὑποπτεύω, ὅτι ἡ τελευταία αὕτη ἐντελῶς ἀποκηρύσσεται, δὲν δύναμαι ὅμως νὰ ἀπαλλαγῶ καὶ ἐκ τοῦ ἀμέσου συμπεράσματος, ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία οἱονεὶ προθύμως ἀφομοιοῖ κατὰ τὴν ἱερὰν αὐτῆς σημασίαν τὴν ἑαυτῆς ἱεραρχίαν πρὸς τοιαῦτα «ἱεραρχικὰ» ὄργανα, ἅτινα δὲν θεωροῦσιν ἀπαραίτητον τὴν successio apostolica καὶ μάλιστα δὲν κατέχουν αὐτὴν πραγματικῶς.

Ἐντεῦθεν δύναταί τις νὰ μαντεύσῃ, ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία θεωρεῖ καὶ τὴν ἱερωσύνην ὥς τι κατὰ συνθήκην, καθὼς θεωρεῖ καὶ τὸν ἐπισκοπικὸν βαθμόν, ὡς πρακτικῶς ἰδίᾳ ὠφέλιμον θεσμόν, μὴ ἔχοντα δογματικὴν οὐσιώδη βάσιν. Ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ περισσότερον μὲ πείθουσιν αἱ ἁρμοδιώτεραι κρίσεις ἀντιπροσώπων τινῶν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἱεραρχίας, ἰδίως αἱ συναντώμεναι ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς ἔργοις τοῦ σεβασμιωτάτου ἐπισκόπου Arthur C. Neadlam, ὅστις βασίζει τὰς θέσεις αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ἐκκλησιαστικῶν, βιβλικῶν καὶ πατερικῶν θεολογουμένων.[1]) Αἱ θέσεις αὗται ἐν τοῖς κυριωτέροις συνοψίζονται εἰς τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς οὐ μόνον ἱερωσύνην δὲν συνέστησεν, ἀλλὰ καὶ ἀποστολικότητα. Ἀμφότερα ταῦτα εἶναι δημιουργήματα τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις πανταχοῦ καὶ πάντοτε αὐτονόμως ἐγκαθιδρύει τὰ ἀπαιτούμενα αὐτῇ ὄργανα, διὰ τοῦτο δὲ ταῦτα πανταχοῦ, ὅπου νομίμως προέκυψαν, εἶναι καὶ ἐξ ἴσου νόμιμα.

Ἐννοεῖται ὅτι ἐν νομίμως ὑφισταμένῃ κοινωνίᾳ πᾶσαι αἱ ὑποχρεωτικαὶ λειτουργίαι εἶναι νόμιμοι, ἀπαιτεῖται ὅμως πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ ἐπικυρωθῇ ἡ νομιμότης αὐτῆς ταύτης τῆς κοινωνίας. Κατὰ τὴν θεωρίαν λοιπὸν ταύτην, ἥτις κατὰ τὸν ὀρθολογισμόν της ἁμιλλᾶται πρὸς τὰ κατασκευάσματα τοῦ E. Hatch καὶ τοῦ Ad. Harnack, οὐδόλως εἶναι φανερὸν ***πῶς*** μορφοῦνται αἱ νόμιμοι χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι καὶ ἐν γένει ***διατί*** κατ᾿ ἀρχὴν ἐν αὐταῖς εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ἱεραρχία, ἀφοῦ ἐκεῖναι αἰσίως ὑφίστανται πρὸ τῆς τελευταίας καὶ παρ᾿ αὐτήν;

Πρόδηλον, ὅτι ἡ ἱεραρχικὴ λειτουργία εἶναι ὥς τι τυχαῖον καὶ πρό-

---

[1]) Ἐννοῶ κυρίως τὰ «the Bampton lectures for the year 1920» ἐκδοθέντα ὑπὸ τὸν τίτλον: The doctrine of the Church and Christian Reunion» (2α ἔκδοσις Λονδῖνον 1921). Ὅλαι αἱ θέσεις τοῦ συγγραφέως ἐπαναλαμβάνονται ἐν ἄλλῳ ἔργῳ αὐτοῦ: «The Church of England. London 1924». Πρβλ. καὶ ἄρθρον: «Dr Headlam on Re—ordination» ἐν «The Church Times» ἀριθμ. 3286 [Ἰαν. 15 1926 σ. 61-62].

σθετον, τοῦ ὁποίου ἀνάγκην δὲν ἔχουν οὐ μόνον οἱ αἱρετικοί, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι.

Εὐνόητον, ὅτι πάντα ταῦτα εὑρίσκονται ἐν δυσαρμονίᾳ πρὸς τὰς ἐκτεθείσας ὀρθοδόξους ἀντιλήψεις καὶ δογματικῶς δυσχεραίνουσι καθ' ὑπερβολὴν τὴν διεκκλησιαστικὴν συνεννόησιν.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀξιοσέβαστος ἐπίσκοπος A. C. Headlam τὰ ἑνωτικὰ αὐτοῦ σχέδια καταστρώνει ἐπὶ τῆς ὁλοκληρωτικῆς ἀπομακρύνσεως τῆς «νεκρωθείσης» ἀνατολικῆς ὀρθοδοξίας ἀπὸ παντὸς συνδυασμοῦ. [1]) Τοιαύτη θυσία εἶναι μὲν λογικὴ ὑπὸ τὰς δεδομένας προϋποθέσεις, ἀλλὰ θὰ γίνῃ δεκτὴ ὑπὸ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ὡς τοιαύτης, καὶ κατὰ πόσον συμφωνεῖ ἢ διαφωνεῖ πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῆς Lambeth Conference; [2]) Ἆρά γε ἐδῶ ὑποκρύπτεται ἡ ἄρνησις τοῦ δογματικοῦ γεγονότος ἢ ὑπάρχει μόνον διαφορὰ ἑρμηνείας, μὴ ἀναιροῦσα τὴν πραγματικότητα αὐτοῦ; Τὸ δεύτερον δυνατὸν νὰ ὑπερισχύσῃ δι' ἀμοιβαίας συζητήσεως, τὸ πρῶτον ὅμως ἀποκλείει καὶ πᾶσαν πραγματικὴν προσέγγισιν, ἐπειδὴ ἐλλείπει πραγματικὸν ἔδαφος. Τοῦτο πρέπει νὰ διευκρινισθῇ εὐθέως καὶ ὁριστικῶς, ἄνευ δ' αὐτοῦ ἀδύνατον νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα ἀποδεδειγμένως καὶ τελειωτικῶς, τοσοῦτο μᾶλλον, ὅσον ἐν τῇ πράξει συναντῶνται παραδείγματα σκανδαλιστικῶν χαρακτηρισμῶν τῆς τε ἱεραρχίας καὶ τῶν μυστηρίων ἐκ μέρους ἀνωτέρων ἀγγλικανῶν Ἱεραρχῶν. [3])

VII.

Ἑπομένως ἔν γε τῷ παρόντι ὅλα τὰ ἐμπόδια συγκεντροῦνται εἰς τὸ νεφελῶδες τρόπον τινα τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως, ἐξ οὗ προέρχεται καὶ ἡ ταραχὴ τῶν Ὀρθοδόξων ὡς πρὸς τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ πρωτοπρεσβύτερος Γιάνισεφ, ὁ γνωστὸς ὀπαδὸς τῆς διεκκλησιαστικῆς εἰρήνης, ἐξεφράσθη, ὅτι οἱ Ἀγγλικανοὶ εἶναι ἀσύλληπτοι εἰς τὰς δογματικάς των ὁμολογίας καὶ ἑπομένως διερωτᾶται πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ συνεννοηθῇ τις μετ' αὐτῶν ἀκριβῶς καὶ λογικῶς; Ἡ δυσχέρεια αὐξάνει ἔτι μᾶλλον καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι ἀνεκταὶ

---

[1]) Βλ. «The Christian East» II 2 : Ἰούλιος 1921 σελ. 94—97. Πρβλ. The Church of England» σ. 189.

[2]) Ὁ Σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος Arthur C. Headlam» ἐν τούτῳ εὑρίσκει καταφατικὴν ἀπάντησιν σύμφωνον πρὸς τὰς ἑρμηνείας αὐτοῦ («The Churh of England» σ. 156—157).

[3]) Βλ. π. χ. «The Church Times» 1925, 25 Ἰανουαρίου σ. 83 καὶ 30 Ἰανουαρίου σελ. 110.

καὶ ἐφαρμόζονται ἀντίθετοι σχεδὸν ἀντιλήψεις περὶ τῶν οὐσιωδεστέρων δογματικῶν ζητημάτων, [1]) ὅλαι δὲ αὗται ἀπορρέουν ἀπὸ τῶν ἀνωτάτων ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἱεραρχίας, οἵτινες ἀνακηρύττουσιν ὡς πλεονέκτημα τοῦ Ἀγγλικανισμοῦ τὴν τοιαύτην ἀσυμφωνίαν τῶν ὁμολογιῶν, τοῦ τελετουργικοῦ τυπικοῦ καὶ τῆς προσωπικῆς διαγωγῆς (π. χ. ἐν σχέσει πρὸς τὸν μασώνισμόν, τὴν θεοσοφίαν κ. ἄ)...

Ἐὰν δὲ εἰς τὰ ἀνωτέρω προσθέσῃ τις τὴν ἐπικράτησιν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας μετὰ τῆς συνταυτίσεως Ἐκκλησίας καὶ Κράτους, ὅτε, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ γνωστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σουηδίας Dr Nathan Söderblom ἐγκαθιδρύεται «ἰμπεριαλιστικὸς παπισμὸς» μεθ᾽ ὅλων τῶν ἀναποφεύκτων ταλαντεύσεων, τί ὑπολείπεται τότε ἀκλόνητον, ἐφ᾽ οὗ νὰ δυνηθῶσιν ὅλοι φιλικῶς νὰ στηριχθοῦν; Πῶς νὰ μὴ προβάλῃ καὶ νὰ μὴ καταπνίξῃ πᾶσαν ἑνωτικὴν ἀπόπειραν ἡ ἀνήσυχος σκέψις: ἆρά γε ὑπάρχει ἐν γένει ἑνιαία Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία μετὰ σαφοῦς καὶ συνειδητῆς ὁμολογίας πίστεως;

Ἡ ἐλευθερία εἶναι ζηλευτή, [2]) ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἐπιφέρῃ ἀντικειμενικὴν σύγχυσιν, ἐξ ἧς παραβλάπτεται πᾶσα συμφωνία, ἐφ᾽ ὅσον ἀγνοεῖ τις μετὰ τίνος καὶ πῶς πρέπει νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ ἔργου. Ἡ προσέγγισις εἶναι ἐπιθυμητὴ δι᾽ ὅλους ἐπὶ τοῦ θεμελίου τῆς καθολικότητος, αὕτη ὅμως—κατὰ τὸν Ἱεροσολύμων Κύριλλον — ἀνήκει μόνον τῇ μιᾷ, ἁγίᾳ, ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις,— κατὰ τὸν Μεδιολάνων Ἀμβρόσιον — μόνη ἐγχέει τὸ πλήρωμα τῶν δωρεῶν τοῦ ἁγ. Πνεύματος εἰς τὸν κόσμον σύμπαντα, καὶ κατὰ τὸν Ὠριγένην ἐμφανίζεται οὐ μόνον ὡς μία, ἀλλὰ καὶ ὡς ἑνιαία. Ἄνευ ἐσωτερικῆς ἑνότητος ἑκάστου τῶν συμφιλιουμένων εἶναι ἀδύνατος καὶ πᾶσα ἀμοιβαία μεταξὺ αὐτῶν συμφιλίωσις.

Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ὅλη ἡ δυσχέρεια ἔγκειται τώρα ἐν τῷ Ἀγγλικανισμῷ, τόσον δὲ βαθεῖα εἶναι, ὥστε τινὲς ἀνελπίστως ἀμφιβάλλουσι κατὰ πόσον ἡ ἄρσις τῆς δυσχερείας εἶναι δυνατὴ διὰ κατηγορηματικωτέρας διατυπώσεως ἐκ μέρους τῶν Ἀγγλικανῶν τῆς ἑαυτῶν διδασκαλίας [3]) τὰς τοιαύτας δὲ ἀποπείρας οἱ κορυφαῖοι ἐξ αὐτῶν τὰς ὑποδέχον-

---

[1]) Πρβλ. παρὰ τῷ Σεβασμωτ. Arthur Headlam «The Church of England» σελ. 56. «Εἶναι λίαν δυνατὸν διὰ πάντα νομιμόφρονα Ἀγγλικανὸν ἄνευ τύψεώς τινος συνειδότος νὰ φρονῇ τὰ τῶν Καλβινιστῶν ἢ τὰ τῶν Ἀρμενίων, νὰ παραδέχηται οἱανδήποτε θέλει διδασκαλίαν περὶ μυστηρίων ἐξαιρέσει τοῦ Ζβιγγλιανισμοῦ καὶ τῆς μετουσιώσεως»...

[2]) Πρβλ. Σεβασμιωτάτου Arthur Headlan «The Church of England» σ. 203.

[3]) Πρβλ. † καθηγ. Λεπόφσκη ἔνθα ἀνωτέρω σ. 49 περὶ τοῦ δυνατοῦ οὐσιωδῶν μεταβολῶν ἐν τῇ διατυπώσει τῶν «39 ἄρθρων».

ται μετ' ἐπικρίσεων. [1]) Καὶ πράγματι ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ὑπάρχουσιν σοβαρὰ κωλύματα καὶ πρακτικὰ καὶ ἠθικά. Ἡμεῖς ἀκούομεν καὶ συμπαθῶς ἀποδεχόμεθα, ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία ἀδυνατεῖ νὰ διοργανώσῃ διεκκλησιαστικὴν ἕνωσιν διὰ λ/σμὸν καὶ μὲ θυσίαν τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς, ἀφήνουσα αὐτοὺς κατὰ μέρος, μόνον διότι δὲν ὑπάρχει μεταξύ των τελεία ἀλληλεγγύη ἐν τοῖς φρονήμασι. Ὡς ἐκ τούτου φαίνεται προτιμώτερον, ἵνα ἐν πρώτοις σχηματισθῇ κοινὴ ἐθνικὴ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία καὶ ἀκολούθως αὕτη συμπαγὴς καὶ ἑνιαία εἰσέλθῃ εἰς τὸν διεκκλησιαστικὸν καθολικὸν σύνδεσμον.

Ἡ ἠθικὴ δύναμις τῶν ὡς ἄνω ἐπιχειρημάτων καὶ σχεδίων δι' ἡμᾶς εἶναι τελείως ἀναμφισβήτητος, ἀνάγκη ὅμως ἵνα ρυθμισθῶσιν ἀναλόγως, ἵνα μὴ ἐκ τῶν προτέρων καταστήσωσι πᾶσαν διεκκλησιαστικὴν συμφωνίαν καθ' ὑπερβολὴν ἄτοπον. Ἰδού, σήμερον ἀκριβῶς ἐμφανίζεται τοιαύτη τις ἀφύσικος κατάστασις, καθ' ἣν οἱ Ἀγγλικανοί, ἐπιθυμοῦντες νὰ διαπραγματευθῶσι μεθ' ἡμῶν, κυρίως συζητοῦσι μεταξύ των καὶ πρὸς ἡμᾶς οἱονεὶ στρέφουν τὰ νῶτα..... Εἶναι δυσάρεστον νὰ τὸ εἴπωμεν οὐχ ἧττον ὅμως εἶναι γεγονὸς πραγματικόν. Προφανῶς δὲ ὑπὸ τοιαύτας ἀμοιβαίας σχέσεις οὐδεμία ἀμοιβαία συζήτησις εἶναι νοητή, οὐδὲν ἄλλο δὲ αἱ τοιαῦται σχέσεις ὑπόσχονται, ἐκτὸς ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων παρεξηγήσεων......

Τοιαύτη πραγμάτων κατάστασις εἰς τὸν ἀμερόληπτον θεατὴν διαζωγραφεῖται ὡς λίαν ἀδρανής. Ὁ ἀξιοσέβαστος ἐπίσκοπος Charles Gore διακηρύττει καὶ ὑπεραμύνεται ἐν τῷ Ἀγγλικανισμῷ τὸν «a seriptural Catholicism» [2]) οἱ δὲ κακῆς προθέσεως κατήγοροι διαδίδουσιν ὅτι «ἡ Ἀγγλία θεωρεῖται ἔχουσα 700 αἱρέσεις, ἑκάστη ἐκ τῶν ὁποίων προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ δογματικὴ καὶ ἠθικὴ αὐτῆς διδασκαλία βασίζεται ἐπὶ τῆς Ἁγ. Γραφῆς. [3])

Καὶ ἂν ἀκόμη ἀποβάλωμεν τὰς ὑπερβολὰς καὶ ἐλαττώσωμεν κατὰ τὸ

---

[1]) Περὶ τῶν γνωστῶν καὶ ἀποδεκτῶν διὰ τοὺς ὀρθοδόξους «terms of intercommunion» παράβαλε τὸ τοῦ Σεβασμιωτ. Arthur Headlam «The Church of England» σελ. 65, 67, 189. Ἡ τελευταία καὶ μᾶλλον αὐθεντικὴ ἔκδοσις τοῦ ἄνωθι ἔργου εἰς ρωσικὴν μετάφρασιν ἐγένετο παρὰ τοῦ πρωθερέως Τιμοθέεφ μετὰ προλόγου, γραφέντος ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Charles Goce, μὲ τίτλον : «Βάσεις ἀμοιβαίας κοινωνίας (προτεινόμεναι ὡς συζητήσιμος βάσις) μεταξὺ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας —καὶ τῶν μετ' αὐτῆς συνδεδεμένων Ἐκκλησιῶν—καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας», Λονδῖνον 1925.

[2]) «Catholicism and Roman Catholicism» σελ. 46, 48, 49.

[3]) Πρβλ. Rev. F. Woodlock «Constantinople, Canterbury and Rome : a Criticism of Bishop Gore's Theory of the Catholic Church, London 1923 σελ. 36.

ἥμισυ τὸν τρομερὸν τοῦτον ἀριθμόν, καὶ πάλιν θὰ διαπιστώσωμεν ἐν τῷ Ἀγγλικανισμῷ πολυπληθεῖς διαιρέσεις.

Ἐξ ἄλλου δὲ δὲν ὑπάρχει τίποτε συμπαγὲς καὶ ἑνιαῖον, δυνάμενον νὰ προσελκύσῃ εἰς ἑαυτὸ διὰ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ συναφείας καὶ νὰ ὑποτάξῃ διὰ τῆς δογματικῆς αὐτοῦ ὁμοφωνίας, ἀφοῦ ἐπιτρέπεται σχεδὸν ἀπεριόριστος ἐλευθερία εἰς τὰ κεντρικώτερα δογματικὰ σημεῖα.

Ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω συνθήκας φαίνεται ἀμφίβολον, ἵνα ὁ Ἀγγλικανισμός, αὐτὸς καθ' ἑαυτόν, ἐξομαλύνῃ ἢ ἀπορροφήσῃ τὰς ἐν αὐτῷ ὑφισταμένας διαφοράς, ἀφοῦ στερεῖται ἐσωτερικῶς κεντρομόλου δυνάμεως, ἑλκυούσης πρὸς ἑστίαν παγίας καὶ ὑποχρεωτικῆς δογματικῆς διδασκαλίας. Ἀμφιβάλλω ἂν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο, διότι ἀδυνατῶ νὰ ἐννοήσω ἐν ὀνόματι τίνος ἠμπορεῖ νὰ προσελκύσῃ πρὸς ἕνωσιν μεθ' ἑαυτοῦ, ἀφοῦ στερεῖται ἐσωτερικῆς ἑνότητος καὶ τὴν ἔλλειψιν ταύτην θεωρεῖ ὡς φυσικὴν λειτουργίαν τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας καὶ ὡς χριστιανικὸν γνώρισμα τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ὑπεροχῆς... Ἀπαιτεῖται ἀνεκτικότης μέχρις ἐσχάτου βαθμοῦ, ἀλλ' ὡς γνωστόν, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ αὐστηρῷ Ἀγγλικανισμῷ ὑπάρχουν ἰσχυρότατα προτεσταντικὰ ρεύματα καὶ μεταξὺ τῶν ἐπιλέκτων μελῶν τῆς Ἱεραρχίας,[1]) παρὰ τῶν ὁποίων τὸ ἀπαραβίαστον τῶν συμβολικῶν κειμένων ὑποστηρίζεται συνήθως οὐχὶ ἕνεκα τῆς ἱερᾶς αὐτῶν ἀκριβείας, ἀλλὰ πρὸς ἐξασφάλισιν προτεσταντικοῦ ἐλευθεριασμοῦ διὰ τοῦ δογματικοῦ ἐπαμφοτερισμοῦ καὶ τῆς ἐλαστικότητος. Ὁ Ἀγγλικανισμὸς κρατῶν θέσιν viae mediae, παρουσιάζεται ὡς ἱκανῶς ἀσθενὴς φραγμὸς μεταξὺ Προτενστατισμοῦ καὶ Καθολικισμοῦ καὶ κινδυνεύει ν' ἀποκλίνῃ εἰς τὸν πρῶτον μᾶλλον ἢ εἰς τὸν δεύτερον. Τοὐναντίον αἱ ὀρθόδοξοι τάσεις δὲν ἔχουσιν ἐπιρροὴν καὶ ἐν αὐτῷ δὲ τῷ Λονδίνῳ,[2]) τῷ παρουσιάζοντι μεγίστην θρησκευτικὴν ποικιλίαν, ἐνίοτε προκαλοῦσιν ἀστυνομικὰ μέτρα διὰ τὰς ἀθωοτέρας «ὀρθοδόξους καινοτομίας» ἐν τῇ διακοσμήσει τῶν ναῶν....

Στερούμενος ὁ Ἀγγλικανισμὸς ὡρισμένης δογματικῆς συγκεντρώσεως κατ' ἀνάγκην θὰ προσφύγῃ εἰς σημαντικὰς ὑποχωρήσεις ἐν προτεσταντικῷ πνεύματι καὶ θὰ ἐξασθενήσῃ τὰς ἐν αὐτῷ ὀρθοδόξους τάσεις, πρὸς ζωογόνησιν τῶν ὁποίων δὲν θὰ ὑπάρξῃ τότε ἐνεργὸς παρότρυνσις, ἀφοῦ ὅλαι αἱ τάσεις θ' ἀποβῶσι προτεσταντικαὶ ἢ προτεσταντίζουσαι. Αἱ θέσεις τοῦ Lambeth τοιαύτην κυρίως ἔχουσι κατεύθυνσιν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι

---

[1]) Π. χ. ὁ Bishop of Durham H. Hemsley Henson καὶ ἰδίως ὁ Bishop of Birmingham Dr Barnes.

[2]) Rev. C. Beaufort Moss. Body is One, London 1920 σελ. 1—2.

βεβαίως γενικῆς καὶ καθολικῆς ἀναγεννήσεως, δὲν ὑπάρχει ὅμως πιθανότης περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ παρακεκινδυνευμένου τούτου σχεδίου, τοὐναντίον δὲ ἡ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτοῦ ἀποκτηθεῖσα πεῖρα μαρτυρεῖ μᾶλλον περὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ προτεσταντικοῦ πνεύματος ἢ περὶ τῆς ὀρθοδόξου συνοχῆς.[1]) Περὶ τούτου μᾶς πείθουσι καὶ ἄλλα ἀνάλογα παραδείγματα. Οἱ Παλαιοκαθολικοὶ π. χ. ἐπιδιώξαντες εὐρέα ἑνωτικὰ σχέδια ἄνευ ἰδίας δογματικῆς ἑδραιότητος, ἠναγκάσθησαν ν' ἀκολουθήσωσι τὴν ἀπότομον κατωφέρειαν,[2]) αἱ δὲ Σκανδιναυϊκαὶ ἐπισκοπιαναὶ ἐκκλησίαι οὐ πρὸ πολλοῦ προέβησαν εἰς καθαρῶς προτεσταντικὴν ἕνωσιν ἐν Βυττεμβέργῃ. Ἡμεῖς ὅμως εἰς ἄλλο ἀποβλέπομεν καὶ χρεωστοῦμεν νὰ ἐπιτύχωμεν καθολικὴν ἀμοιβαιότητα.

[Ἕπεται τὸ τέλος]

ΔΙΔΑΓΜΑ

«Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν· εὑρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ Θεοῦ ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ Θεοῦ ὅτι ἤγειρε τὸν Χριστόν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται· εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται, εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν..... Νυνὶ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο». [Α΄ Κορ. 15, 12—20].

---

[1]) Τοιαύτης φύσεως δεδομένα ὑπάρχουν οὐκ ὀλίγα καὶ ἐν τῇ ἀρίστῃ ἐκδόσει G. K. A. Bell, Dean of Canterbury: Documents on Christian Unity, 1920—4, London 1924.

[2]) Πρβλ. Καθηγ. Β. Κερένσκη: «Τί διεχώριζε καὶ διαχωρίζει τὴν Ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Δυτικὴν Παλαιοκαθολικήν;» Χάρκοβον 1910 σελ 101 κ. ἑ.

Η ΝΕΑ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΤΟΥ

ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΥ

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ὁμὰς ἐξ ἑκατὸν περίπου λαϊκῶν καὶ κληρικῶν ἐν ἐπιδεικτικῇ διαδηλώσει διέσχιζε τὰς ὁδοὺς τοῦ Λονδίνου. Προηγεῖτο αὐτῆς φερομένη ὑψηλὰ ἐπὶ κοντοῦ πινακίς, ἐφ' ἧς ὑπῆρχεν ἡ ἐπιγραφή : «Ἡ Ἐκκλησία ἐν κινδύνῳ· σήμερον οἱ Ἐπίσκοποι συνεδριάζουσιν, ὅπως μεταβάλωσι τὸ Εὐχολόγιον· ἡ μεταβολὴ δυνατὸν νὰ καταστρέψῃ τὸ ἔργον τῆς Μεταρρυθμίσεως· μεταβαίνομεν, ὅπως ἐπισκεφθῶμεν τώρα τοὺς Ἐπισκόπους. Ἐὰν ἦσαι φίλος τῆς Ἐκκλησίας, ἐλθὲ μεθ' ἡμῶν· ἔχει σημασίαν τὸ πρᾶγμα διὰ σέ». Οἱ διαδηλωταὶ μετέβησαν εἰς τὸ Lambeth Palace, ὅπου πράγματι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος μηνὸς συνεδριάζουσι καθ' ἑκάστην ὅλοι οἱ Ἐπίσκοποι τῶν δύο Ἐπαρχιῶν Καντουαρίας καὶ Ὑόρκης ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῶν Ἀρχιεπισκόπων αὐτῶν. Ἀντικείμενον τῶν μακρῶν αὐτῶν συσκέψεων, αἵτινες διαρκοῦσαι τρεῖς ἢ τέσσαρας ἑβδομάδας ἑκάστοτε συνεχίζονται ἤδη ἀπὸ διετίας, εἶνε ἡ συμπλήρωσις τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ «Βιβλίου τῶν κοινῶν προσευχῶν», ὡς καλεῖται ἐπισήμως τὸ Εὐχολόγιον. Ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν διαδηλωτῶν, συνισταμένη ἐκ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τοῦ ἀρχιγραμματέως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας καὶ ὑπέβαλεν αἴτησιν πρὸς τοὺς συνεδριάζοντας Ἐπισκόπους. Ἡ αἴτησις προερχομένη ἀπὸ τῆς Εὐαγγελικῆς τ. ἔ. τῆς προτεσταντιζούσης μερίδος, ἤλεγχε τοὺς Ἐπισκόπους ὡς ζητοῦντας νὰ συμβιβάσωσι τὰ ἀσυμβίβαστα, διότι παραβαίνοντες τὰς ὑποχρεώσεις αὐτῶν δὲν ἔλαβον ἐγκαίρως τὰ προσήκοντα μέτρα, ὅπως πατάξωσι τὰς ρωμαιοκαθολικὰς διδασκαλίας καὶ τὰς ὀρθολογιστικὰς πλάνας ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ. Οἱ αἰτούμενοι προσέθετον, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ προσκαλοῦνται, ὅπως ἀποδεχθῶσι τὰς προτάσεις τῶν Ἐπισκόπων καὶ θεωρήσωσιν αὐτὰς ἱκανοποιητικὰς ἀκριβῶς διότι οὐδένα ἱκανοποιοῦσι καὶ κατήγγελλον τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν αὐτῶν ὡς πολιτικὸν ἢ ἐμπορικὸν συμβιβασμόν, «ἐνῷ, ὅταν πρόκειται, ἐπάγονται, «περὶ τῆς ἀληθείας, ἡ τοιαύτη πολιτικὴ εἶνε προδοσία ἀπὸ μέρους ἐκείνων, οἵτι-

νες ἔδει νὰ ὦσιν οἱ φρουροὶ τῶν Κανόνων τῆς ἁγίας Μεταρρυθμίσεως». Ἀπὸ τῆς ἑπομένης πολλὰ ἐκ τῶν ἡμερησίων φύλλων καὶ ὁ περιοδικὸς τύπος ἐδημοσίευσαν ἄρθρα ἀσχολούμενα εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Εὐχολογίου. Οἱ συντάκται αὐτῶν ἀναλόγως τῆς μερίδος, εἰς ἣν ἀνήκουσι, ὑπερασπίζουσι τὰς ἰδίας ἀπόψεις κατὰ τῶν ἀντιθέτων ἢ καὶ ἀρνοῦνται νὰ ὑπεραμυνθῶσι τοῦ συμβιβασμοῦ, τὸν ὁποῖον κατ' αὐτοὺς ἐπιχειροῦσιν οἱ Ἐπίσκοποι. Σημειωτέον, ὅτι, ἐπειδὴ οἱ Ἐπίσκοποι ἐτήρησαν τὴν ἀρχικῶς δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν αὐτῶν, ὅπως μηδὲν ἀνακοινώσωσιν ἐκ τῶν ἀνταλλασσομένων μεταξὺ αὐτῶν ἢ ἐκ τῶν ἐπιφερομένων μεταβολῶν, οὐδεὶς ἔξωθεν δύναται νὰ γινώσκῃ ἀκριβῶς ποῖαι εἶναι αἱ εἰσαγόμεναι μεταβολαί. Κατόπιν τούτων ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Καντουαρίας ἐδημοσίευσεν ἀνακοινωθέν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναφέρων, ὅτι ἡ γενομένη ἐργασία θὰ ὑποβληθῇ προσεχῶς εἰς τὰς κληρικὰς Συνελεύσεις, αἵτινες θὰ συνέλθωσι περὶ τὰ τέλη Φεβρουαρίου, ἐπάγεται: ... «Ἐν τῷ μεταξὺ ἐν σχέσει πρὸς ἐπιστολὰς καὶ τηλεγραφήματα ἀκόμη, τὰ ὁποῖα μοὶ ἀπεστάλησαν καὶ τὰ ἄρθρα ἐφημερίδων τινῶν, τολμῶ νὰ ἐκφράσω τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὅσοι ἐνδιαφέρονται περὶ τοῦ ζητήματος δὲν θὰ δώσωσι προσοχὴν εἰς τὰς ἐξωγκωμένας ὑποθέσεις περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς φύσεως τῶν σχεδιαζομένων μεταβολῶν. Κύκλοι τινὲς ἐπιχειροῦσι προφανῶς, ὅπως ἐξογκώσωσι τὰς προτάσεις ταύτας καὶ πρὶν ἢ δημοσιευθῇ ὁριστικόν τι ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀνάψωσι τὴν φλόγα τῆς διαμάχης εἰς τὰ πνεύματα σοβαρῶν, ἀλλ' ἀδαῶν ὀπαδῶν. Νομίζω, ὅτι φόβοι—ἀλλὰ καὶ ἐλπίδες—ἐγεννήθησαν, αἵτινες θὰ ἀποδειχθῶσιν, ὅτι ἦσαν ἀδικαιολόγητοι». Αἱ συνεδριάσεις τῶν Ἐπισκόπων, μυστικαὶ πάντοτε, συνεχίζονται ἐν τῷ Lambeth Palace ἐν παραδειγματικῇ τάξει καὶ ἁρμονίᾳ καὶ δὲν ἀπέχει, ὡς φαίνεται, ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν θὰ ἀναγγελθῇ ἡ συντέλεσις τοῦ ἔργου αὐτῶν. Μέχρις ὅτου ὅμως γνωσθῇ ἡ οὐσία τῶν εἰσαγομένων μεταβολῶν, αἵτινες, κατὰ τὴν δήλωσιν καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καντουαρίας, θὰ ἔχωσι χαρακτῆρα προαιρετικὸν μόνον, διατηρουμένου ἐν ἰσχύϊ καὶ τοῦ ἤδη ἐν χρήσει ὄντος εὐχολογίου, καὶ δυνηθῇ τις νὰ κρίνῃ κατὰ πόσον αὗται ἀνταπεκρίθησαν πρὸς τὰς ὑφισταμένας σήμερον ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνάγκας, δέον νὰ γινώσκωμεν δύο τινά: ***πρῶτον***· τί εἶνε τὸ νῦν ἐν χρήσει Ἀγγλικὸν Εὐχολόγιον καὶ ποία ἡ σημασία αὐτοῦ καὶ ***δεύτερον***· ποῖοι οἱ λόγοι, οἵτινες προὐκάλεσαν τὴν νέαν ἀναθεώρησιν αὐτοῦ.

Α΄

ΤΟ ΑΓΓΛΙΚΟΝ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΟΥ

(The Book of Common prayer)

α΄) Πηγαί.

Εὐθὺς μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς Μεταρρυθμίσεως ἐν Ἀγγλίᾳ κατενοήθη ἡ ἀνάγκη, ὅπως τὸ μὲν ἁπλοποιηθῇ ἡ δημοσία θεία λατρεία διὰ τῆς ἀποδοχῆς ἑνὸς ἑνιαίου τύπου κοινῆς προσευχῆς ὑφ᾽ ὅλων τῶν καθεδρικῶν ναῶν καὶ τῶν ἐνοριῶν ἀντὶ τῶν πολλῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν χρήσει εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Ἀγγλίας, τὸ δὲ χρησιμοποιηθῇ ἀντὶ τῆς ἀκαταλήπτου λατινικῆς ἡ ἀγγλικὴ γλῶσσα. Ὡς βάσις διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ νέου Εὐχολογίου ἐχρησίμευσαν τὰ λατινικὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, ἡ Σύνοψις (Breviary), τὸ Λειτουργικόν (Missal), τὸ Ἐγχειρίδιον (Mannal) καὶ τὸ Ἀρχιερατικὸν (Pontifical), ἅτινα ἐχρησιμοποιοῦντο ἐν Ἀγγλίᾳ πρὸ τῆς Μεταρρυθμίσεως καὶ ἰδίᾳ τοῦ τύπου, οὗ ἐγίνετο χρῆσις ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Sarum. Ἐν τοῖς ἀπὸ μέρους οἱ συντάκται τοῦ Εὐχολογίου παρέλαβον ἐκ τῆς Συνόψεως, τῆς ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ Ἰσπανοῦ Francis de Quinones, Φραγκισκανοῦ καὶ Καρδιναλίου, τῇ ἐγκρίσει τοῦ Πάπα τὸ πρῶτον τῷ 1535 καὶ εἶτα τῷ 1537 πλεῖστα στοιχεῖα. Οὕτω δὲν ἐχρησιμοποίησαν μόνον ἐξ αὐτῆς φράσεις ἐν τῷ Προλόγῳ τοῦ Εὐχολογίου, ἀλλ᾽ ἐταύτισαν, ὡς ἔπραξεν ἐκεῖνος, τὰς Ἀκολουθίας τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν Ἑορτῶν πρὸς τὰς τῶν καθημερινῶν, ἀπέκοψαν ὅλα τὰ Ἀντίφωνα καὶ τὰς Ἀποκρίσεις, ἐπολλαπλασίασαν τὴν Ἀνάγνωσιν ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, προὔταξαν ἑκάστης Ἀκολουθίας βραχεῖαν Ἐξομολόγησιν καὶ Ἄφεσιν, ἀντικατέστησαν τὸ Ἀποστολικὸν διὰ τοῦ Ἀθανασιανοῦ Συμβόλου εἴς τινας ἡμέρας ἀντὶ νὰ θέσωσι τὸ δεύτερον ὡς συμπλήρωμα τοῦ πρώτου. Διὰ τὴν σύνταξιν τῆς Λειτουργίας ἐν τῷ Εὐχολογίῳ ἐχρησιμοποιήθη τὸ Μοζαραβικὸν Λειτουργικόν, ὅπερ ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Καρδιναλίου Ζιμένσις τῷ 1500 εἶχεν ἀνὰ χεῖρας ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Cranmer. Ἐξ αὐτοῦ ἐλήφθησαν ἱκαναὶ εὐχαὶ αὐτούσιοι, ἄλλαι δὲ εὐχαὶ τοῦ Εὐχολογίου προσηρμόσθησαν πρὸς τὰς ἐν ἐκείνῳ καὶ ἰδίᾳ αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν τέλεσιν τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Ἀλλ᾽ οἱ συντάκται τοῦ Εὐχολογίου ἐπωφελήθησάν πως καὶ τῶν Λειτουργιῶν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Οὕτως ἐκ τῆς Λειτουργίας τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου ἐλήφθη ἡ εὐχὴ τοῦ Γ΄ Ἀντιφώνου «ὁ τὰς κοινὰς ταύτας καὶ συμφώνους. . . . . », ὡς καὶ ἡ ἀποστολικὴ εὐλογία «ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰ. Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη. . . . » ἥτις ἐτέθη κατὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ 1662, ὡς κατακλεὶς τοῦ Ὄρθρου καὶ τοῦ Ἑσπερινοῦ. Ὡσαύτως καὶ ἡ Ἐπίκλησις, ἥτις εὑρισκομένη ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ 1549 πα-

ρελείφθη ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα, εἶνε προφανῶς ἀπομίμησις τῆς ἐπικλήσεως ἐν ταῖς Ὀρθοδόξοις Λειτουργίαις. Ἡ ἐπίκλησις αὕτη : «Ἐπάκουσον ἡμῶν, δεόμεθά Σου, εὔσπλαγχνε Πάτερ, καὶ εὐδόκησον τῷ ἁγίῳ Σου Πνεύματι καὶ τῷ λόγῳ εὐλογῆσαι καὶ ἁγιάσαι τὰ δῶρά σου καὶ κτίσματα ταῦτα, τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον, ὥστε γενέσθαι ταῦτα ἐν ἡμῖν τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ ἀγαπητοῦ Σου υἱοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ» ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Cranmer οὐχὶ μετὰ τὸ : «Λάβετε, φάγετε» ὅπου εὕρηται ἐν ταῖς ἡμετέραις Λειτουργίαις, ἀλλὰ πρὸ αὐτοῦ. Τέσσαρες ὁμοίως αἰτήσεις τῆς Λιτανείας τοῦ Εὐχολογίου εἶναι ἀπομιμήσεις μᾶλλον σχετικῶν αἰτήσεων ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκτενεῖ τῆς Λειτουργίας τοῦ Ἰ. Χρυσοστόμου ἢ ἀντιστοίχων αἰτήσεων τῆς ἀρχαίας λατινικῆς λιτανείας τοῦ Sarum. Αἱ αἰτήσεις αὗται εἶνε : ἡ ὑπὲρ εἰρήνης καὶ ἑνώσεως· ἡ ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου, τοῦ πρεσβυτερίου καὶ τῆς διακονίας, ἡ ὑπὲρ τῶν ἐν κινδύνῳ, θλίψει καὶ ἀνάγκῃ εὑρισκομένων καὶ ἡ ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων καὶ αἰχμαλώτων.

Ἀλλ' εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ Ἀγγλικοῦ Εὐχολογίου δὲν ὑστέρησεν εἰς συμβολὰς καὶ Λουθηρανικαὶ καὶ ἄλλαι προτεσταντικαὶ πηγαί, δικαίως δὲ θὰ ἔλεγέ τις, ὅτι τὸ μέγιστον μέρος τοῦ νέου ὑλικοῦ, τοῦ εἰσαχθέντος εἰς τὸ Εὐχολόγιον ἠντλήθη ἐκ λουθηρανικῶν καὶ καλβινικῶν λειτουργικῶν βιβλίων. Οὕτως ἐνῷ ἡ λιτανεία ἐν αὐτῷ στηρίζεται ἐπὶ τῆς λατινικῆς λιτανείας τοῦ Μεσαίωνος, μεγάλαι μεταβολαὶ εἰσήχθησαν εἰς αὐτὴν κατὰ τὸ λεκτικὸν καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον καὶ πολλαὶ ἐγένοντο προσθῆκαι καὶ παραλείψεις ἐπὶ τῇ βάσει λουθηρανικῶν λιτανειῶν. Ἡ ἐπιρροὴ τοῦ λουθηρανισμοῦ εἶνε ὡσαύτως κατάδηλος καὶ εἰς τὰς μεταβολάς, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο εἰς τὰς διατάξεις τοῦ βαπτίσματος καὶ ἄλλων μυστηρίων καὶ τελετῶν καὶ εἰς τὴν ἀκολουθίαν «τῆς θείας μεταλήψεως» ἔνθα αἱ παρατηρούμεναι ἀποκλίσεις ἀπὸ τοῦ ἀρχαιοτέρου τύπου ἔχουσι προτεσταντικὴν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν.

Ἐλάχιστα ἐν τέλει συνέβαλον εἰς τὸν ἀπαρτισμὸν τοῦ Εὐχολογίου ἐξ ἰδίων οἱ πρῶτοι αὐτοῦ συντάκται καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἐκδόται. Ἔργα αὐτῶν εἶνε αἱ εὐχαὶ εἰς τὰς μνήμας τῶν ἁγίων, αἵτινες πιθανῶς συνετάχθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Cranmer καὶ ἄλλαι τινὲς περιστατικαὶ εὐχαί, συγγραφεῖσαι ὑπὸ διαδόχων αὐτῶν ἢ καὶ ἄλλων Ἐπισκόπων.

β') Ἱστορία.

1) Τὸ Εὐχολόγιον τοῦ 1549. — Καίτοι συστατικά τινα μέρη τοῦ Εὐχολογίου, ὡς ἡ λιτανεία, ἡ διάταξις περὶ θείας μεταλήψεως καὶ ἄλλα εἶχον ἐκδοθῆ καὶ προηγουμένως, ἡ πρώτη πλήρης ἔκδοσις τοῦ «Βιβλίου

τῶν κοινῶν προσευχῶν» ἐγένετο τῷ 1549 μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν δύο Βουλῶν τῇ 21η Ἰανουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ τὴν δημοσίευσιν βασιλικοῦ διατάγματος, δι' οὗ ἐπεβάλλετο ἡ ἀναγκαστικὴ χρῆσις αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἐν τῇ πρώτῃ ταύτῃ ἐκδόσει συναντῶμεν πολλὰ στοιχεῖα συντηρητικά, τὰ ὁποῖα ἀπηλείφθησαν ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα ἐκδόσεων. Ἐν αὐτῇ π. χ. ἡ Ὑπεραγία Παρθένος Μαρία ἐμνημονεύετο ὀνομαστὶ μεταξὺ τῶν κεκοιμημένων ἁγίων, ἡ δέησις ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων διετηρεῖτο σαφῶς, ἐγίνετο ἡ ἐπίκλησις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πρὸ τῶν λέξεων : «Λάβετε, φάγετε κτλ.», ἐπηκολούθει εἰς αὐτὰς ἡ ἀναφορά, διετάσσετο ἡ χρῆσις τοῦ δι' ὕδατος κεκραμένου ποτηρίου καὶ ἐγίνετο ἡ χρῆσις τοῦ σημείου τοῦ Σταυροῦ, ὄχι μόνον ἐν τῷ καθαγιασμῷ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ Βάπτισμα, τὴν Βεβαίωσιν, τὸν Γάμον καὶ τὴν Ἐπίσκεψιν τῶν ἀσθενῶν. Ὡσαύτως παρηγγέλλετο ἡ διατήρησις τῆς θείας κοινωνίας χάριν τῶν ἀσθενῶν καὶ ἡ χρίσις αὐτῶν δι' ἡγιασμένου ἐλαίου (Εὐχέλαιον)· ἡ ἀκολουθία τοῦ βαπτίσματος περιελάμβανεν ἐξορκισμούς, ἄλειψιν δι' ἐλαίου, τριττὴν κατάδυσιν καὶ χρίσμα, ἐν δὲ τῇ νεκρωσίμῳ ἀκολουθίᾳ περιείχοντο καταφανεῖς δεήσεις ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων. Περὶ τῶν ἀμφίων τὸ Εὐχολόγιον ἐκεῖνο διέτασσεν, ὅπως οἱ ἐν τῷ χορῷ ὑπηρετοῦντες κατώτεροι κληρικοὶ φέρωσι λευκὸν ἔνδυμα (Surplice), οἱ δὲ ἐν τοῖς καθεδρικοῖς Ναοῖς καὶ τοῖς Κολλεγίοις φέρωσι καὶ σκοῦφον, ὃν ὤφειλον νὰ φέρωσι καὶ ὅλοι οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἀνωτέρου κλήρου, ὁσάκις ἐκήρυττον. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας ὁ ἱερουργῶν ἱερεὺς ὤφειλε νὰ φέρῃ λευκὸν στιχάριον μετὰ φελονίου, οἱ δὲ βοηθοὶ αὐτοῦ στιχάρια μετὰ περιχειρίδων. Ὁ Ἐπίσκοπος ἐκτὸς τοῦ ἐρυθρωποῦ ἐνδύματος ἔδει νὰ φέρῃ σχιχάριον καὶ μανδύαν καὶ νὰ κρατῇ εἰς τὴν χεῖρα ποιμαντικὴν ῥάβδον ἢ νὰ δίδῃ, ὅπως κρατῇ αὐτὴν ὁ Chaplain. Εἰς τὴν πρώτην ταύτην ἔκδοσιν τοῦ Εὐχολογίου δὲν ἦτο προσηρτημένη ἡ περὶ χειροτονίας διάταξις, ἥτις προσετέθη διὰ νέας πράξεως τοῦ Κοινοβουλίου τῷ 1550. Ἡ πρᾶξις αὕτη δὲν περιεῖχε τὴν βραδύτερον προστεθεῖσαν φράσιν «εἰς τὸ ἀξίωμα καὶ τὸ ἔργον ἱερέως τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ» τὸ νῦν ἀνατιθέμενόν σοι δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἡμῶν» καὶ ὥριζεν, ὅπως εἰς τὸν νεοχειροτόνητον ἱερέα δίδηται τὸ ἅγιον Ποτήριον ἢ τὸ ἅγ. Δισκάριον μετὰ τοῦ ἄρτου καὶ αἱ ἅγ. Γραφαί.

2) Τὸ Εὐχολόγιον τοῦ 1552. — Νέον Εὐχολόγιον ἀναθεωρηθὲν εἰσήχθη εἰς χρῆσιν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸ 1552 διὰ πράξεως τοῦ Κοινοβουλίου, διατασσούσης τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς 13ης Νοεμβρίου, ἑορτῆς τῶν ἁγίων Πάντων κατὰ τὸ δυτικὸν Ἡμερολόγιον. Τὸ νέον τοῦτο Εὐχολόγιον ἐν σχέσει πρὸς τὸ προηγούμενον περιέ-

χει σπουδαίας μεταβολὰς γενομένας προφανῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Προτεσταντισμοῦ. Ἄξιαι μνείας ἐνταῦθα εἶνε ἐκεῖναι ἰδίᾳ, αἵτινες ἐγένοντο ἐν τῇ Διατάξει τῆς θείας κοινωνίας, ἐξ ἧς ἐξωβελίσθη ἡ λέξις λειτουργία (Mass) καὶ ἧς ἡ μακρὰ εὐχὴ τοῦ 1549 διῃρέθη εἰς τρία μέρη. Τούτων τὸ πρῶτον μέρος ἀπετέλεσε τὴν εὐχὴν ὑπὲρ τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας, τὸ δεύτερον τροποποιηθὲν ἐγένετο εὐχὴ τοῦ καθαγιασμοῦ καὶ τὸ τρίτον τ. ἔ. ἡ ἀναφορὰ ἐτέθη ὡς εὐχὴ μετὰ τὴν θείαν Εὐχαριστίαν. Ἐκτὸς τῶν μεταβολῶν τούτων ἡ ἐπίκλησις τοῦ ἁγ. Πνεύματος ἐπὶ τῶν τιμίων δώρων διεγράφη ἐξ ὁλοκλήρου, ἐξωβελίσθησαν τὸ κεκραμένον Ποτήριον καὶ ἡ χρῆσις τοῦ σημείου τοῦ Σταυροῦ κατὰ τὸν καθαγιασμὸν καὶ κατηργήθησαν ἡ μνεία τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν διαφόρων ἁγίων, τὸ ᾆσμα Agnus dei καὶ οἱ ὕμνοι μετὰ τὴν θ. Εὐχαριστίαν. Ὡσαύτως αἱ ἐν τῷ Εὐχολογίῳ τοῦ 1549 κείμεναι λέξεις κατὰ τὴν μετάδοσιν τῆς θείας κοινωνίας. «Τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰ. Χριστοῦ, ὅπερ δίδοταί σοι, τηρήσαι τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν σου εἰς ζωὴν αἰώνιον» καὶ «τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰ. Χριστοῦ, τὸ ἐκχυθὲν ὑπέρ σου, τηρήσαι τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν σου εἰς ζωὴν αἰώνιον» ἀντικατεστάθησαν διὰ τῶν ἑξῆς: «Λάβε καὶ φάγε τοῦτο εἰς ἀνάμνησιν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπέρ σου καὶ τράφηθι δι' αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ σου διὰ πίστεως μετ' εὐχαριστίας» καὶ «Πίε τοῦτο εἰς ἀνάμνησιν, ὅτι τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἐχύθη ὑπέρ σου καὶ εὐχαρίστει». Ὁμοίως μετὰ τὴν τελετὴν τῆς θείας μεταλήψεως ἐτέθη μακρὰ σημείωσις παρέχουσα ἐξηγήσεις περὶ τῆς γονυπετήσεως κατὰ τὴν ὥραν τῆς μεταλήψεως, ἐν ᾗ λέγεται «ἡ γονυπέτησις αὕτη δὲν σημαίνει, ὅτι ἀπονέμεται ἢ ἔπρεπε νὰ ἀπονέμηται λατρεία εἴτε πρὸς τὸν μυστηριώδη ἄρτον καὶ οἶνον, τὰ ὁποῖα σωματικῶς δεχόμεθα, εἴτε πρὸς τὴν πραγματικὴν ἢ οὐσιώδη παρουσίαν τοῦ φυσικοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ». Πρὸς τούτοις παρελείφθησαν οἱ ἐξορκισμοί, ἡ δι' ἐλαίου ἄλειψις τοῦ βαπτιζομένου, ἡ τριττὴ κατάδυσις καὶ τὸ χρίσμα ἐκ τῆς τελετῆς τοῦ βαπτίσματος καὶ κατηργήθησαν ἡ δι' ἐλαίου ἄλειψις κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἀσθενῶν (Εὐχέλαιον) καὶ ἡ μετάδοσις εἰς αὐτοὺς τῆς διατηρουμένης θείας κοινωνίας. Ὁμοίως ἐξωβελίσθησαν ἐκ τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας αἱ εὐχαὶ ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων καὶ ἡ τέλεσις τῆς θείας εὐχαριστίας καὶ κατηργήθησαν τὰ ἄμφια, ὡς ὡρίζοντο ἐν τῷ προηγουμένῳ Εὐχολογίῳ. Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Νέου τόσον τελουμένης τῆς θείας Εὐχαριστίας, ὅσον καὶ καθ' ὅλας τὰς ἄλλας Ἀκολουθίας ὁ μὲν Ἐπίσκοπος ἔδει νὰ φέρῃ ὑπέρυθρον ἄμφιον, ὁ δὲ ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος μόνον τὸ λευκὸν ἔνδυμα.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

ΤΑ ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

ΚΑΙ ΑΝ ΔΥΝΑΝΤΑΙ ΝΑ ΤΕΛΕΣΘΩΣΙ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΑΣ

Α'

Τὰ μνημόσυνα «τὰς μνείας» ἢ «μνήμας» τῶν τεθνεώτων θὰ ἐξετάσω μᾶλλον ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ κανονικῆς ἀπόψεως θίγων πως καὶ τὸ δογματικὸν αὐτῶν μέρος.

Ἡ συνεχὴς παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας, αἱ μαρτυρίαι τῶν πατέρων, ὅλος ὁ ἱστορικὸς βίος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας διδάσκει ὅτι οἱ ἐπιζῶντες, ὄχι μόνον συνδέονται διὰ δεσμοῦ νοερᾶς κοινωνίας καὶ ἀγάπης μετὰ τῶν κεκοιμημένων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καί πως παραμυθοῦσι καὶ ἀνακουφίζουσιν αὐτὰ «εὐχαῖς καὶ ἱκετηρίαις καὶ ἐλεημοσύναις καὶ προσφοραῖς». «Οὐ γὰρ ἁπλῶς ταῦτα ἐπινενόηται», λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος, «οὐδὲ εἰκῇ μνήμην ποιούμεθα τῶν ἀπελθόντων ἐπὶ τῶν θείων μυστηρίων καὶ ὑπὲρ αὐτῶν πρόσιμεν δεόμενοι τοῦ ἀμνοῦ τοῦ κειμένου». [1])

Ἤδη καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀπαντῶμεν τὰ μνημόσυνα (αἰτήσεις ἐλέους ὑπὲρ τῶν νεκρῶν) τῶν κεκοιμημένων στηριζόμενα ἐπὶ τῆς δοξασίας περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς τῶν ἀποθνησκόντων ἤτοι τῆς πέραν τοῦ τάφου ζωῆς. Ἐκτὸς τῶν ἀναφερομένων γενικῶν καὶ ἀορίστων σχετικῶς πρὸς τὸ ὑπὸ μελέτην ζήτημα ἐν Ἀριθμοῖς Κ. 29, Δευτερονομίῳ ΛΑ, 8, Α' Βασιλειῶν ΛΑ, 13, ἀξιοσημείωτα ἐπὶ τοῦ προκειμένου κυρίως τυγχάνουσι τὰ ἀναφερόμενα ἐν Βῳ βιβλίῳ τῶν Μακκαβαίων (κεφ. ιβ' 41—46.) Ὁ Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος εὑρὼν «ἐδωλεῖα» εἰς τοὺς κόλπους τῶν ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων θανατωθέντων ἀνδρῶν προσέταξεν, ὅπως οἱ ἐπιζῶντες προσαγάγωσι θυσίαν ὑπὲρ τῶν δι' ἁμαρτίαν πεπτωκότων· «πάνυ καλῶς καὶ ἀστείως πράττων ὑπὲρ ἀναστάσεως διαλογιζόμενος·» (εἰ γὰρ μὴ τοὺς προπεπτωκότας ἀναστῆναι προσεδόκα περισσὸν ἂν ἦν καὶ ληρῶδες ὑπὲρ νεκρῶν προσεύχεσθαι.»)..... Ὅθεν περὶ τῶν τεθνηκότων τὸν ἐξιλασμὸν ἐποιήσατο τῆς ἁμαρτίας ἀπολυθῆναι.» [2])

Αἱ λεγόμεναι Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ (Βιβλ. Η', κεφ. ΜΒ') ὁμιλοῦσι

---

1) ΜΑ' Ὁμιλία εἰς τὴν Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν.

2) Βλέπε καὶ Ν. Μίλας, Ἐκκλησ. Δίκαιον σελ. 979—80.

περὶ μνημοσύνων τῶν κεκοιμημένων καὶ δὴ περὶ τρίτων, ἐνάτων, τεσσαρακοστῶν καὶ ἐνιαυσίων· τὰ τελευταῖα ταῦτα ἰδιαιτέρως ἀποκαλοῦνται «μνεῖαι» τῶν κοιμηθέντων. Προστίθεται δὲ καὶ τὸ «διδόσθω ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τοῦ κοιμηθέντος πένησιν εἰς ἀνάμνησιν αὐτοῦ.» Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ταύτῃ περὶ μνημοσύνων μαρτυρίᾳ ἀναπτύσσεται καὶ ἡ ἑξῆς ἀρχή· αἱ δεήσεις ὑπὲρ τῶν νεκρῶν καὶ εἰδικῶς τὰ ὑπὲρ αὐτῶν μνημόσυνα καὶ ἡ διανομὴ ἐλεῶν εἰς τοὺς πτωχοὺς ὠφελοῦσι μόνον τοὺς ἐν εὐσεβείᾳ κοιμηθέντας. «Περὶ γὰρ ἀσεβοῦς, εἰ τὰ τοῦ κόσμου δῷς πένησιν οὐδὲν ὀνήσεις αὐτόν».

Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων (Κατήχησις Μυσταγωγ. Ε′ Migne τόμ. 33 στ. 1116-7) ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «Ὑπὲρ τῶν προκεκοιμημένων ἁγίων... καὶ πάντων ἁπλῶς τῶν ἐν ἡμῖν κεκοιμημένων ***μεγίστην ὄνησιν πιστεύοντες ἔσεσθαι ταῖς ψυχαῖς ὑπὲρ ὧν ἡ δέησις ἀναφέρεται τῆς ἁγίας καὶ φρικωδεστάτης προκειμένης θυσίας***». Ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ἐν τῷ ἐπιταφίῳ αὐτοῦ εἰς Καισάριον (λόγος ζ′ Migne τόμ. 35) σημειοῖ σὺν ἄλλοις καὶ τὰ ἀκόλουθα σχετικὰ πρὸς τὰ μνημόσυνα· «τὰ μὲν οὖν παρ᾽ ἡμῖν τοιαῦτα........ Καὶ τὰ μὲν ἀποδεδώκαμεν, τὰ δὲ δώσομεν, τὰς ***δι᾽ ἔτους προσφέροντες τιμάς τε καὶ μνήμας,*** οἵ γε τῷ βίῳ περιλειπόμενοι».

Ὁ ἤδη μνημονευθεὶς θεῖος Χρυσόστομος, ἀναπτύσσων τὸ περὶ μνημοσύνων ζήτημα ἐν διαφόροις αὐτοῦ ὁμιλίαις, διδάσκει καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ αὐτὸν τὸν ἐν ἁμαρτίαις ἀποθανόντα δυνάμεθα ἐκ τῶν κινδύνων νὰ ἐξαρπάσωμεν. πῶς; «Ἂν, λέγει, εὐχὰς ὑπὲρ αὐτοῦ ποιῶμεν συνεχῶς, ἂν ἐλεημοσύνην διδῶμεν, καὶ ἐκεῖνος ἀνάξιος ᾖ, ἡμᾶς ὁ Θεὸς δυσωπήσεται». (Ὁμιλία ΚΑ′ εἰς τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων.) Γενικώτερον ὅσον ἀφορᾷ εἰς αὐτὸν τὸν θεσμὸν τῶν Μνημοσύνων αἱ σκέψεις τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου εἶναι σαφέσταται. Ἐν τῇ Δ′ ὁμιλίᾳ εἰς τὴν πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολὴν λέγει· «κλαίωμεν τούτους, βοηθῶμεν αὐτοῖς κατὰ δύναμιν, ἐπινοήσωμεν αὐτοῖς τινα βοήθειαν, μικρὰν μέν, βοηθῶμεν δ᾽ ὅμως. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; εὐχόμενοι καὶ ἑτέρους παρακαλοῦντες εὐχὰς ὑπὲρ αὐτῶν ποιεῖσθαι· πένησιν ὑπὲρ αὐτῶν διδόντες συνεχῶς ...... οὐκ εἰκῇ ταῦτα ἐνομοθετήθη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, τὸ ***ἐπὶ τῶν φρικτῶν μυστηρίων μνείαν*** γίνεσθαι τῶν ἀπελθόντων..... Ὅταν γὰρ ἑστήκῃ ὁ λαὸς ὁλόκληρος χεῖρας ἀνατείνοντες, πλήρωμα ἱερατικὸν καὶ ***προκέηται ἡ φρικτὴ θυσία,*** πῶς οὐ δυσωπήσομεν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τούτων παρακαλοῦντες;» (πρβλ. καὶ ὁμιλία λϛ′ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον).

Ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἐν ταῖς Ἐξομολογήσεσιν (Confessiones liber IX cop. 13) προκειμένου περὶ τῆς ἀποθανούσης τότε μητρὸς αὐτοῦ ἐξεφράζετο ὡς ἑξῆς: «Θεέ, ἔμπνευσον πᾶσι τοῖς μέλλουσιν ἀναγινώσκειν

τὰς σελίδας ταύτας, ἔμπνευσον αὐτοῖς ***νὰ μνημονεύωσιν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ σου*** τῆς δούλης σου Μονίκης.» [3])

Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τῇ περὶ τῶν ἐν πίστει κοιμηθέντων πραγματείᾳ αὐτοῦ (Migne τόμ. 95 στ. 264—268) ἀναφέρων διαφόρους πατέρων μαρτυρίας περὶ τῆς ἱερᾶς τῶν μνημοσύνων τελετῆς ἐπάγεται: «τοῦτο οὖν σκόπει πᾶς τις, ὁ τοῖς ῥηθεῖσιν ἀμφισβητῶν ὅτι ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ὁ μικρὰν ἀρετῶν ζύμην κτησάμενος μὴ πεφθακὼς δὲ ταύτην ἀρτοποιῆσαι, ἀλλὰ βουληθεὶς μὲν μὴ δυνηθεὶς δὲ τοῦτο, ἢ ῥαθυμίας ἢ ἀμελείας ἢ ἀνανδρίας ἕνεκεν, ἢ τῆς ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀναβολῆς, ἐπιφθασθεὶς καὶ θερισθεὶς παρ' ἐλπίδα ***οὗτος οὐκ ἐπιλησθήσεται παρὰ τοῦ Δικαίου Χριστοῦ.***»

Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης ἐν τῷ τελετουργικῷ αὐτοῦ ἔργῳ (ἐρωτ. τξθ) διαλαμβάνει σὺν ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς: «Καὶ τὰ νενομισμένα ποιοῦσι. Προηγουμένως τὴν καθ' ἡμέραν ἀναίμακτον θυσίαν, ***ἧς οὐδὲν τῷ κοιμηθέντι λυσιτελέστερον».*** καὶ ἀλλαχοῦ (ἐρωτ. τογ) ἐκφράζεται οὕτω: «ἐπεὶ διά τε τῶν τελουμένων δεήσεων καὶ εὐχῶν καὶ τῶν ἱερῶν θυσιῶν καὶ τῶν εἰς τοὺς πένητας εὐποιϊῶν οὐ μόνον τοῖς ἡμαρτηκόσι καὶ ἐν μετανοίᾳ ἐξελθοῦσι τοῦ σώματος ἄνεσίς τε καὶ ἄφεσις δίδοται, καὶ τῆς τιμωρίας ἀπαλλαγή, ἀλλὰ καὶ τοῖς δικαίως ζήσασι, καὶ τέλος ἀγαθὸν καὶ θεοφιλὲς ἀποδεδωκόσι μείζων ἡ κάθαρσις καὶ ἀνάβασις χορηγεῖται, ὡς καὶ τῷ Χρυσορρήμονι δοκεῖ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῶν Πράξεων.... Ἐξαιρέτως δὲ ὑπὲρ τοῦ τεθνεῶτος τὰς ἀναιμάκτους ἐκτελεῖσθαι θυσίας. Ἡ γὰρ ἐπὶ τῇ φρικτῇ θυσίᾳ μερὶς καὶ ἡ ἐπὶ ταύτῃ τοῦ ἀπελθόντος ἀνάμνησις, τῷ Θεῷ τοῦτον ἑνοῖ».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται ὅτι ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ὡς πρὸς τὴν διὰ τῶν μνημοσύνων προσγινομένην ὄνησιν (ὠφέλειαν) ταῖς ψυχαῖς τῶν τεθνεώτων ἐφρόνει μᾶλλον ὅτι αἱ δεήσεις ὑπὲρ τῶν νεκρῶν εἶναι ἀποτελεσματικαὶ ἐν ᾗ περιπτώσει οἱ μεταστάντες ὑπὲρ ὧν τελοῦνται αἵ τε δεήσεις καὶ τὰ μνημόσυνα καὶ τὰ ἐλεήμονα ἔργα ἔζησαν εὐσεβῶς. Ὁ εὐσεβῶς ζήσας δὲν εἶναι βεβαίως ὁ χριστιανὸς ὁ ἀποθνήσκων ἁπλῶς καὶ τυπικῶς ἡνωμένος μετὰ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ δεσμοῦ τῆς κοινωνίας δλδ, ὁ μὴ ἀφωρισμένος, ἀποκεκομμένος τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας· τὰ ὑπὲρ τῶν τοιούτων μνημόσυνα δὲν θὰ ἦναι εἰ μὴ εἷς τύπος πρὸς συμπλήρωσιν τῶν λοιπῶν ἐξωτερικῶν τύπων ἐντὸς τῶν ὁποίων ὅλως μηχανικῶς ἐπλαισιοῦτο κατὰ τὸν παρόντα βίον ἡ χριστιανικὴ ἰδιότης τῶν μόνον κατ' ὄνομα χριστιανῶν τούτων. Ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο σαφεῖς

---

[3]) Βλέπε καὶ Καλλινίκου πρωτοπρεσβυτέρου «Ὁ Χριστιανικὸς Ναὸς» σελ. 717-720

εἶναι αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαί, αἱ βεβαιώσεις Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἑρμηνευτοῦ τῆς ὀρθοδόξου σκέψεως, ὡς καὶ τῶν ἄλλων πατέρων αἱ μαρτυρίαι.

Οἴκοθεν ἐννοεῖται ὅτι ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἐπισήμως ἀποκεκομμένους ἐκ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας ὡς καὶ εἰς τοὺς δι' ἀναμφισβητήτων καὶ ὡρισμένων πράξεων ἐκδηλοῦντας τὴν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐχθρότητα ἢ ἀλλοτρίωσιν αὐτῶν, ὡς εἶναι λ. χ. αἱ αὐτόχειρες κ. ἄ. τὰ ὑπὲρ τῶν τοιούτων μνημόσυνα ἀπαγορεύονται ὡς ἀπαγορεύεται καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὐτῶν κηδεία.

Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ὀνησιμότητα τῶν μνημοσύνων. Ἡ ὀνησιμότης προαπαιτεῖ αἴσθημα εὐσεβείας ἢ τοὐλάχιστον συναίσθησιν τῆς ἁμαρτωλοῦ καταστάσεως καὶ πόθου εἰλικρινοῦς μετανοίας καὶ διαπράξεως ἐναρέτων ἔργων ἐὰν πρόκηται περὶ ἁμαρτωλῶν ἀποθνησκόντων. Τὴν σκέψιν ταύτην ἀναπτύσσει διεξοδικῶς ὁ ἱερὸς Δαμασκηνὸς ἐν τῷ προμνησθέντι χωρίῳ αὐτοῦ (ὁ μὴ πεφθακὼς καὶ . . . ἢ ραθυμίας ἢ ἀμελείας κλπ.). Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος φαίνεταί πως ἀσαφέστερος ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁμιλῶν μὲν περὶ τῆς ἀνακουφίσεως καὶ παραμυθίας, ἥτις ἐπιτυγχάνεται ὑπὲρ τοῦ ἁμαρτωλοῦ κεκοιμημένου διὰ τῶν δεήσεων τῶν ἐπιζώντων, μὴ καθορίζων ὅμως τὸ εἶδος τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Οὐδεμία ὅμως ἀμφιβολία ὑπάρχει, ὅτι ὑπὸ τὰς ρητορικὰς φράσεις τοῦ Ἱ. Χρυσοστόμου νοεῖται ὁ μετανοήσας ἁμαρτωλός. Ἄλλως τε καὶ ὁ Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης ἀναπτύσσων τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Ἱ. Χρυσοστόμου ἀναφέρει, ὡς εἴδομεν, τὰ ἀκόλουθα διασαφητικὰ τῆς γνώμης τοῦ μεγάλου Πατριάρχου· «διὰ τῶν εὐχῶν καὶ δεήσεων καὶ τῶν ἱερῶν θυσιῶν ἄνεσίς τε καὶ ἄφεσις δίδοται τοῖς ***ἁμαρτωλοῖς καὶ ἐν μετανοίᾳ ἐξελθοῦσι τοῦ σώματος***».

Αὐτὴ εἶναι ἡ γνώμη τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὴν ὀνησιμότητα τῶν μνημοσύνων. [1]) Ἡ θεωρία αὕτη περὶ ὠφελείας καὶ καρποφορίας παρὰ τῷ Θεῷ τῶν ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων μνημοσύνων δὲν συνεπάγεται περιορισμόν τινα οὐδὲ δημιουργεῖ τάξεις διαφόρους τεθνεώτων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας δι' ἃ ἀπαγορεύεται ἡ τέλεσις μνημοσύνων ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν κατηγορίαν ἐκείνην τῶν κεκοιμημένων, ὑπὲρ ὧν ἡ τέλεσις μνημοσύνων εἶναι ἄσκοπος καὶ ἑπομένως περιττή. Εἴπομεν ἤδη τίνων τὰ μνημόσυνα ἀπαγορεύονται. Ὡς πρὸς τοὺς ἄλλους ἡμεῖς οἱ ἐπιζῶντες ἀγνοοῦμεν τὴν πραγματικότητα τῆς ψυχικῆς των καταστάσεως κατὰ τὴν ἐκ τῆς ζωῆς ταύτης ἔξοδόν των. Τὸ τοιοῦτον σαφῶς γνωρίζει μόνον ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς. Πλὴν τούτου ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται περὶ

[1]) Βλέπε καὶ Δογματικὴν Χρ. Ἀνδρούτσου σελ. 434.

ἀποκεκομμένων ἐκ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας τεθνεώτων τὰ μνημόσυνα χρησιμεύουσι καὶ ὡς ἓν ἐπὶ πλέον δεῖγμα τῆς σχέσεως τῆς ὑφισταμένης μεταξὺ στρατευομένης καὶ θριαμβευούσης Ἐκκλησίας, μεταξὺ ἐπιγείου καὶ ἐπουρανίου ζωῆς.

B΄.

Ἔκ τινων φράσεων διαφόρων χωρίων ἀναφερομένων εἰς τὸν θεσμὸν τῶν μνημοσύνων ἐξάγεται ὅτι τὰ μνημόσυνα τελοῦνται καὶ πρέπει νὰ τελῶνται κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, τῶν ***φρικτῶν μυστηρίων τελουμένων,*** ὡς λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος. Σαφῶς ἐπίσης ἐκφράζεται καὶ Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης ὁμιλῶν, ὡς εἴδομεν, περὶ μερίδος τῶν κεκοιμημένων. Τὰ μνημόσυνα ἑπομένως ἀποκλείονται ἐκ τῆς «ἄρτι τετελειωμένης καὶ προηγιασμένης λειτουργίας». «Ἡ τῶν προηγιασμένων λειτουργία εἶναι ἡ τῆς τε τελειωμένης και προσενεχθείσης θυσίας δευτέρα προσφορὰ» ὡς γράφει καὶ Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης ἐν τῷ Πηδαλίῳ αὐτοῦ» (Πηδαλ. ἔκδοσις 1886 σελ. 220). «Ἄλλως τε καὶ τὰ τυπικά, ὡς ἀναφέρει ὁ ἴδιος, σύμφωνως τοῦτο διορίζουσι».

Ὁ σχολιαστὴς τῶν ἱ. κανόνων Θ. Βαλσαμὼν ἑρμηνεύων τὸν ΝΑ΄ κανόνα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου («ὅτι οὐ δεῖ ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ μαρτύρων γενέθλια ἐπιτελεῖν, ἀλλὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων μνήμας ποιεῖν ἐν τοῖς Σάββασι καὶ ταῖς Κυριακαῖς») ἐπιπροσθέτει εἰς τὰ σχόλια τοῦ κανόνος τούτου καὶ τὰ ἑξῆς: «Σημείωσαι τοίνυν, ὅτι ὑπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὐδὲ μνῆμαι κατοιχομένων γίνονται δι᾿ ὅλης τῆς Τεσσαρακοστῆς ἄνευ τοῦ Σαββάτου» (Σύνταγμα Ρ. καὶ Ποτλῆ Γ΄ σελ. 218—219). Ματθαῖος ὁ Βλάσταρης ἐξ ἀφορμῆς τοῦ αὐτοῦ κανόνος γράφει: «καὶ ἐκ τῶν μαρτύρων τὰς μνήμας ἀθέμιτον ἐν ἡμέραις νηστίμοις ἐπιτελεῖν, σχολῇ γε δή που τῶν ἄλλως ἀποιχομένων, εἰ μὴ εἰ Σαββάτῳ καὶ μόνῳ». Καὶ περαιτέρω προσθέτει· «πρὸς τὴν νοητὴν οὖν καὶ ἡμᾶς τῶν νεκρούντων παθῶν παρατατтομένους μάχαν, αὐτὰ θάπτειν ἀνάγκη πειρᾶσθαι, οὐ τῶν σήμασιν ἀπογινομένων ταῖς μνήμαις προσέχειν τὸν νοῦν, ὡς τὸ τοῦ Κυρίου ἐπίταγμα· ἐκεῖνοι πεπαυμένοι τοῦ πολεμεῖν, πρὸς τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἐσφαγμένων, καὶ τὰς νενομισμένας ποιοῦνται ταφάς. Καὶ συντόνου μεθέμενοι τῆς νηστείας ἐν ταῖς ἱλαρωτέραις τῶν ἡμερῶν τῶν ἐν ταῖς μνήμαις τῶν ἀποιχομένων μεμνήμεθα τελετῶν» (Σύνταγμα Ρ. καὶ Ποτλῆ ΣΤ΄σ. 460,463).

Καὶ ὁ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ: «Ἑρμηνεία τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων») Migne τόμ. 99 στήλη 1689) χαρακτηρίζων τὴν προηγιασμένην ὡς «συνεσκιασμένως καὶ πενθηρῶς» γινομένην ἀποκλείει τὴν τέλεσιν μνείας τεθνεῶτος κατὰ τὴν λειτουργίαν ταύτην, ἀφοῦ ἡ ἡμέρα θανάτου δὲν θεωρεῖται κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν

ἡμέρα πένθους ἀλλὰ χαρᾶς, ὡς μετάβασις ἐκ τῶν λυπηροτέρων πρὸς τὰ θυμηδέστερα,

Συμφώνως λοιπὸν πρός τε τὴν περὶ μνημοσύνων ὀρθόδοξον ἀντίληψιν καὶ πρὸς τοὺς κανόνας καὶ τὰς τυπικὰς Διατάξεις ἀπαγορεύεται ἡ τέλεσις μνημοσύνων κατὰ τὰς προηγιασμένας.

Ὡς πρὸς τὰς Τετράδας καὶ τὰς Παρασκευὰς τῆς Τυροφάγου σημειωτέον ὅτι κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας συμφώνως πρὸς παλαιὰς κοινὰς διατάξεις «ὡς τὸ ἀρχαῖόν φησι τυπικόν, γράφει Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης (νστ΄) «ὁ πατριάρχης κατὰ τὴν τετράδα τῆς Τυροφάγου πρῶτος ἐλειτούργει τὰ Προηγιασμένα». Ἡ συνήθεια αὕτη κατηργήθη εἴτε διότι τελεία νηστεία δὲν τηρεῖται κατὰ τὴν Τυροφάγον, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ ἡμέρα, καθ᾽ ἣν τελεῖται προηγιασμένη, εἴτε διότι ἐπέδρασε τὸ μοναχικὸν Ἱεροσολυμιτικὸν τυπικὸν τὸ μὴ ἐπιτρέπον προηγιασμένας οὔτε κατὰ Τετράδας καὶ Παρασκευὰς τῆς Τυροφάγου οὔτε κατὰ τὴν Μ. Παρασκευήν. Τὴν κατάργησιν τῶν δύο προηγιασμένων τῆς Τυροφάγου δὲν ἀντικατέστησε τέλεσις τελείας λειτουργίας, καθότι αἱ ἡμέραι τῆς ἑβδομάδος τῆς Τυροφάγου δὲν ἐξισοῦνται πρὸς τὰς ἡμέρας τῆς κρεωφαγίας. Ὥστε οὔτε κατὰ τὰς παλαιὰς Διατάξεις, καθ᾽ ἃς ἐτελοῦντο προηγιασμέναι, οὔτε κατὰ τὰς νέας, καθ᾽ ἃς οὐδεμία λειτουργία τελεῖται, ἐπιτρέπεται ἡ τέλεσις μνημοσύνων κατὰ τὰς Τετράδας καὶ Παρασκευὰς τῆς Τυροφάγου.

Ἐν Μ. Ρεύματι, τῇ 12 Μαρτίου 1927.

† Ο ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

ΔΙΔΑΓΜΑ

Αὐτὸ τὸ ξύλον ἐκεῖνο, ἔνθα τὸ ἅγιον ἐτάθη σῶμα καὶ ἀνεσκολοπίσθη πῶς ἐστι περιμάχητον ἅπασι; καὶ μικρόν τι λαμβάνοντες ἐξ ἐκείνου πολλοὶ καὶ χρυσῷ κατακλείοντες καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες τῶν τραχήλων ἐξαρτῶσι τῶν ἑαυτῶν καλλωπιζόμενοι, καίτοι καταδίκης σύμβολον τὸ ξύλον ἦν, καίτοι τιμωρίας; Ἀλλ᾽ ὁ πάντα ποιῶν καὶ μετασκευάζων αὐτά, ὁ τὴν οἰκουμένην ἐκ τοσαύτης κακίας μεταθείς, καὶ τὴν γῆν οὐρανὸν ἐργασάμενος, οὗτος καὶ τὸ πρᾶγμα τοῦτο, ἐπονείδιστον ὂν καὶ πάντων θανάτων αἴσχιστον, ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγε. Τοῦτο γὰρ τὸ τοῦ θανάτου σύμβολον ἐγένετο εὐλογίας ὑπόθεσις πολλῆς. *(Ἰ. Χρυσόστομος)*

ΜΕΓ. ΚΑΤΗΧΗΤΟΥ ΑΛΕΞ. ΖΩΤΟΥ, Δ. Θ.

Η ΑΒΗΣΣΙΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ὀλιγίστοις τῶν παρ' ἡμῖν κληρικῶν θεολόγων, ὡς μὴ εἰδικῶς ἀσχολουμένων, εἶναι γνωστή, καὶ εἰς πλείονας τῶν κοσμικῶν ἄγνωστος παραμένει ἡ ἱστορία καὶ ἡ καθόλου ἐκκλησιαστικὴ κατάστασις τῶν ἀπὸ τοῦ IV αἰῶνος ἀπὸ τῆς μιᾶς Ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας ἀπεσχισμένων Νεστοριανῶν, Ἀρμενίων, Ἰακωβιτῶν, Κοπτῶν, Ἀβησσινῶν, Μαρωνιτῶν καὶ τῶν οὕτω Χριστιανῶν τοῦ Θωμᾶ κληθέντων.

Ἡ περὶ τούτων ἀφήγησις εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα. Ἐπειδὴ ἡ γνῶσις εἶναι φορεὺς τοῦ ἐνδιαφέροντος, ὅπερ ὑποδαυλίζει τὴν ἀγάπην καὶ τὴν συμπάθειαν πρὸς ὅ,τι τις γινώσκει, ἐντεῦθεν παρωρμήθημεν τὴν κατὰ προσέγγισιν μὲν τελείαν, ἀλλ' ἀκριβῆ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, ἱστορίαν τῆς Ἀβησσινικῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐκθέσωμεν, τὰ μέχρι τοῦδε ἄγνωστα γνωστὰ καθιστῶντες. Ἠρξάμεθα δὲ ἀπὸ τῆς ἀφηγήσεως τῶν κατὰ τὴν Ἀβησσινικὴν Ἐκκλησίαν διὰ τὴν ἰδιαιτέραν ταύτης πρὸς τὴν ἡμετέραν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ μεμαρτυρημένως ἀκραιφνῆ συμπάθειαν.

Τὰς πρὸς καταρτισμὸν τῆς ἱστορίας ταύτης ἀναγκαίας πληροφορίας ἠρύσθημεν ἐκ τῶν ἑπομένων πηγῶν:

1) Rufin. Hist. Eccl. I. 9. Migne XXI. p. 477—480.
2) Σωκράτης ὁ Σχολαστικός. Ἐκκλ. Ἱστ. Α. 19. Migne. Τόμ. 67, σελ. 126.
3) Ἑρμείας ὁ Σωζόμενος. Ἐκκλ. Ἱστ. Β. 24. Migne. Τόμ. 67, σελ. 996.
4) Θεοδώρητος ὁ Κύρου. Ἐκκλ. Ἱστ. Α. 23. Migne. Τομ. 82, σελ. 970.
5) Μ. Ἀθανάσιος. Ἀπολογία πρὸς Κωνστάντιον. Migne. Τόμ. 25, σελ. 639.
6) Κοσμᾶς ὁ Ἰνδικοπλεύστης. Migne. Τόμ. 88, σελ. 109.
7) M. d'Arteau. Ἐγκυκλοπαιδ. Λεξικόν. Σμύρνη. 1861.
8) Dictionnaire d'Histoire et de Geographie Ecol. Paris 1912.
9) Σ. Βουτυρᾶ. Λεξικὸν Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας. Κων/πολις 1869.
10) Εὐαγγελικὸς Ἀγγελιαφόρος. Ρωσικὸν περιοδ. Μὴν Ἀπρίλιος καὶ Μάϊος 1895.
11) Raymond Janin. Les Eglises Orient. et les Rites Orient. Paris.
12) Meyers Conversations Lexicon. Hildburghafen. 1870
13) Ἀμβροσίου Σχολ. Μητροπολίτου Καισ. Αἱ Ἀρχ. καὶ Σύγχρ. Λειτουργίαι 1922.
14) Φιλ. Βαφείδου. Ἐκκλ. Ἱστορία Τόμ. Γ' σελ. 222—223.
15) Ant. Baumstark. Dié Mésse im Morgcland. München 1906.
16) Konrad Lubeck. Dié Christl. Kirchen des Orients. München 1911.
17) Aluis Knöpfler. Lehrbuch der Kirchenges. Freiburg 1910.

Κεφ. Α'.

Η ΔΙΑΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Οἱ 'Αβησσινοὶ [1]) τάσσονται μεταξὺ τῶν πρώτων χριστιανικῶν ἐθνῶν, διότι ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν λίαν πρωΐμως τὸ χριστιανικὸν θρήσκευμα ἐνεφυτεύθη. Ἡ δὲ ἐν 'Αβησσινίᾳ εἴσοδος τοῦ Χριστιανισμοῦ, κατά τινα εἰκασίαν, φέρεται ὡς ἐπιτευχθεῖσα κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους, καὶ δὴ πρὸ τῆς ἀνὰ τὰ ἔθνη διασπορᾶς τῶν ἀποστόλων. Τὸ ἱστορικὸν βιβλίον τῶν Πράξεων (Η. 26, 39) ἀφηγεῖται, ὅτι πρὸς Αἰθίοπά τινα ἰσχυρόν, εὐνοῦχον τῆς βασιλίσσης Κανδάκης [2]) «ὃς ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς Ἱερουσαλήμ,» ἐφ' ἅρματος ἐποχούμενον καὶ μὴ γινώσκοντα, ὅσα ἐν τῷ βιβλίῳ 'Ησαΐου (43, 7) ἀνεγίνωσκε, κατὰ θείαν εἰσήγησιν ὁ 'Απόστολος Φίλιππος ἐπὶ τοῦ ὀχήματος ἐκείνου εἰσπηδήσας καὶ ἀποκαλύψας, ὅσα αὐτὸς δὲν κατενόει, εὐηγγελίσατο τὸν 'Ιησοῦν, ἀνάψας οὕτω ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὴν φλόγα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως καὶ ἀναδείξας αὐτὸν μετ' οὐ πολὺ καὶ κατὰ τύπους τέλειον χριστιανόν, διότι μετὰ τὴν ἀποκαλυπτικὴν ἐκείνην κατήχησιν, ἐβάπτισεν αὐτὸν ἐν ποταμῷ παρατυχόντι. Καὶ ταῦτα μὲν εἰσὶ γεγονότα ἀναμφίβολα, τὸ ἱστορικῶς ὅμως δυσεξακρίβωτον εἶναι τοῦτο, ἐὰν τὰ ἀναφερόμενα ταῦτα πρόσωπα ἥ τε βασίλισσα τῶν Αἰθιόπων Κανδάκη καὶ ὁ εὐνοῦχος αὐτῆς καὶ θησαυροφύλαξ, [3]) οὗ τὸ ὄνομα 'Ιούδας, εἶναι δυνατὸν ὡς 'Αβησσινοὶ νὰ ἐκληφθῶσι. 'Επὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου, ἡ ἱστορία στερουμένη ἐρεισμάτων ἱστορικῶν, ἐφ' ὧν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ὡς ἱστορικὴν νὰ κηρύξῃ καὶ τὴν σφραγῖδα αὐτῆς ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὡς ἱστορικοῦ νὰ ἐπιθέσῃ, ἀποκηρύττει ταύτην ὡς αναλήθη. Διότι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα Αἰθίοψ μὲν ἐκαλεῖτο πᾶς ὁ ἔχων τὴν ὄψιν μέλαιναν, καὶ ὡς ἐτυμολογικῶς ἡ λέξις ἐμφαίνει καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου κεκαυμένην, Αἰθιοπία δὲ κατὰ τὰς στενὰς τὰς τότε καὶ λίαν περιωρι-

[1]) 'Αβησσινός· ὀρθοτέρα ἡ γραφὴ διὰ τοῦ **η** διότι ἡ λέξις αὕτη παράγεται ἐκ τοῦ ***Χαμπέσσα***, ὅστις ἦτο γενάρχης τῶν 'Αβησσινῶν, υἱὸς δὲ τοῦ Χάμ, υἱοῦ τοῦ Νῶε καὶ ἑπομένως Χαμπεσσινὸς='Αβησσινός. Ὁ γενάρχης δὲ οὗτος Χοὺς ἔκτισε τὴν πόλιν 'Αξούμ. Κατ' ἄλλους Χαμπέσσα θεωρεῖται σύνθετον ἐκ τοῦ ***'Αβάϊ***, ποταμοῦ διαρρέοντος διὰ μέσου τῆς χώρας, καὶ ἑπομένως Χαμπέσσα=χώρα τοῦ 'Αβάϊ. Καὶ κατὰ τρίτους, τὸ ὄνομα Χαμπέσσα εἶναι ἀραβικὸν καὶ σημαίνει χώραν κατῳκημένην ὑπὸ ἐθνῶν διαφόρου φυλῆς.

[2]) Κανδάκη, ὄνομα κοινὸν ἀποδιδόμενον εἰς πᾶσαν βασίλισσαν τῆς Αἰθιοπίας.

[3]) Κυρίως ἦτο θησαυροφύλαξ «ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς» [Πρ. Η, 27]. Καὶ γάζα =θησαυρός.

σμένας γνώσεις τῶν τε Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων γεωγράφων, ἦτο μὲν ἡ πρὸς νότον τῆς Αἰγύπτου κειμένη χώρα, ἀλλ᾽ ἄνευ ἀκριβῶς ὡρισμένων ὁρίων [1]) καὶ ἑπομένως γεωγραφικῶς δὲν ἦτο καθωρισμένον ἐὰν ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Αἰθιοπίας συμπεριελαμβάνετο καὶ ἡ Ἀβησσινία. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἱστορία τῆς Αἰθιοπίας περικαλύπτεται ὑπὸ μυθώδους τινὸς ἀχλύος, ὥστε καὶ ἱστορικῶς δὲν δύναται νὰ καθορισθῇ, ἐὰν Αἰθιοπίαν λέγοντες, ὑπελάμβανον καὶ τὴν Ἀβησσινίαν, καὶ ἐὰν ἥ τε βασίλισσα Κανδάκη καὶ ὁ θησαυροφύλαξ αὐτῆς Ἰούδας, ὁ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐκχριστιανισθείς, ἦσαν πράγματι Ἀβησσινοί. Τόσον δ᾽ ἀτελεῖς ἦσαν αἱ γεωγραφικαὶ γνώσεις τῶν ἱστοριογράφων τῆς ἐποχῆς καθ᾽ ἣν διαδραματίζονται τὰ γεγονότα ταῦτα, ὥστε σχεδὸν πάντες συγχέουσι τὴν Ἀβησσινίαν μετὰ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Αἰθιοπίας. Κατὰ τὴν γνώμην δὲ τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν, ἡ παράδοσις, καθ᾽ ἣν ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἴτε διὰ τοῦ εὐνούχου τῆς Κανδάκης, εἴτε καὶ διὰ τῶν ἀποστόλων Βαρθολομαίου καὶ Ματθαίου, ἡ σύγχυσιν γεννῶσα μεταξὺ Ἀβησσινίας ἢ Ἰνδίας καὶ τῆς Αἰθιοπίας, πρὸ πολλοῦ ἀπεκηρύχθη ὡς ἀναλήθης. [2]) Ἄλλως τε καὶ αὐτὸ τοῦτο μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ Σωκράτους τοῦ Σχολαστικοῦ, ἀκμάσαντος κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα, τοῦ μαρτυροῦντος ὅτι ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ἀβησσινίᾳ δὲν ἐγένετο πρὸ τῆς 4ης μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος. «Τὴν μέντοι ἐνδοτέρω Ἰνδίαν (ἀνάγνωθι Ἀβησσινίαν) ᾗ προσοικεῖ ἔθνη πολλά, διαφόροις χρώμενα γλώσσαις, οὐδέπω πρὸ τῶν Κωνσταντίνου χρόνων ὁ τοῦ Χριστοῦ λόγος ἐφώτιζε». [3])

Ἀλλ᾽ ἱστορικῶς εἶναι ἐξηκριβωμένον, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς σημερινῆς Ἀβησσινίας; τὸν χριστιανισμὸν ἐδέχθησαν οὐχὶ ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, οὐδενὸς τούτων ἀναλαβόντος ἀνὰ τὴν ἄστατον καὶ ἀνώμαλον καὶ ἀγρίαν χώραν ἀποστολικὴν διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ὁδοιπορίαν, ἀλλὰ βραδύτερον, καὶ δὴ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 4ης ἑκατονταετηρίδος, ἀκριβῶς κατὰ τὸ ἔτος 327 μ. Χ. ἀπὸ δύο μείρακας, Φρουμέντιον καὶ Αἰδέσιον, νεαροὺς συγγενεῖς τοῦ ἐξερευνητοῦ ἀγνώστων τότε χωρῶν, τοῦ φιλοσόφου Μεροπίου, τοῦ ἀπὸ Τύρου τῆς Φοινίκης καταγομένου.

Τοῦτο ἱστορεῖ λεπτομερῶς ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ Ἱστορίᾳ ὁ Ρου-

---

1) Meyers Conversations Lexicon. Λέξις Aethiopien. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι Αἰθίοψ ὀνομάζεται πᾶς διαφόρου ἐθνολογικῆς φυλῆς ἔχων τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μέλαν καὶ ἡλιοκαές. Σ. Βουτυρᾶ. Λεξικὸν Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας. Κων/πολις ***Αἰθιοπία.***

2) Dictionnaire d'Hst. et Geogr. Paris 1912. Οὕτως ἀποφαίνεται ὁ Beccari ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ : «Rerum Aethiopicarum» t. v, p. 133.

Τὴν αὐτὴν γνώμην ἐκφέρει καὶ ὁ Dillmann ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ : «Zur Geschieche des Axum» R. p. 6.

3) Σωκρ. Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. Α΄ 19. Migne τόμ. 67, σελ. 126.

φῖνος, [1]) ὅστις καὶ προσωπικῶς συνηντήθη ἐν Τύρῳ μετὰ τοῦ Αἰδεσίου, παρ' οὗ καὶ τὰς πληροφορίας αὐτοῦ παρέλαβεν. Τὸ αὐτὸ ἀφηγεῖται καὶ ὁ Σωκράτης ὁ Σχολαστικὸς [2]) καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἑρμείας ὁ Σωζόμενος [3]) καὶ τούτους ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Θεοδώρητος ὁ Κύρου [4]) καὶ πάντες οὗτοι εἶναι οἱ πρῶτοι συγγραφεῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἱστορίας.

Μεταξὺ τῶν συστηματικῶν κηρύκων τοῦ Εὐαγγελίου, συναριθμοῦνται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, καί τινες τυχαῖοι διαδόται αὐτοῦ, οἱ κυρίως μὲν ἕτερον διώκοντες ἢ δι' ἄλλον ὁδηγούμενοι σκοπόν, μοιραίως ὅμως συντελοῦντες εἰς τὴν ἐξάπλωσιν αὐτοῦ μετὰ ζήλου ἴσου καὶ ἀποτελεσματικοῦ τοῖς ὡς κλῆρον αὐτῶν ἀναλαβοῦσι τὴν μετάδοσιν τοῦ χριστιανικοῦ φωτός, καὶ τοιοῦτοι εἶναι οἱ ἔμποροι, οἱ αἰχμάλωτοι καὶ οἱ ἀγνώστων τόπων ἐρευνηταί. [5]) Ὡς ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοδωρήτου ἀναφερόμενος Μητρόδωρος, προγενέστερός τις τῶν Ἰνδιῶν ἐξερευνητής, οὕτω καὶ ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Μερόπιος καὶ οὗτος τὰς Ἰνδίας ἐκ λόγου ἐπιστημονικοῦ περιηγηθείς, καὶ εἶτα ἐκ τούτων ὀπίσω εἰς Τύρον ἐπιστρέφων, εἴτε ἐκ σφαλερᾶς τῆς τότε ἀρχεγόνου πηδαλιουχίας, εἴτε καὶ ἐκ τοῦ πόθου, ὅπως καὶ ἄλλους ἀγνώστους τόπους γνωρίσῃ καὶ ἀποκαλύψῃ, εἴτε δὲ καὶ χρείᾳ τῶν ἐπιτηδείων, ὡς λέγει ὁ Σωκράτης «καταλαμβάνει πλοίῳ τὴν χώραν καὶ προσορμίζει χρείᾳ τῶν ἐπιτηδείων, τόπῳ λιμένα ἔχοντι ἀσφαλῆ,» [5]) ἠναγκάσθη, ὅπως προσορμισθῇ εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀβησσινῶν, καὶ δὴ παρὰ τὴν παραλιακὴν ταύτης πόλιν Ἄδουλις. Οἱ Ἀβησσινοὶ τότε κατὰ τὴν ἀπάνθρωπον καὶ θηριώδη αὐτῶν συνήθειαν, πάντα ἐχθρὸν αὐτῶν ὅπως φονεύωσι, ἅμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ ξενικοῦ πλοίου μετὰ ρωμαϊκοῦ πληρώματος, ἐπειδὴ τότε οἱ Ρωμαῖοι εἶχον διασπάσει [6]) τὴν μετὰ τῶν Ἀβησσινῶν εἰρήνην, τὴν συνήθειαν ἀκολουθήσαντες, φονικῷ σφαγάνῳ κατέσφαξαν πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου, καὶ αὐτὸν τὸν Μερόπιον, φεισθέντες τῆς ζωῆς μόνον τῶν δύο νεαρῶν συγγενῶν τοῦ ναυκλήρου, οὓς ἀγαγόντες ὡς δούλους εἰς τὰ ἔνδον τῆς χώρας προσέφερον τῷ βασιλεῖ δῶρον.

Καὶ ὁ βασιλεὺς εὐχαριστηθεὶς λίαν ἐκ τῆς θέας τῶν λευκῶν τούτων

---

[1]) Rufin. Hist. Eccl. I 9 P. L XXI p. 477—480.

[2]) Σωκρ. Ἐκκλ. Ἱστ. βιβλ. Α. 19. Migne τόμ. 67. σελ. 126.

[3]) Σωζομ. Ἐκκλ. Ἱστ. Migne τόμ. 67 σελ. 996.

[4]) Θεοδ. Ἐκκλ. Ἱστ. Migne τόμ. 82 σελ. 970.

[5]) «πολλοὶ μὲν ἱστορίας χάριν· πολλοὶ δὲ καὶ ἐμπορίας τὰς μακρὰς ἀποδημίας ἐστέλλοντο»· αὐτόθι.

[6]) «ἔτυχον γὰρ τότε λύσαντες τὰς πρὸς Ρωμαίους σπονδάς». Σωζομ. Migne τόμ. 67 σελ. 997.

αἰχμαλώτων, τὸν μὲν πρῶτον, τὸν Φρουμέτιον, τὸν καὶ πρεσβύτερον, ὡς ἐμπειρότερον, διορίζει θησαυροφύλακα, καὶ εἶτα ἅμα τῇ ἐκμαθήσει τῆς ἐγχωρίου γλώσσης, ὡς καὶ παιδείᾳ φιλοσοφικῇ περιηνθισμένον, καὶ γραμματέα τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων καθιστᾷ, εἰς δὲ τὸν Αἰδέσιον διὰ τὴν ἥττονα αὐτοῦ μόρφωσιν, τὸ ὑπηρεσιακὸν καθῆκον τοῦ οἰνοχόου ἀναθέτει. Ἐκ τῆς ἐπιδεξίου δὲ καὶ λίαν ἀφωσιωμένης ἐκπληρώσεως τῶν ἀνατεθειμένων αὐτοῖς καθηκόντων, ἐφελκύσαντες τὴν ἐκτίμησιν τὴν βασιλικὴν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην, οὕτως ηὐνοήθησαν, ὥστε ὁ βασιλεύς, κατὰ τὴν ἐπιθανάτιον αὐτοῦ στιγμήν, τούτους δούλους ὄντας, κηρύττει ἐλευθέρους. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ οὗτοι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως, ἠθέλησαν μὲν ἐξ Ἀβησσινίας ν' ἀποχωρήσωσι, πλὴν ἐκρατήθησαν ὑπὸ τῆς χήρας βασιλίσσης καὶ χάριν μὲν τῆς διαπαιδαγωγήσεως τοῦ ἀνηλίκου αὐτῆς υἱοῦ καὶ διαδόχου Ἐϊζινὰ ἢ Σαζανᾶ ἀλλὰ καὶ χάριν τῆς περαιτέρω ἀσφαλοῦς διακυβερνήσεως τοῦ κράτους, ἐπειδὴ καὶ πολιτικῶν καὶ διοικητικῶν ἀρετῶν, ὧν ἔχρηζεν ἡ χώρα, εὐμοιροῦντας ἑαυτοὺς ἀπέδειξαν.

Ἐκ τῶν δύο τούτων τῶν πρώτων θεμελιωτῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ἀβησσινίᾳ μόνος ἐν αὐτῇ παραμένει ὁ Φρουμέντιος, ὁ καὶ εἰς Ἀβούνα ἤτοι Μητροπολίτην τῆς Ἀβησσινιακῆς Ἐκκλησίας ἀναδειχθείς, ὁ δὲ Αἰδέσιος νοσταλγίᾳ νοσήσας ἐπιστρέφει ὀπίσω εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Τύρον, ἔνθα μετ' ὀλίγον ἀπὸ τῆς ἀφίξεως χρόνον, χειροτονεῖται πρεσβύτερος καὶ ἔνθα ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ Ρουφίνου τοῦ ἀφηγουμένου ὡς πιστὰ ταῦτα τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἱστορούμενα, διότι «ipso Aedesi referente». Καὶ ὁ Φρουμέντιος ἐν τῷ ἔργῳ τῆς διαπαιδαγωγήσεως τοῦ διαδόχου Ἐϊζανᾶ μεταξὺ τῶν ἄλλων στοιχείων τῆς ἀνατροφῆς, δὲν παρημέλησε καὶ τὸ σπέρμα τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ νεαρᾷ καρδίᾳ αὐτοῦ νὰ ἐνσπείρῃ, καὶ τόσον ἐπιτυχῶς, ὥστε ἅμα οὗτος ἐνηλικιώθη καὶ ἀνέλαβε τὰς ἡνίας τοῦ κράτους, ἀπέδειξεν ἑαυτὸν χριστιανὸν βασιλέα ζηλωτὴν καὶ τὴν πρωτεύουσαν Ἀξοὺμ ὡς μητρόπολιν καὶ κέντρον τῆς νέας θρησκείας ἀνέδειξε. Οἱ δὲ ὑπήκοοι αὐτοῦ, ὡς πάντες οἱ λαοὶ κατὰ τὴν πρωτόγονον ἐκείνην κατάστασιν, κατὰ πόδας ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμα τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν, καὶ εἴτε βίᾳ εἴτε καὶ μοιραίᾳ μιμήσει καὶ ἀνεπιγνώτως ἠσπάσθησαν τὸν Χριστιανισμὸν περιφρονήσαντες τοὺς θεοὺς τῆς προτέρας αὐτῶν εἰδωλολατρείας. [1]

Ἐκτὸς τῶν ἄνω μνημονευθέντων μαρτυρίων, ἔχομεν καὶ τὴν μαρτυ-

---

[1] Ἐν Ἀξοὺμ μέχρι σήμερον σώζονται δύο ἐπιγραφαὶ ἐκ λίθου, ἐξ ὧν ἡ μὲν παριστᾷ τὸν Σαζανὰ ὡς εἰδωλολάτρην, ἡ δὲ ὡς χριστιανὸν βασιλέα. Οἱ δὲ εἰδωλολατρικοὶ τῶν Ἀβησσινῶν θεοὶ **Mahrem** = Ἄρης, **Astar** = Οὐρανός, **Beher** = Ποσειδών, **Madr**=**Γῆ**.

ρίαν τοῦ Μ. Ἀθανασίου,[1]) ἀναφέροντος ἐν τῇ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Κωνστάντιον ἀπολογίᾳ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸς ὁ φίλος καὶ ὑποστηρικτὴς τοῦ ἀρειανισμοῦ ἀπηύθυνεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ἀβησσινῶν Ἀϊζανᾶ καὶ Σαζανᾶ, ἐν ᾗ σὺν ἄλλοις προτρέπει αὐτόν, ὅπως τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ παραπέμψῃ πρὸς τὸν ἀρειανόφιλον ἐπίσκοπον τῆς Ἀλεξανδρείας Γεώργιον, ἵνα ἐκθέσῃ τὴν δογματικὴν αὐτοῦ πίστιν, καὶ ἵνα ὡς ὀπαδὸς δῆθεν τῶν νέων δογμάτων καὶ νέαν χειροτονίαν παρὰ τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς δεχθῇ, διότι ἡ πρώτη αὐτοῦ χειροτονία, ὡς παρ' Ὀρθοδόξου γενομένη, ἐστερεῖτο ἐγκυρότητος. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Θεόφιλος ὁ Διβοῦ, ὁ ὀπαδὸς τῆς ἀρειανῆς πλάνης ὁ κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα τὸν Χριστιανισμὸν διαδίδων εἰσέδυσεν μὲν καὶ εἰς τὴν νεοφώτιστον χριστιανικὴν τῶν Ἀβησσινῶν χώραν, ἀλλ' ἀπεχώρησεν ἄνευ ἀποτελέσματος. Ταῦτα δὲ πάντα εἰσὶ μαρτύρια τρανὰ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἐν τῇ Ἀβησσινίᾳ ἦτο κατὰ τὸν τέταρτον ἤδη αἰῶνα ἀρκετὰ προηγμένος καὶ ἀκμαῖος.[2])

(Ἕπεται συνέχεια)

ΔΙΔΑΓΜΑ

«Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσι, δίδωμι ὑμῖν». Τί δήποτε δὲ οὕτως εἶπεν ὁ Χριστός; ἡ μὲν γὰρ τῶν ἀνθρώπων εὐκατάλυτός ἐστι καὶ πολλὰς ἔχει τὰς μεταβολάς· ἡ δὲ παρ' αὐτοῦ βεβαία, ἀκίνητος, παγία, μόνιμος, ἀθάνατος, τέλος οὐκ ἔχουσα, καὶ ταῦτα μυρίων πολέμων πανταχοῦ ἀναρριπισθέντων, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν μυρίων ἐπιβολῶν γινομένων. *(Ἰ. Χρυσόστομος)*

---

[1]) Μ. Ἀθανασίου ἀπολογία πρὸς Κωνστάντιον. Migne τόμ. 25, σελ. 639. Οὕτως ἐπιγράφεται ἡ πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ἀβησσινῶν ἐπιστολή. «Νικητὴς Κωνστάντιος Μέγιστος Σεβαστὸς Αἰβαζᾷ καὶ Σαζανᾷ».

[2]) Ἐν τῇ πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Σωφρόνιον ἐπιστολῇ αὐτοῦ ὁ Μενελὶκ Ἰωάννης ὁμολογεῖ ὅτι τὸν Χριστιανισμὸν ἡ Ἀβησσινία ἐδέχθη πρῶτον παρὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀργότερον παρὰ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας τοῦ Διοσκόρου εἰσήχθησαν τὰ πεπλανημένα δόγματα. [Πάνταινος, Νοεμβρ. 1926].

ΨΥΧΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ, ΕΝΝΟΙΑ, ΙΔΕΑ
ἐξ ἀπόψεως παιδευτικῆς.

Ἐξετάζοντες τὸν ἄνθρωπον βλέπομεν ὅτι οὗτος κινεῖται, τρέφεται, ἔχει διάφορα αἰσθητήρια ὄργανα, ἀντιλαμβάνεται πρόσωπα καὶ πράγματα, ἐνθυμεῖται αὐτά, κρίνει καὶ ἐν γένει συλλογίζεται, βλέπει εἰκόνα τινὰ καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ κατέχῃ αὐτήν. Ἐκτελεῖται δὲ ἡ ἐπικοινωνία τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον διὰ τοῦ νευρικοῦ συστήματος (ἐγκεφάλου, νωτιαίου μυελοῦ καὶ νεύρων). Καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν νεύρων εἶναι ἢ ***ἐπίκεντρος*** (τῶν αἰσθητικῶν νεύρων) ἢ ***ἀπόκεντρος*** (τῶν κινητικῶν). Ἐξωτερικὸς δὲ ἐρεθισμὸς διά τινος νευρικῆς ἰνὸς διαβιβαζόμενος εἰς τὸν ἐγκέφαλον παράγει ὡρισμένην ἐντύπωσιν καὶ ἡ ἐκ ταύτης προερχομένη ἄμεσος κατάστασις τῆς ψυχῆς καλεῖται ***αἴσθημα,*** οὗτινος διακρίνομεν 1) ***ποιόν,*** ἤτοι ὡρισμένην ἰδιότητα προερχομένην ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐρεθισμοῦ (γεύσεις, χρώματα, ἦχοι), 2) ***ποσόν,*** ἤτοι ἰσχὺν τοῦ αἰσθήματος, προερχομένην ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ ἐρεθισμοῦ (ὡς ἰσχυρότεροι καὶ ἀσθενέστεροι ἦχοι) καὶ 3) ***τόνον,*** ἤτοι τὴν εὐάρεστον ἢ δυσάρεστον κατάστασιν τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ αἰσθήματος. Ὅταν δὲ τὸ αἴσθημα ἀπομονωθῇ ἢ μετατεθῇ πρὸς τὰ ἔξω γίνεται ***ἀντίληψις,*** ἤτοι παρατηροῦμεν καὶ προσέχομεν εἰς αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα, ἐξ ὧν προέρχεται ἡ ἐντύπωσις.

Μετὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν ἀντικειμένων καὶ τὴν παῦσιν τῶν ἐξωτερικῶν ἐρεθισμῶν ὑπολείπεται ἐν τῇ συνειδήσει ἡ πνευματικὴ εἰκὼν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀντικειμένου καὶ καλεῖται ***παράστασις.*** Αἱ αὐταὶ δὲ παραστάσεις, ὡς τοῦ πίνακος, τῆς ἕδρας, τοῦ θρανίου, τοῦ δωματίου, συγχωνεύονται πρὸς ἀλλήλας καὶ καθίστανται σαφέστεραι· καὶ ἐκ τῶν σαφεστέρων παραστάσεων τῶν γνωρισμάτων ἀντικειμένου τινὸς σχηματίζεται ἡ ***ψυχικὴ ἔννοια,*** ἥτις πολλάκις εἶναι ***εὐρυτέρα*** ἢ ***στενωτέρα*** τοῦ δέοντος, ὅταν παρορῶνται ἢ ὑπερτιμῶνται γνωρίσματά τινα, καὶ μεταβάλλονται κατὰ τὴν μόρφωσιν καὶ τὰς βιωτικὰς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου. Καθότι κατ' ἄλλον τρόπον δύναται παῖς τις νὰ ὁρίσῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ καρποῦ ἢ τοῦ προβάτου καὶ κατ' ἄλλον ὁ εἰδικὸς ἐπιστήμων. Οὗτος δύναται νὰ ἔχῃ ***τελείως ὀρθὰς ἐννοίας*** ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς κοινὰς εἰκό-

νας ἢ ψυχικὰς ἐννοίας. Καὶ ἡ τοιαύτη τελείως ὀρθὴ ἔννοια ὀνομάζεται **λογικὴ ἔννοια,** ἥτις εἶναι ἀμετάβλητος καὶ συνίσταται ἐκ τῆς συνενώσεως πάντων τῶν οὐσιωδῶν γνωρισμάτων ὑποκειμένου τινός

Καὶ κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἐν τῇ σχολῇ μετὰ τὴν περιγραφὴν συγκεκριμένων ἀντικειμένων καὶ φαινομένων εἶναι ἀνάγκη νὰ προχωρῶμεν μέχρι **τοῦ σχηματισμοῦ λογικῶν ἐννοιῶν καὶ κανόνων,** ἵνα δύνανται οἱ παῖδες νὰ ἐπισκοπῶσιν εὐκολώτερον τὰς γνώσεις των καὶ νὰ χρησιμοποιῶσι ταύτας· διότι μόναι αἱ ἐποπτεῖαι ἄνευ ἐννοιῶν εἶναι τυφλαί, ἀλλὰ καὶ αἱ ἔννοιαι ἄνευ ἐποπτειῶν εἶναι κεναί. Διὰ ταῦτα ἀπὸ τῶν σαφῶν ἐποπτειῶν πλειόνων ὁμοειδῶν περιπτώσεων καὶ τῆς συγκρίσεως αὐτῶν πρέπει νὰ ἀνερχώμεθα εἰς τὰς ἐννοίας. Ἀλλὰ πολλάκις ἡ ἁπλῆ παραβολὴ δύο ἐννοιῶν δὲν ἐπαρκεῖ ὅπως ἐξαχθῇ ἀμέσως ἡ ἐνυπάρχουσα σχέσις καὶ ἀπαιτεῖται καὶ ἄλλη τις ἔννοια, **μέσος τις ὅρος** πρὸς παραγωγὴν τρίτης κρίσεως ἐκ δύο προηγουμένων γνωστῶν κρίσεων. Καὶ ἡ τοιαύτη νοητικὴ ἐνέργεια καλεῖται **συλλογισμὸς (ἐξαγωγικός, ἐπαγωγικὸς** καὶ **ὁ κατ' ἀναλογίαν).**

Καὶ ὁ μὲν ἐξαγωγικὸς συλλογισμὸς ἔχει ἀπόλυτον κῦρος καὶ ἄγει εἰς ὀρθὰ συμπεράσματα, ὁ δὲ ἐπαγωγικὸς καὶ ὁ κατ' ἀναλογίαν συλλογισμὸς τότε μόνον πορίζουσιν ἀσφαλῶς ὀρθὰ συμπεράσματα, ὅταν ἀκριβῶς **ἐξετασθῶσι πᾶσαι αἱ μερικαὶ περιπτώσεις.** Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τῶν μερικῶν περιπτώσεων διὰ τῆς ἐπαγωγῆς ἀνερχόμεθα εἰς τὸ γενικὸν καὶ σχηματίζομεν ἐννοίας, νόμους καὶ κανόνας, ὁ ἐπαγωγικὸς συλλογισμὸς ἔχει μεγάλην ἀξίαν ὄχι μόνον κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπιστημῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ στοιχειώδει σχολῇ, ἔνθα ὁ τοιοῦτος τρόπος τῆς διδασκαλίας ὀνυμάζεται **ἐπαγωγικὴ μέθοδος.** Ἀλλὰ καὶ αὕτη **στηρίζεται** καὶ **βεβαιοῦται** διὰ τοῦ ἐξαγωγικοῦ συλλογισμοῦ, ὅστις συχνότερον ἐφαρμόζεται εἰς σύμπραξιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἐπαγωγῆς καὶ **ἀσφαλέστερον ἄγει πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς διδασκαλίας.** Ἂς ὑποθέσωμεν π. χ. ὅτι εἰς τὴν ἱερὰν ἱστορίαν πρόκειται περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου καὶ προβάλλεται τὸ ἐρώτημα: «Ἐπειδὴ αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Λαζάρου ἀπέστειλαν πρὸς τὸν Ἰησοῦν λέγουσαι· Κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ, θὰ προσέλθῃ ὁ Ἰησοῦς ἐπίκουρος ἄνευ πολλῶν παρακλήσεων;» Πρὸς τοῦτο ὁ μαθητὴς ἀναφερόμενος καὶ εἰς τὴν εὐαγγελικὴν ρῆσιν: «Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς» καὶ καταλλήλως ὑποβοηθούμενος ἐξάγει τὸ συμπέρασμα διὰ τοῦ ἑξῆς ἐξαγωγικοῦ συλλογισμοῦ:—«Πάντες οἱ ἐρχόμενοι πρὸς τὸν Κύριον κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι ἀμείβονται»—«Ἡ Μαρία καὶ ἡ Μάρθα κοπιῶσαι καὶ πεφορτισμέναι προσῆλθον πρὸς τὸν Κύριον».— «Αὗται λοιπὸν θὰ ἀμειφθῶσιν ὑπὸ τοῦ Κυρίου».

Ἡ δὲ ***περὶ τὸ συλλογίζεσθαι ἄσκησις*** προάγει μεγάλως τὴν αὐτενεργίαν τοῦ παιδὸς καὶ πρὸς τοῦτο παρέχουσι καταλληλοτάτην ἀφορμὴν πάντα τὰ ἐν τῇ σχολῇ διδασκόμενα μαθήματα. Οὕτως ὁ παῖς εἰς τὰ ***γλωσσικὰ*** παρατηρῶν τὰς μεταβολὰς τῶν λέξεων καὶ τῶν προτάσεων κατανοεῖ τοὺς ἐν αὐτοῖς ἐγκειμένους νόμους. Αἱ λύσεις μαθηματικῶν προβλημάτων ἀπὸ τῶν μερικῶν εἰς τὰ γενικὰ καὶ τἀνάπαλιν ἄγουσαι παρέχουσιν ἀδιάρρηκτον σειρὰν συλλογισμῶν. Εἰς τὰ ***φυσιογνωστικὰ*** ἀπὸ ὡρισμένων μερικῶν ὄντων ἀνερχόμεθα εἰς τὰς τάξεις καὶ τὰς συνομοταξίας καὶ ἐκ πολλῶν φαινομένων καὶ ἐμπειριῶν διακρίνομεν τὸν ἐν αὐτοῖς λανθάνοντα νόμον. Εἰς τὴν ***γεωγραφίαν*** ἀπὸ τῶν πινάκων προαγόμενοι κατανοοῦμεν τὸ ἀληθὲς σχῆμα τῶν χωρῶν, τὴν ποιότητα καὶ διάρθρωσιν τοῦ ἐδάφους, τὸ πλάτος καὶ τὸν ροῦν τῶν ποταμῶν καὶ τὴν ἀσχολίαν, τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν βίον τῶν ἐπὶ τῶν ἐξεταζομένων τόπων εὑρισκομένων ζῴων καὶ ἀνθρώπων. Εἰς τὴν ***ἱστορίαν*** ἀπὸ τῶν βιωτικῶν γεγονότων καὶ τῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων ἀνερχόμεθα εἰς τὰς αἰτίας καὶ τὰ ἀποτελέσματα καὶ εἰς τὰς γενικὰς ἀληθείας καὶ κηρύττομεν ταύτην ὡς μεγάλην τῆς ἀνθρωπότητος διδάσκαλον. Ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὴν ***θρησκευτικὴν*** διδασκαλίαν γίνεται εὐρεῖα χρῆσις τῶν συλλογισμῶν. Καὶ κατὰ τὴν μορφωτικὴν ἐπίδρασιν δὲν ὑστεροῦσι καὶ τὰ ***τεχνικὴν ἐμπειρίαν*** καὶ ***δεξιότητα*** παρέχοντα ***μαθήματα,*** οἷα ἡ ***ἰχνογραφία,*** ἡ ***καλλιγραφία*** καὶ ἡ ***ᾠδική.*** Ἐν γένει δὲ καταλλήλως ἀσκούμενος ὁ παῖς, καθ᾽ ἅπασαν τὴν διδασκομένην ὕλην ***ὀξύνεται*** τὸν νοῦν καὶ προάγεται εἰς τὴν ἔρευναν τῶν νόμων καὶ τῶν ἀρχῶν, εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῶν αἰτιῶν καὶ τὸν εἰκασμὸν τῶν ἐπακολουθημάτων, εἰς τὴν κατάταξιν τῶν φυσικῶν ὄντων καὶ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν λαῶν.

Ἀλλὰ κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ἐννοιῶν, ὡς καὶ κατὰ τὰς κρίσεις καὶ τοὺς συλλογισμούς, συνδέσμεν ἢ ἀποχωρίζομεν παραστάσεις ἢ ἐννοίας μετὰ προηγουμένην ἔρευναν τοῦ ***βάθους*** ἤτοι τῶν οὐσιωδῶν γνωρισμάτων αὐτῶν. Ὥστε αἱ ***τρεῖς*** αὗται ***μορφαὶ τῆς διανοήσεως*** ἀνάγονται ὑπὸ ***τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν*** τῆς συνδέσεως ἢ τοῦ χωρισμοῦ παραστάσεων καὶ ἐννοιῶν, λαμβανομένου πρότερον πρὸ ὀφθαλμῶν τοῦ βάθους αὐτῶν. Διότι ἄνευ προηγουμένης ἀκριβοῦς ἐξετάσεως τῶν γνωρισμάτων δυνατὸν μὲν νὰ γίνηται σύνδεσις καὶ χωρισμός, ὡς π. χ. «ὁ ἵππος εἶναι πτηνόν», ἢ «τὸ δένδρον δὲν εἶναι φθαρτόν», ἀλλὰ τότε οὔτε διανόησις εἶναι οὔτε ***ἐκδήλωσις τοῦ λόγου*** ἤτοι τῆς περὶ τὸ διανοεῖσθαι δεξιότητος.

Ἐπισκεπτόμενός τις δημοτικὴν σχολὴν ὡρισμένην ἔχει καθολικὴν ***παράστασιν*** αὐτῆς. Καὶ ὅταν οὕτω καὶ ἄλλας δημοτικὰς σχολὰς γνωρίσῃ διὰ τῆς συγκριτικῆς παρατηρήσεως σχηματίζει τὴν ***ἔννοιαν*** τῆς δημοτικῆς σχολῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ διδάσκαλος προσηκόντως κατηρτισμένος παρέχει

εἰς τοὺς παῖδας τοῦ λαοῦ τὰς ἀναγκαίας βάσεις τῆς γενικῆς μορφώσεως **καὶ τὰ** στοιχεῖα τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὸν πρακτικὸν βίον. Ὅταν δὲ ὑποθέσωμεν διδάσκαλον ἀρτιώτατα μεμορφωμένον καὶ διδακτικῶς ἐμπειρότατον καὶ παῖδας ἐξαιρέτου πνευματικῆς ἰδιοφυΐας καὶ ἠθικῶν ἰδιοτήτων ἐν σχολῇ τελειότατα ἐκπληρούσῃ τὸν σκοπόν της, ἔχομεν τότε τὴν ***ἰδέαν τῆς δημοτικῆς σχολῆς.*** Ὥστε παράστασις μὲν εἶναι ἡ ἐντύπωσις τοῦ ἐξωτερικοῦ φαινομένου ἀντικειμένου τινός, ἔννοια δὲ ἡ γνῶσις τῶν οὐσιωδῶν γνωρισμάτων αὐτοῦ ἤτοι πῶς εἶναι καὶ τὶ εἶναι τὸ ἀντικείμενον· καὶ ὅταν ὑποτεθῇ ἡ ἔννοια εἰς τὴν ὑψίστην αὐτῆς τελειότητα ἤτοι πῶς ὀφείλουσι νὰ εἶναι τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα, ἀνυψοῦται εἰς τὴν ἰδέαν. Ἔχω δλδ. τὴν ***παράστασιν ἑνὸς ὡρισμένου ἀνθρώπου·*** καὶ ἡ προσωπικότης αὐτοῦ ἵσταται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου (μορφή, βάδισμα, ὁμιλία κτλ.). Ἔχω δὲ τὴν ***ἔννοιαν τοῦ ἀνθρώπου,*** ὅταν γνωρίζω ὅτι εἶναι ὂν σωματικὸν καὶ ψυχικὸν ζῶν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ***ἰδέα τοῦ ἀνθρώπου*** εἶναι ὁ ὁρισμὸς καὶ ὁ τέλειος τύπος αὐτοῦ.

Αἱ ἰδέαι κατὰ τὸ περιεχόμενον εἶναι ***αἰσθητικαί, διανοητικαί, ἠθικαὶ*** καὶ ***θρησκευτικαί·*** ἅπασαι δὲ στηρίζονται εἰς τὰς ***θεμελιώδεις ἰδέας*** τοῦ ***καλοῦ*** ἐν τῇ φύσει καὶ τῇ τέχνῃ, τοῦ ***ἀληθοῦς*** ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τοῦ ***ἀγαθοῦ*** ἐν τῷ ἠθικῷ βίῳ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ παιδευτὴς ὀφείλει 1ον) νὰ διεγείρῃ τὴν ***φιλοκαλίαν*** τῶν παίδων, ἀναπτύσσων καὶ προάγων τὴν ***ἰδέαν τοῦ καλοῦ,*** οὗτινος στοιχεῖα ἀναπόσπαστα εἶναι ἡ κανονικότης, ἡ ἀναλογία, ἡ συμμετρία, ἡ εὐρυθμία καὶ ἡ ἁρμονία, καταδεικνυόμενα ὄχι μόνον εἰς πᾶν φυσικὸν ἢ τεχνητὸν ἀντικείμενον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ λογοτεχνικὰ μαθήματα· 2ον) νὰ διεγείρῃ ἐνωρὶς εἰς τὰς ψυχὰς τῶν παιδευομένων τὴν ***φιλαλήθειαν,*** παριστῶν τὴν ἀλήθειαν ὡς τὴν φυσικὴν τοῦ πνεύματος τροφὴν καὶ τὸ φῶς τὸ φωτίζον τὸν ἀνθρώπινον νοῦν καὶ καθιστῶν ταύτην ἐπαισθητὴν ἰδίως διὰ τῶν μαθημάτων τῶν πλειότερον συντελούντων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ***ἰδέας τοῦ ἀληθοῦς,*** οἷα εἶναι τὰ μαθηματικὰ καὶ τὰ φυσιογνωστικά· καὶ 3ον) νὰ καλλιεργῇ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδὸς θεωρητικῶς ἅμα καὶ πρακτικῶς τὴν ***ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ***, τῆς ὁποίας ἡ πραγμάτωσις εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ βίου καὶ ὁ ἀπαραίτητος ὅρος τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας, καὶ νὰ προπαρασκευάζῃ οὕτω τὴν τοῦ ἀνθρώπου ***ἠθικὴν μόρφωσιν.***

Πᾶσα δὲ ἰδέα περιελισσομένη καταλλήλως εἰς οἱανδήποτε μορφὴν καλεῖται ***ἰδεῶδες*** ἢ ***ἰδανικόν.*** Καὶ ἐν τῷ κόσμῳ μὲν ἐπικρατεῖ ἡ ἀτέλεια, ἀλλὰ πᾶς ἄνθρωπος, μάλιστα δὲ ὁ ***διδάσκαλος,*** ὀφείλει νὰ ***τείνῃ πρὸς τὸ ἰδεῶδες.*** Διότι μόνος ὁ διδάσκαλος ὁ ἔχων τὸ ἰδεῶδες, ἤτοι τὸν ὑπὲρ τῆς σχολῆς ἐνθουσιώδη ζῆλον, τὴν πρὸς τὸ καθῆκόν του ἄκραν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν τὰ πάντα ὑπερνικῶσαν ἄδολον πρὸς τοὺς παῖδας ἀγά-

πην, οὗτος μόνος παρὰ τὸ δυσχερὲς τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τὰς ἀντιξόους ἐξωτερικὰς σχέσεις εἶναι ***ἄξιος τῆς μεγάλης*** αὐτοῦ ***ἀποστολῆς***. Ὁ τοιοῦτος δύναται ἀμόρφωτον ὂν νὰ διαπλάσῃ πάγκαλον ἄγαλμα καὶ δι' ὀρθῆς παιδεύσεως νὰ ἐπαναγάγῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ θείαν εἰκόνα, καθιστάμενος οὕτω ***γνήσιος ὀπαδὸς καὶ τέλειος μιμητὴς τοῦ μεγάλου διδασκάλου, τοῦ ἰδεώδους Χριστοῦ.***

ΧΡ. Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ
ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΛΟΓΟΣ ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΥΠΟ ΤΟΥ

ΠΑΝΟΣΙΟΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ ΜΕΓ. ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΥ

κ. ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ

ΕΝ ΤΩι ΠΑΝΣΕΠΤΩι ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩι ΝΑΩι

Τῇ Μεγάλῃ Παρασκευῇ, 22 Ἀπριλίου 1927.

«Ἴδε ὁ ἄνθρωπος» (Ἰωάν. 19, 5)

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι,

Χριστεπώνυμον πλήρωμα,

Νέφη πυκνῆς μελαγχολίας καλύπτουσι σήμερον τοὺς ὁρίζοντας σύμπαντος τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ κόσμου. Κώδωνες πένθιμοι ἠχοῦσι καὶ ἐπιτάφιοι θρῆνοι πρὸς τὸν Κύριον ἀναμέλπονται, θλίψις δὲ καὶ ὀδύνη βαθυτάτη κατακλύζουσι τὴν καρδίαν πάντων ἡμῶν. Διατί ἄρά γε πάντα ταῦτα σήμερον ἐπιτελοῦνται; Διότι σήμερον ἡ ἀνὰ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ὀρθοδοξία μετ' ἄλγους ψυχῆς ἀναπαριστᾷ τὸ τραγικώτερον τῶν δραμάτων, τὸ ὁποῖον πρὸ δισχιλίων ἐνιαυτῶν ἐκεῖ εἰς τὰ Ἱερὰ ἐδάφη τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ ἐξετυλίσσετο.

Ἀλλ' ὅσον ἀφ' ἑνός, ἀγαπητοί, ἡ ἡμέρα αὕτη εἶναι ἡμέρα ἄλγους καὶ ὀδύνης, τόσον ἀφ' ἑτέρου δύναται αὕτη νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ὡς ἡμέρα ἀνεκλαλήτου χριστιανικῆς χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης, διότι σήμερον παρέχεται ἡμῖν ἡ χαρμόσυνος εὐκαιρία, ὅπως μετὰ συγκινήσεως ἱερᾶς ἀτενίζοντες πάντες πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένον ἀναπολήσωμεν τὸν ἐπὶ γῆς βίον αὐτοῦ καὶ δεόντως ἐκτιμήσωμεν τὴν εὐεργετικὴν αὐτοῦ ἐπὶ συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος ἐπίδρασιν.

Σήμερον ἡ ἀνθρωπότης σύμπασα μετὰ δακρύων ἀτενίζουσα πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένον εὐγνωμόνως διακηρύττει τὴν ἀναμφήριστον ἀλήθειαν, ὅτι ἐν τῷ σεπτῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἐγνώρισε τὸν κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπον, τὸν κατ' ἐξοχὴν Μέγαν τῆς Οἰκουμένης Διδάσκαλον, τὸν κατ' ἐξοχὴν Μέγαν ἀνακαινιστὴν καὶ ἀλτρουϊστήν, τὸν κατ' ἐξοχὴν θεμελιωτὴν τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν, αἵτινες σύμπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον διέπουσι.

Διὸ καὶ ὁ Πιλᾶτος κατὰ θείαν ὅλως ἔμπνευσιν τὸν κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπον ἐν τῷ σεπτῷ προσώπῳ τοῦ Ἐσταυρωμένου διαβλέπων ἀναφωνεῖ πρὸς τὰ μαινόμενα πλήθη τῶν Ἰουδαίων «Ἴδε ὁ ἄνθρωπος!», «ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου» (Ματθ. 27, 24), ὁ δὲ ἑκατόνταρχος ἔκθαμβος πρὸ τῆς διαμαρτυρίας τῆς φύσεως διὰ τὴν ἄδικον σταύρωσιν τύπτων τὰ στήθη ἀνακράζει: «ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν» (Λουκ. 23, 47).

Ἀλλ' ὦ ἀγαπητοί μου ἀδελφοί! Τίς ἐξ ὑμῶν ποτε ἆρά γε σήμερον καὶ δὴ κατὰ τὴν ἱερὰν ταύτην στιγμὴν ἀτενίζων πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένον καὶ τὸν ἐπὶ γῆς βίον αὐτοῦ εἰς τὴν μνήμην ἀναπολῶν σοβαρῶς ἐξετίμησε τὴν ἐπὶ τοῦ κόσμου εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ, καὶ ἀναλόγως ἐρρύθμισε τὴν ἐνταῦθα πολιτείαν ἑαυτοῦ; τὴν ἀπάντησιν ἀτυχῶς λυπηράν, λυπηροτάτην παρέχει ἡμῖν ἡ εἰκὼν τῆς σήμερον χριστιαντκῆς κοινωνίας ἡμῶν.

Διὰ ταῦτα οὐχὶ παντελῶς ἄσκοπον κρίνω, ὅπως κατὰ τὴν εὔσημον ταύτην στιγμὴν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς ταύτης θέσεως ἀτενίζων πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένον, ἐξάρω ἐν συντόμῳ, πρῶτον τὴν ἐπὶ τοῦ κόσμου εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἐπὶ γῆς βίου αὐτοῦ καὶ εἶτα καλέσω ὑμᾶς, ὅπως ἀείποτε ἐπακολουθῶμεν τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ. «Χριστὸς γὰρ ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ», λέγει καὶ ὁ θεηγόρος Πέτρος (Α΄. Πέτρ. 2, 21),

Διὰ νὰ γνωρίσωμεν καλῶς, ἀγαπητοί, καὶ δεόντως ἐκτιμήσωμεν τὴν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν γένει εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἐπὶ γῆς βίου τοῦ Ἐσταυρωμένου, πρέπει ἐταστικὸν νὰ ρίψωμεν βλέμμα διὰ μέσου τῶν αἰώνων καὶ ἐν συντόμῳ νὰ ἐξετάσωμεν τὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου πρῶτον πρὸ τῆς ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου ἐμφανίσεως τοῦ Ἐσταυρωμένου καὶ εἶτα μετὰ ταύτην.

Ὁ ἄνθρωπος, ὡς γνωστόν, ἐγένετο ἡ κορωνὶς τῶν δημιουργημάτων καὶ προωρίσθη, ὅπως διάγῃ βίον εὐδαίμονα καὶ εὐτυχῆ ἐν τῷ παραδείσῳ· ἀλλ' ἀτυχῶς ὑποκύψας εἰς τὰς μυσαρὰς τοῦ μισοκάλου δαίμονος εἰσηγήσεις, ἁμαρτάνει, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ τῆς δόξης καὶ εὐδαιμονίας θρόνου καταπίπτει εἰς τὸν χθαμαλὸν τῆς κακοδαιμονίας καὶ τοῦ μαρασμοῦ. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης τελείως ἀποκαλύπτεται ἡ γυμνότης καὶ ἀδυναμία αὐτοῦ καὶ νέοι πρὸ αὐτοῦ ἀνοίγονται ὁρίζοντες, ἀγώνων καὶ ταλαιπωριῶν ἐν τῇ κονίστρᾳ τῆς βιοπάλης. Ὡς μικρὸν ἀκάτιον ρίπτεται εἰς τὸν ὠκεανὸν τῶν ἀγρίων κυμάτων τοῦ κόσμου καὶ ἄφθονα καθ' ἡμέραν ποτίζεται τὰ πικρὰ ποτήρια τῆς ὀδύνης καὶ θλίψεως. Ὡς Δεσμώτης Προμηθεὺς καθηλωμένος εἰς τὸν Καύκασον τῆς ἁμαρτίας διηνεκῶς ἀγωνιᾷ, στενάζει, θρηνεῖ, ἀναζητεῖ σωτῆρα, ἀλλ' οὐδαμοῦ εὑρίσκει τοιοῦτον. Μάτην ὁ πολύτλας Ἰὼβ ἐν ταῖς δοκιμασίαις αὐτοῦ μετὰ πόνου ψυχῆς θρηνῳδεῖ: Ὢ! εἴθε ἦν ὁ μεσίτης ἡμῶν ὁ διελέγχων ἀνὰ μέσον ἀμφοτέρων (Ἰώβ, 9, 33). Χάσμα μέγα, ἀγεφύρωτον ὑπάρχει μεταξὺ αὐτοῦ καὶ

τοῦ Δημιουργοῦ. Ποῦ νὰ καταφύγῃ ὁ δείλαιος; Τίς δύναται νὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα τοῦτο, νὰ σβέσῃ τὴν ἀκατάσχετον φλόγα τῆς δίψης τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς του καὶ νὰ πληρώσῃ τὸ κενὸν τῆς αἱμασσούσης καρδίας του;

Ἰδοὺ τὸ μέγα πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἡ ἀρχαιότης διὰ τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Θρησκείας δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιλύσῃ.

Ἀπειρία φιλοσοφικῶν καὶ θρησκευτικῶν συστημάτων παρελαύνουσι πρὸ τῆς σκηνῆς τῆς ἀρχαιότητος. Πλὴν πάντα ταῦτα διακηρύττουσι τὴν πικρὰν ἀλήθειαν, ὅτι οὐδαμῶς κατώρθωσαν ν' ἀναδείξωσιν ἀληθῆ μεσίτην μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, νὰ σβέσωσι τὴν δίψαν τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς καὶ νὰ πληρώσωσι τὸ κενὸν τῆς αἱμασσούσης καρδίας. Πάντα ταῦτα ὡς ἱστὸς ἀράχνης τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο διαλύονται καὶ ἐν τῷ τέρματι τῆς ἐρεύνης αὐτῶν καταλήγουσιν εἰς τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο Σωκρατικὸν ἀπόφθεγμα: «Ἓν οἶδα, ὅτι οὐδὲν οἶδα».

Ἡ Φιλοσοφία καὶ Θρησκεία τῶν ἀρχαίων γυμνότερον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτουσαι τὸν Ὠκεανὸν τοῦ ἀγνώστου ἀνομολογοῦσι τὴν ἀνεπάρκειάν των καὶ ἀδιαλείπτως προλέγουσι τὴν ἀνάγκην ἰδιαζούσης μερίμνης τοῦ Ὑψίστου ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου. «Καθεύδοντες διατελοῖτε ἄν, λέγει ἡ Φιλοσοφία τῶν Ἑλλήνων διὰ τοῦ Σωκράτους, εἰ μή τινα ἕτερον ὁ Θεὸς ἐπιπέμψοιε κηδόμενος ὑμῶν», ἡ δὲ Φιλοσοφία τῶν ἐθνικῶν τῆς Ἀσίας διὰ τοῦ σοφοῦ αὐτῆς Κομφουκίου τονίζει. «Εἷς ἅγιος μέλλει ἀποσταλῆναι ἐξ Οὐρανοῦ, ὃς γνώσεται τὰ πάντα καὶ ἕξει ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς». Καὶ ἡ Φιλοσοφία καὶ Θρησκεία τῶν Ἰουδαίων διὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀδιαλείπτως προφητεύει περὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον ἀποστολῆς τοῦ Μεσίου ὡς μεσίτου μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου.

Ἀνάλογον ὡς εἰκὸς, ἀγαπητοί, ἔσχε τὸν ἄμεσον ἀντίκτυπον αὐτῆς ἡ Φιλοσοφία καὶ Θρησκεία τῶν ἀρχαίων καὶ ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ οἰκογενειακοῦ βίου. Τὸ κοινωνικὸν καὶ οἰκογενειακὸν οἰκοδόμημα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἑδράζεται ἐπὶ ἠθικῶν βάσεων τελείως σαθρῶν. Αἱ λέξεις θυσία καὶ αὐταπάρνησις, ἀγάπη πρὸς τοὺς ἐχθρούς, ἀνεξικακία καὶ ἰσότης θεωροῦνται λέξεις κεναὶ καὶ ὅλως ξέναι πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς. Οἱ ἄνθρωποι διακρίνονται εἰς ἐλευθέρους καὶ δούλους. Ὁ ἐθνικὸς Ρωμαῖος ἐτέρπετο βλέπων ἐν τοῖς θεάτροις τὸν δοῦλόν του, τὸν ἀδελφόν του, σπαρασσόμενον ὑπὸ τῶν θηρίων. Ἐν δὲ τῇ οἰκογενείᾳ ὀργιάζει ὁ ἀπευκταῖος θεσμὸς τῆς πολυγαμίας καὶ ἡ σύζυγος, ἡ ἰσότιμος αὐτῇ τοῦ συζύγου σύντροφος, θεωρεῖται δούλη αὐτοῦ.

Τοιαύτη, ὡς ἐν σκιαγραφίᾳ, ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου, ὁπότε ἐκ σμικρᾶς γωνίας τοῦ οὐρανοῦ τῆς Ἰουδαίας προβάλλει ὁ φαεινὸς ἀστὴρ τοῦ Ἐσταυρωμένου. Ἔρχεται τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ ἀνατέλλει ὁ Ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης, ὁ ἀληθὴς μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου. Ἄρδην τότε ἀνατρέπονται οἱ ὅροι καὶ αἱ συνθῆκαι τοῦ βίου καὶ νέοι διαγράφονται πρὸ αὐτοῦ ὁρίζοντες ζωῆς καὶ ὑπάρξεως. «Καταπαύει, λέγει ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος, ἡ τυρρανία τοῦ διαβόλου, καταστρέφεται ὁ θάνατος, ἐξιλεοῦται ὁ Θεός, αἱ πύλαι τοῦ Οὐρανοῦ ἀνοίγονται καὶ ὁ ἄνθρωπος τοῖς ἀγγέλοις ἑνοῦται». Ἅπαντα τὰ φιλοσοφικὰ καὶ θρησκευτικὰ συστήματα τῶν ἀρχαίων ὑποχωροῦσι πρὸ τῆς νέας τοῦ Ἐσταυρωμένου διδασκαλίας, ὡς διάττοντες ἀστέρες ἐξαφανίζονται ἐν τῷ στερεώματι καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ καταρρέοντος οἰκοδομήματος τῆς ἀρχαιότητος μεγαλοπρεπῶς ἀνυψοῦται τὸ χριστιανικὸν τοιοῦτον. Τὸ

πνεῦμα, ἡ ψυχὴ καὶ ἡ καρδία μηδαμοῦ εὑρίσκοντα πρότερον ἱκανοποίησιν, τελείαν εὑρίσκουσι τοιαύτην ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοῦ Ἐσταυρωμένου. Διὰ ταῦτα καὶ ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν πρὸ τοῦ μεγαλείου τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἐσταυρωμένου μετ' εὐλόγου χαρᾶς ἀναφωνεῖ : Ποῦ σοφός, ποῦ γραμματεύς, ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου ; «τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ». Ἰουστῖνος δὲ ὁ φιλόσοφος καὶ Πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν ἑξῆς λίαν ἐκφραστικῶν λόγων ἐξαίρει τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἐσταυρωμένου. «Ἀνέγνωσα, λέγει οὗτος, ὅλα τὰ συγγράμματα τῶν φιλοσόφων, ἀλλ' οὐδαμοῦ ἠδυνήθην νὰ σβέσω τὴν δίψαν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς μου, ὅταν ὅμως ἀνέγνωσα τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον καὶ τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, τότε τελείως ἐσβέσθη ἡ δίψα τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς μου, τότε ἐγνώρισα τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀπεκαλύφθην πρὸ τοῦ Ἐσταυρωμένου !»

Ναί, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. Διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἐσταυρωμένου ἡ κοινωνία τελείως ἐξυψοῦται καὶ ἐξαγνίζεται. Ἐκ τοῦ Σταυροῦ τὸ πρῶτον ὡς ἄνθη εὔοσμα βλαστάνουσι καὶ ἄφθονον διαχέουσι τὴν εὐωδίαν αὐτῶν ἀνὰ τὸν κόσμον αἱ ἐξαίρετοι χριστιανικαὶ ἀρεταί, ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ ἀνεξικακία, ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἡ αὐταπάρνησις. «Ἄφες αὐτοῖς, Κύριε, ἀναφωνεῖ ὁ σταυρούμενος ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ κατὰ τὴν σταύρωσιν, ἄφες αὐτοῖς, Κύριε, οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι». (Λουκ. 23, 34). Οἱ ἀρχαῖοι ἀπήτουν αἷμα ἀντὶ αἵματος καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος, ἀλλ' ὁ Κύριος ἡμῶν διδάσκει ἀγάπην καὶ πρὸς τοὺς ἐχθρούς. Οἱ ἀρχαῖοι διέκρινον τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἐλευθέρους καὶ δούλους, ἀλλ' ὁ Κύριος ἡμῶν διδάσκει τὴν ἰσότητα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων «οὐκ ἔνι, λέγει, δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, πάντες γὰρ εἷς ἐστὲ ἐν Χριστῷ» (Γαλ. 3, 28). Οἱ ἀρχαῖοι ἐθεώρουν τὴν γυναῖκα ὑποδεεστέραν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὴν σύζυγον δούλην τοῦ συζύγου, ἀλλ' ὁ Κύριος ἡμῶν ἐξυψώνει τὴν γυναῖκα καὶ ἐξαγνίζει τὴν οἰκογένειαν, θέτει ἐν ἴσῃ μοίρᾳ τὴν σύζυγον πρὸς τὸν σύζυγον, πατάσσει καὶ καταργεῖ τὴν πολυγαμίαν καὶ ὀχυρώνει τὴν οἰκογένειαν διὰ τοῦ ἱεροῦ θεσμοῦ τῆς μονογαμίας.

Τοιαύτη, χριστιανὲ ἀδελφέ, εἶνε ἐν ὀλίγοις ἡ ἐπὶ τῆς τύχης τῆς ἀνθρωπότητος ἐπίδρασις τοῦ ἐπὶ γῆς βίου τοῦ Ἐσταυρωμένου. Τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχηγὸν τῆς ἀμωμήτου θρησκείας καὶ πίστεως ἡμῶν. Ὑπῆρξεν ὁ Μέγας Βράχος εἰς τὸν Ὁποῖον ὡς ἀφρόεντα κύματα ἐθραύσθησαν καὶ ἐξηφανίσθησαν εἰς τὰ βάθη τοῦ Ὠκεανοῦ ὅλα τὰ φιλοσοφικὰ καὶ θρησκευτικὰ τῆς ἀρχαιότητος συστήματα, ὅστις εἶπε τὴν τελευταίαν λέξιν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τῇ θρησκείᾳ καὶ κατέλιπεν ἡμῖν τέλειον ὑπόδειγμα βίου καὶ πολιτείας ἐν τῷ κόσμῳ.

Ἤδη ἀπὸ σοῦ ἐξαρτᾶται, χριστιανέ, ἔχων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου τὸ ὑπόδειγμα τοῦτο νὰ καταστήσῃς σεαυτὸν εὐτυχῆ.

Πόσον τῇ ἀληθείᾳ διάφορος θὰ ἦτο ἡ τύχη συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος, ἐὰν πάντες πάντοτε καὶ ἐν παντὶ κατὰ τὴν ἐνταῦθα σταδιοδρομίαν ἡμῶν πρότυπον εἴχομεν τὸ λαμπρὸν τοῦ Ἐσταυρωμένου παράδειγμα ! Εἶναι ἀληθές, ὅτι σήμερον εἴπερ ποτὲ ὀργιάζει ἡ κακία καὶ πλεῖσται τοῦ βίου τρικυμίαι κυκλοῦσιν ἡμᾶς. Διὰ ταῦτα πολλοὺς πολλάκις βλέπομεν ἐκ τῶν χριστιανῶν νὰ περιέρχωνται εἰς ἀπογοήτευσιν καὶ νὰ προφασίζωνται ὅτι ὑπὸ τὰς δεινὰς τῆς σήμερον ἐποχῆς συνθήκας καὶ περιστάσεις, ἡ ἐξάσκησις τῆς χριστιανικῆς ζωῆς καθίσταται ἂν ὄχι ἀκατόρθωτος,

τοὐλάχιστον προβληματική. Ἀλλ', ὦ χριστιανέ, ὁ τὰ τοιαῦτα προφασιζόμενος! Ἀκριβῶς ἡ πρόφασις αὕτη εἶναι τὸ λαμπρότερον ἐπιχείρημα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἐναντίου. Αἱ θλίψεις, αἱ δοκιμασίαι καὶ αἱ ταλαιπωρίαι τῆς ἐποχῆς εἶναι ἐκεῖναι, αἵτινες θὰ σφυρηλατήσωσι τὸν χριστιανικὸν χαρακτῆρα καὶ θ' ἀναδείξωσι πλήρη τὴν ἐν σοὶ τυχὸν ὑπολανθάνουσαν χριστιανικὴν ἀρετήν.

Ἡ πεῖρα μαρτυρεῖ, ὅτι ψυχή, ἡ ὁποία ἐν τῇ εὐτυχίᾳ αὐτῆς οὐδέποτε ἐσκέφθη περὶ τῶν ἁμαρτημάτων της, ἐν μέσῳ τῶν δεινῶν καὶ θλίψεων εὑρισκομένη ἀφυπνίζεται, μετανοεῖ, διορθοῦται καὶ ἄφθονον ἐκχέει ὅλον τὸ ἄρωμα τῆς κεκρυμμένης ἀρετῆς αὐτῆς. Μὴ ἀπογοητευθῇς λοιπόν, χριστιανέ, μὴ πτοηθῇς! Παρὰ τὸ πλευρὸν ἡμῶν ἄγρυπνος ἀείποτε ἵσταται ὁ Ἐσταυρωμένος ἐνισχύων ἡμᾶς καὶ λέγων: «Μὴ πτοεῖσθε, θαρσαλέοι χωρεῖτε πρὸς τὰ πρόσω καὶ ἀφεύκτως θὰ θριαμβεύσητε». «Ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος», «ἐγὼ διὰ τοῦ Σταυροῦ νενίκηκα τὸν κόσμον».

Ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ καὶ διὰ τοῦ Σταυροῦ ἐδίδαξεν ἡμᾶς, ὅτι δὲν ὑπάρχει θρίαμβος ἄνευ θυσίας. Ὁ Χριστὸς ἐγένετο ὁ κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπος τῶν διηνεκῶν ἐν τῷ βίῳ θλίψεων, ἀλλ' ἀγογγύστως ὑπομένων ἀείποτε ἐστέφετο ὑπὸ τοῦ ἀμαράντου τοῦ θριάμβου στεφάνου. Ἐὰν θέλῃς καὶ σύ, χριστιανέ, κατὰ τὰς τρικυμίας τοῦ βίου σου ὑπερηφάνως νὰ θριαμβεύῃς δέον ἀείποτε ἀπτόητος μετ' ἀντοχῆς καὶ σθένους χριστιανικοῦ ν' ἀντιμετωπίζῃς πᾶσαν ταλαιπωρίαν τοῦ βίου σου. Ὅπως τὰ θαλάσσια πτηνὰ ἐν καιρῷ θυέλλης ἀπογυμνοῦσι τὰ στήθη καὶ ἀπτόητα παλαίοντα κατὰ τῶν ἀγρίων κυμάτων θριαμβεύουσιν, οὕτω καὶ σὺ ἂν θέλῃς ὑπὸ τοῦ στεφάνου τοῦ θριάμβου νὰ στέφησαι κατὰ παντὸς κύματος τῆς συμφορᾶς τοῦ βίου ἀπτόητος ὀφείλεις νὰ προβάλλῃς κατ' αὐτοῦ τὰ στήθη σου. Ὁ χριστιανός, ὁ μὴ διαπνεόμενος ὑπὸ σθένους χριστιανικοῦ ἐν ταῖς δοκιμασίαις καὶ θλίψεσι τοῦ βίου, ὁμοιάζει πρὸς τὸν ψευδόχρυσον, ὁ ὁποῖος ἀστράπτει μὲν εἰς τὸν ἥλιον, ἀλλὰ μὴ ἀντέχων εἰς τὸ πῦρ ἀμαυροῦται καὶ ἐξαφανίζεται. Ἴδετε τοὺς μετὰ τοῦ Ἐσταυρωμένου δύο λῃστάς. Ὁ μὲν ὡς ἀληθὴς χρυσὸς ἐπιδεικνυόμενος ἀντοχὴν καὶ σθένος χριστιανικὸν ἀντέχει ἐν τῷ πυρὶ τῆς δοκιμασίας καὶ διὰ ταῦτα σῴζεται, ὁ δὲ ὡς ψευδόχρυσος στερούμενος χριστιανικοῦ σθένους, δὲν ἀντέχει, ἀπογοητεύεται καὶ ἐξαφανίζεται ἐν τῇ χοάνῃ τῆς δοκιμασίας.

Πρόσελθε λοιπόν, χριστιανέ, νῦν κατὰ τὴν ἱερὰν ταύτην στιγμήν, νέος εἶσαι ἢ γέρων, ἀνὴρ ἢ γυνή, πλούσιος ἢ πένης, τεθλιμμένος ἢ μή, πρόσελθε καὶ μετὰ συγκινήσεως ἱερᾶς ἀνάβηθι τὰς βαθμίδας τοῦ ἱεροῦ Βωμοῦ τοῦ Γολγοθᾶ. Κλῖνον τὸ γόνυ πρὸ τοῦ Ἐσταυρωμένου, σταύρωσον τὰ πάθη σου καὶ μετὰ συντετριμμένης ψυχῆς καὶ καρδίας ἀτενίζων πρὸς αὐτὸν συνένωσον τὴν μετάνοιάν σου μετὰ τῆς τοῦ λῃστοῦ λέγων: Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ Βασιλείᾳ σου» (Λουκ. 23, 42). Ἐκεῖ θ' ἀποθαυμάσῃς τὸ ἠθικὸν μεγαλεῖον τοῦ ἔργου τοῦ Ἐσταυρωμένου ἐν τῷ κόσμῳ καὶ δεόντως θὰ ἐκτιμήσῃς τὴν ἐπὶ τοῦ κόσμου εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ· ἐκεῖ θὰ εὕρῃς τελείαν ἱκανοποίησιν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματός σου, ἐκεῖ ἄφθονον θὰ ἐπιχυθῇ τὸ βάλσαμον τῆς παρηγορίας εἰς τὴν τεθλιμμένην καρδίαν σου· ἐκεῖ τέλος θ' ἀκούσῃς τῆς γλυκείας τοῦ Ἐσταυρωμένου φωνῆς «σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ» (Λουκ. 23, 43). Ἀμήν.

ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Α'.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

† ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ *ἐλέῳ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης, καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης*

Αριθμ. Πρωτ. 985 / Διεκπ. 544

Παντὶ τῷ πληρώματι τῆς Ἐκκλησίας χάριν καὶ εἰρήνην παρὰ Θεοῦ Πατρός.

Φθάσαντες, τέκνα ἡμῶν ἀγαπητά, εἰς τὸ Σωτήριον Πάθος τοῦ Κυρίου ἡμῶν, δοξάσωμεν τὴν ἄφατον Αὐτοῦ φιλανθρωπίαν, καὶ συμπορευθῶμεν Αὐτῷ, ἵνα συσταυρωθῶμεν τῇ ἁμαρτίᾳ.

Παρεκαθήσαμεν μετὰ τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ εἰς τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον, ἵνα θεϊκῶς τραφῶμεν μὲ τὸ τίμιον Αὐτοῦ Σῶμα καὶ Αἷμα, ἰδόντες δὲ ἕνα τῶν εἰς τὸ Δεῖπνον τοῦτο παρακαθησάντων μαθητῶν πωλοῦντα τὸν Διδάσκαλον αὐτοῦ, ᾐσθάνθημεν ὅλον τὸ σκότος τῆς ἐκ τῶν παθῶν τυφλώσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Εἰσήλθομεν νοερῶς εἰς τὸν κῆπον τῆς Γεθσημανῆς τὴν νύκτα τῆς ἀγωνίας καὶ εἴδομεν τὸν Θεάνθρωπον ἀγωνιῶντα καὶ προσευχόμενον. Ὡραιοτέρα προσευχὴ δὲν ἀντήχησέ ποτε ὑπὸ τοὺς θόλους τοῦ Οὐρανοῦ, ἀλλὰ καὶ βαθυτέρα θλῖψις δὲν ἐτάραξέ ποτε τὴν ψυχὴν ἀνθρώπου: «Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται, καὶ τί εἴπω;»

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔθλιψε τὴν ψυχὴν Αὐτοῦ τόσον δὲν ἦτο ἡ προοπτικὴ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου, ἀλλ' ἦτο ἡ ἁμαρτία τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἀχαριστία τῶν εὐεργετηθέντων καὶ ἡ

ἀπιστία ἐκείνων, τῶν ὁποίων διὰ τοῦ τιμίου Αὐτοῦ Αἵματος ἀπειργάζετο τὴν λύτρωσιν. Ἔβλεπε τοὺς ἀνθρώπους τόσον ἐπιπολαίους καὶ ἁμαρτωλούς, τὸν περιούσιον λαόν Του τόσον ἄστατον καὶ ἀλλοπρόσαλλον, ὥστε ἄλλοτε νὰ ἀνευφημῇ Αὐτὸν ὡς προφήτην, ὡς ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλοτε ὡς πλάνον, ὡς δαιμόνιον ἔχοντα, ὡς φίλον τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ τελωνῶν, τὸν λαὸν ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος χθὲς ἔτρεχεν ἔμπροσθεν Αὐτοῦ, ἵνα χαιρετήσῃ Αὐτὸν μετὰ κραυγῶν χαρᾶς, νὰ τρέχῃ σήμερον ὄπισθεν Αὐτοῦ, ἵνα ἐκτοξεύσῃ τὰς χειροτέρας ἐναντίον Αὐτοῦ ὕβρεις.

Εἶδε τοὺς μαθητάς Του ἐγκαταλείποντας Αὐτόν, τοὺς πλέον προσφιλεῖς μὴ δυναμένους κἂν μίαν ὥραν νὰ ἀγρυπνήσωσι μετ' Αὐτοῦ. Δὲν Τὸν ἔθλιψε μόνον ἡ προδοσία τοῦ Ἰούδα. Ὁ Πέτρος, εἰς τὸν ὁποῖον τόσας ἐλπίδας εἶχε στηρίξῃ, Τὸν ἀπηρνήθη. Εἶδε κατόπιν τὸν μέγαν ἀρχιερέα μετὰ λύσσης σχίζοντα τὰ ἱμάτιά του· τὸν ἡγεμόνα τοῦ τόπου μάτην ζητοῦντα νὰ ἀποπλύνῃ μὲ ὕδωρ τὴν κηλῖδα τοῦ ἀθῴου Αἵματος.

Ἰδοὺ διὰ τίνων σκηνῶν παρακολουθοῦμεν τὸν Ἰησοῦν ἀνερχόμενον τὸν Γολγοθᾶν, ἵνα ἐπ' αὐτοῦ ἀπεργάσηται τὴν σωτηρίαν ἡμῶν. Ἐν τῇ πορείᾳ ἡμῶν ταύτῃ ἀποπλύνωμεν μὲ δάκρυα μετανοίας τὸν ῥύπον τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἵνα κεκαθαρμένοι τὴν ψυχὴν προσκυνήσωμεν τὴν Ἁγίαν Αὐτοῦ Ἀνάστασιν καὶ ἐλλαμφθῶμεν ἐν τῷ ἀμιάντῳ φωτὶ καὶ τῇ χαρᾷ αὐτῆς.

Διὰ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γινόμεθα μέτοχοι οὐρανοῦ καὶ κληρονόμοι Θεοῦ. Δι' αὐτῆς ἡ ἀνήσυχος ἡμῶν ψυχὴ εὑρίσκει τὴν γαλήνην καὶ τὴν ἱκανοποίησιν. Ἐν αὐτῇ αἱ παροδικαὶ ἡμῶν στιγμαὶ εὑρίσκουσι τὴν αἰωνιότητα αὐτῶν, καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς ἐνδείας ἡμῶν περισυλλέγομεν τὰς δυνάμεις τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας ἡμῶν, ἵνα ῥιφθῶμεν εἰς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Αἰωνίου καὶ τοῦ Ἀπείρου, τοῦθ' ὅπερ ἐμφαίνει τὴν θείαν ἡμῶν προέλευσιν καὶ κατεύθυνσιν. Ἐὰν ἐν τῷ διαστήματι τοῦ χώρου

καὶ τοῦ χρόνου, τῷ διαστατῷ τούτῳ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρξεως ἡμῶν, εἴμεθα μικροὶ καὶ ταλαίπωροι, διὰ τοῦ Ἀπείρου ὅμως καὶ Αἰωνίου, ὅπερ κινεῖ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, εἴμεθα μεγάλοι καὶ εὐτυχεῖς.

Τέκνα ἀγαπητά,

Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἶνε πολλὴ ἡμῶν ἡ θλῖψις καὶ ἡ ἁμαρτία, ἀλλ' εἶνε ἄπειρον τὸ ἔλεος καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐνεσαρκώθη διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν καὶ σταυρῷ ἀπέθανεν.

Πρὸς Αὐτὸν προσέλθετε οἱ κατεπτοημένοι, ἵνα ἐκ τοῦ Σεπτοῦ Πάθους καὶ τῆς Ἁγίας Ἀναστάσεως Αὐτοῦ ἀντλήσητε τὴν ἐνθάρρυνσιν. Προσέλθετε οἱ κατεπτοημένοι, ἵνα εὕρητε τὴν γαλήνην· οἱ πεφορτισμένοι, καὶ θέλετε εὕρῃ τὴν ἀνακούφισιν· οἱ ἐν τῷ σκότει τὸ φῶς· οἱ ἀπεγνωσμένοι τὴν παραμυθίαν· τὴν χαρὰν οἱ τεθλιμμένοι. Προσέλθετε, ἵνα ἴδητε ὁπόση εἶνε ἡ ἀγάπη Αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καὶ ἀκούσητε τὴν καινήν, ἣν δίδει εἰς ἡμᾶς, ἐντολήν, τὴν ἐντολὴν τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης, τῆς εὐποιΐας πρὸς τὸν πάσχοντα ἀδελφόν, ὃν ὀνομάζει ἀδελφὸν Αὐτοῦ, ἐξαίρων τὴν πρὸς αὐτὸν γινομένην ὑπὸ τοῦ πλησίον εὐεργεσίαν διὰ τοῦ περιλαλήτου ἐκείνου: « Ὅσα ἂν ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν Μου τῶν ἐλαχίστων Ἐμοὶ ἐποιήσατε ».

Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὁ Αἰώνιος, ὁ μορφὴν δούλου λαβὼν Δημιουργὸς τῆς Κτίσεως, τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Πατρός, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμις, ὁ σταυρὸν δι' ἡμᾶς ὑπομείνας καὶ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, ὁ γενόμενος ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, φωτίσαι τὸν νοῦν πάντων ὑμῶν, ἐνισχύσαι τὴν καρδίαν ὑμῶν εἰς τὸ ποιεῖν τὸ θέλημα Αὐτοῦ, ἁγιάσαι ὑμᾶς ἐν τῇ ἀληθείᾳ Αὐτοῦ, τηρήσαι ὑμᾶς ἐν τῷ ὀνόματι Αὐτοῦ!

Πάσχα 1927.

† **Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ** ἐν Χριστῷ εὐχέτης πάντων ὑμῶν.

Β΄.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

† ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ἐλέῳ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἱερώτατοι Μητροπολῖται, Ἀρχιεπίσκοποι καὶ Ἐπίσκοποι τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἁγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ τῆς ἡμῶν Μετριότητος, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ.

Σαφῶς καὶ ἀναμφισβητήτως καθορίζεται ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων τὸ δικαίωμα τῶν Ἐπισκόπων ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ δοκοῦν χρήσεως καὶ διαθέσεως τῆς περιουσίας, ἣν οὗτοι ἐκ κληρονομίας ἢ κατά τινα ἄλλον νόμιμον τρόπον ἐκτήσαντο, μόνον δὲ ἀπαιτεῖται ὅπως ἡ περιουσία αὕτη ᾖ κεχωρισμένη τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, πρὸς τὸ συμφέρον οὐ μόνον τῆς τελευταίας ταύτης, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἰδιωτικῆς περιουσίας τῶν Ἐπισκόπων.

Ὁ μ΄ κανὼν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἀναφέρει ρητῶς τάδε: «Ἔστω φανερὰ τὰ ἴδια τοῦ Ἐπισκόπου πράγματα (εἴγε καὶ ἴδια ἔχοι) καὶ φανερὰ τὰ Κυριακά, ἵνα ἐξουσίαν ἔχῃ τὰ ἴδια τελευτῶν ὁ Ἐπίσκοπος ***οἷς βούλεται καὶ ὡς βούλεται καταλεῖψαι.*** . . . Δίκαιον γὰρ παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις τὸ μήτε τὴν Ἐκκλησίαν ζημίαν τινὰ ὑπομένειν, ἀγνοίᾳ τῶν τοῦ Ἐπισκόπου πραγμάτων μήτε τὸν Ἐπίσκοπον ἢ τοὺς αὐτοῦ συγγενεῖς, προφάσει τῆς Ἐκκλησίας, δημεύεσθαι ἢ καὶ εἰς πράγματα ἐμπίπτειν τοὺς αὐτῷ διαφέροντας καὶ τὸν αὐτοῦ θάνατον δυσφημίαις περιβάλλεσθαι». Τὰ αὐτὰ μετὰ πλείονος σαφηνείας ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ κδ΄ κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου: «Τὰ τῆς Ἐκκλησίας τῇ Ἐκκλησίᾳ καλῶς ἔχειν φυλάττεσθαι δεῖ μετὰ πάσης ἐπιμελείας. . . , ἃ καὶ διοικεῖσθαι προσήκει μετὰ κρίσεως καὶ ἐξουσίας τοῦ Ἐπισκόπου. . . . Φανερὰ δὲ εἶναι τὰ διαφέροντα τῇ Ἐκκλησίᾳ. . . , ἵν' εἰ συμβαίνοι τὸν Ἐπίσκοπον μεταλλάττειν βίον, φανερῶν ὄντων τῶν διαφερόντων τῇ Ἐκκλησίᾳ πραγμάτων, μήτε αὐτὰ διαπίπτειν καὶ ἀπόλλυσθαι, ***μήτε τὰ ἴδια τοῦ Ἐπισκόπου ἐνοχλεῖσθαι,*** προφάσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Δίκαιον γὰρ καὶ ἀρεστὸν παρά τε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις τὰ ἴδια τοῦ Ἐπισκόπου ***οἷς ἂν αὐτὸς βούληται καταλιμπάνεσθαι.*** Τὰ μέντοι τῆς Ἐκκλησίας αὐτῇ φυλάττεσθαι καὶ μήτε τὴν Ἐκκλησίαν ὑπομένειν τινὰ ζημίαν, μήτε τὸν Ἐπίσκοπον προφάσει τῆς Ἐκκλησίας δημεύεσθαι, ἢ καὶ εἰς

πράγματα ἐμπίπτειν τοὺς αὐτῷ διαφέροντας μετὰ τοῦ καὶ αὐτὸν μετὰ θάνατον δυσφημίᾳ περιβάλλεσθαι».

Τυγχάνει ἀληθές, ὅτι παρὰ τὴν ὡς ἄνω κανονικὴν τοῦ ζητήματος ἄποψιν οἱ Ἐθνικοὶ Κανονισμοὶ ἀπηγόρευσαν τοῖς τε ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἐν διαθεσιμότητι Πατριάρχαις καὶ Ἀρχιερεῦσι τοῦ Θρόνου τὴν σύνταξιν διαθήκης καὶ καθόλου τὴν κατὰ βούλησιν διάθεσιν τῆς ἰδιωτικῆς αὐτῶν περιουσίας, καθορίσαντες λεπτομερῶς καὶ τὸν τρόπον τῆς διανομῆς αὐτῆς. Ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τοῦ σημείου, ὅτι οἱ προκαλέσαντες τὴν θέσπισιν τῶν διατάξεων τούτων λόγοι, περὶ σχηματισμοῦ τ. ἔ. ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, οὐκ ἐξετελέσθησαν, ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τῆς ἀπὸ τοῦ 1862 ἐφαρμογῆς τῶν ἐν λόγῳ διατάξεων, τοὐναντίον δὲ μάλιστα συνετέλεσαν εἰς τὴν δημιουργίαν ἐπιμέμπτων ἐπεισοδίων διαρπαγῆς καὶ ἀνιαρῶν δικῶν, καὶ αὐταὶ αὗται αἱ διατάξεις ἀντιστρατεύονται πρὸς τοὺς ἱεροὺς κανόνας, παρεξηγήσασαι αὐτοὺς καὶ ἰδίως τὸν λβ΄ κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου, ὡς ἐκ τῆς συνολικῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῦ σχολίων τοῦ Βαλσαμῶνος καταφαίνεται.

Τούτου ἕνεκα ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος, ἔχουσα ὑπ' ὄψει τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος ῥητὴν καὶ σαφῆ τῶν Ἱερῶν Κανόνων ἄποψιν, ἅμα δὲ καὶ τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως, μετὰ τὴν ἐν Λωζάννῃ Συνθήκην, τὸ Πατριαρχεῖον ἐν πάσῃ αὐτοῦ σκέψει καὶ ἐκδηλώσει καὶ ἐνεργείᾳ ἀπολύτως καὶ ἀπαρεγκλίτως βασίζηται ἐπὶ τῶν Ἱερῶν Κανόνων, ἐκήρυξεν ὁμοφώνως τὴν πλήρη ἀπραξίαν καὶ ἀκύρωσιν τῶν ὡς ἄνω διατάξεων τῶν καταργηθέντων ἄλλως τε ἐκ τῶν περιστάσεων Ἐθνικῶν Κανονισμῶν καὶ ἀποκατέστησε προκειμένου καὶ περὶ τῶν Ἀρχιερατικῶν περιουσιῶν τὴν πλήρη τοῦ λοιποῦ κατὰ πάντα ἐφαρμογὴν τῶν Ἱερῶν Κανόνων (μ΄ Ἀποστ. κδ΄ Ἀντ. καὶ λϐ΄ Καρθ.), ὁρίσασα, ὅπως ὁ Ἐπίσκοπος, ὡς καὶ ὁ λοιπὸς ἱερὸς κλῆρος, ἔχῃ πλήρη τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ δικαίωμα τῆς κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ χρήσεως καὶ διαθέσεως τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ περιουσίας, δυνάμενος καὶ δικαιούμενος «***οἷς βούλεται καὶ ὡς βούλεται καταλεῖψαι αὐτήν***», κατ' ἀκολουθίαν δὲ δυνάμενος καὶ δικαιούμενος καὶ διαθήκην συντάξαι περὶ τῶν ἑαυτοῦ συμφώνως πρὸς τοὺς ἰσχύοντας κατὰ τόπους πολιτικοὺς νόμους· ἐὰν δὲ ὁ Ἐπίσκοπος μὴ φθάσῃ ἢ μὴ θελήσῃ συντάξαι τοιαύτην τακτικὴν διαθήκην, ὅπως ἡ περιουσία αὐτοῦ ἀνήκῃ τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου φυσικοῖς αὐτοῦ κληρονόμοις

Ταῦτα οὖν τὰ οὕτω συνοδικῶς ἐγκριθέντα καὶ ὁρισθέντα περὶ τῆς ὀφειλούσης ἰσχύειν ἐφεξῆς τάξεως περὶ τῶν Ἀρχιερατικῶν περιουσιῶν ἐν τῷ Πατριαρχικῷ κλίματι ἀντὶ τῆς πρότερον διὰ τῶν Ἐθνικῶν Κανο-

νισμῶν ὡρισμένης, ἀνακοινοῦνται διὰ τῆς παρούσης Πατριαρχικῆς ἡμῶν καὶ Συνοδικῆς 'Εγκυκλίου εἰς γνῶσιν καὶ ὁδηγίαν πάντων τῶν τοῦ Θρόνου 'Αρχιερέων.

Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μεθ' ὑμῶν.

αϡκδ' 'Οκτωβρίου ιϛ'.

† ***Ὁ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός,***

† Ὁ Κυζίκου ***Καλλίνικος*** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ Νικαίας ***Βασίλειος*** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ Χαλκηδόνος ***'Ιωακεὶμ*** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ Δέρκων ***Κωνσταντῖνος*** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ Πριγκηπονήσων ***'Αγαθάγγελος*** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ Φιλαδελφείας ***Φώτιος*** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ Σηλυβρίας ***Εὐγένιος*** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ Ροδοπόλεως ***Κύριλλος*** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς

† Ὁ 'Ανέων ***Θωμᾶς*** ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.

Η ΠΡΟΣ ΤΟ ΟΙΚΟΥΜ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ

ΤΗΣ Α. Μ. ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΒΑΡΣΟΒΙΑΣ

Ἡ Α. Σεβασμιότης, ὁ Μητροπολίτης Βαρσοβίας καὶ Πρόεδρος τῆς ἐν Πολωνίᾳ 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας κ. Διονύσιος, ἐπιθυμῶν ἵνα καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς ὑποβάλῃ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὰς εὐχαριστίας τῆς ἐν Πολωνίᾳ 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας καὶ τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ διὰ τὴν περὶ αὐτῶν 'Εκκλησιαστικὴν πρόνοιαν τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου καὶ γνωστοποιήσῃ τὰ κατὰ τὴν ἐν Πολωνίᾳ 'Ορθόδοξον 'Εκκλησίαν, ἀνέλαβεν αὐτοπρόσωπον πρὸς αὐτὸ ἐπίσκεψιν, ἐν συνοδείᾳ τοῦ πανιερ, 'Επισκόπου Γορόδνο καὶ Νοβογρούδην κ. 'Αλεξίου, τοῦ πανοσ. πρωθιερέως κ. Μιχ. Βορέτσκη, τοῦ ἐξοχ. κ. Μ. Βορόβσκη, συμβούλου παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῶν θρησκευμάτων καὶ τῆς Δημ. 'Εκπαιδεύσεως.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης καὶ ἡ περὶ Αὐτὴν Ἁγ. καὶ Ἱ. Σύνοδος μετὰ πολλῆς τῆς χαρᾶς πληροφορηθεῖσα τὰ κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην ἐκ σχετικοῦ γράμματος τῆς Α. Μακ. ἀπὸ 8 Μαρτίου ἐ. ἔ., ὡς καὶ παρὰ τοῦ ἐπὶ τούτῳ προαποσταλέντος ἐνταῦθα παρὰ τῆς Πολων. Κυβερνήσεως 'Εξοχ. κ. 'Ι. Δὲ Στρζέμποζ, κατήρτισεν 'Επιτροπὴν ἐκ τῶν σεβ. Μ/τῶν Δέρκων καὶ Σάρδεων διὰ τὰς λεπτομερείας τῆς ὑποδοχῆς. Ὡρίσθησαν ὡσαύτως ἀναπόσπαστοι ξεναγοὶ οἱ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλος καὶ ὁ

'Αρχιγραμματεύς τῆς Ἱ. Συνόδου, κατηρτίσθη δὲ καὶ τελεταρχικὴ Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ πανοσ. 'Αρχειοφύλακος.

Τὴν Α. Σ. ἀφιχθεῖσαν τὴν ἑσπέραν τῆς 6 λήξαντος μηνὸς μετὰ τῆς συνοδείας Αὐτῆς ἐχαιρέτισαν ἐκ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος καὶ τῆς Ἁγ. καὶ Ἱ. Συνόδου, ἐν τῷ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ Σιρκετζῆ, οἱ ὡς ἄνω ξεναγοὶ μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Α΄ Πατριαρχικοῦ Γραφείου καὶ τοῦ Διερμηνέως τῶν Π/χείων, οἵτινες καὶ ὡδήγησαν τοὺς ἐπισήμους ξένους δι' αὐτοκινήτων εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Τοκατλιάν, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ θὰ διέμενον κατὰ τὴν ἐνταῦθα βραχεῖαν διαμονὴν ὡς ξένοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Τὴν ἐπιοῦσαν (7 'Απριλ.) περὶ ὥραν 10 π. μ. συνῳδὰ τῷ σχετικῷ προγράμματι, ἡ Α. Σεβάσμιότης, φέρουσα πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν Πολωνικὸν Μεγαλόσταυρον, προσῆλθεν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα μετὰ τῆς συνοδείας αὐτῆς καὶ ἐν συνοδείᾳ τῶν ξεναγῶν, τῶν πατριαρχικῶν διερμηνέων καὶ τοῦ ῥωσομαθοῦς καθηγητοῦ τῆς Θεολ. Σχολῆς κ. Ἰ. Παναγιωτίδου. Ὑπεδέχθησαν δὲ Αὐτὴν ἐν μὲν τῇ ἔξω Πύλῃ τῶν Πατριαρχείων ὀκτὼ ἀρχιμανδρῖται φέροντες ἐπικαλύμμαυχα, ἐν δὲ τῷ περιβόλῳ τοῦ Πανσέπτου Πατριαρχικοῦ Ναοῦ οἱ θεοφ. ἐπίσκοποι πρ. Μετρῶν, Θεοδωρουπόλεως, Εἰρηνουπόλεως, Χαριουπόλεως, Χριστουπόλεως, 'Ελαίας καὶ Λεύκης, φέροντες ἐγκόλπιον καὶ ἐπικαλύμμαυχον, παρὰ τὸν νάρθηκα ὁ πατριαρχικὸς κλῆρος ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Μ. 'Αρχιμανδρίτου, μετὰ τεσσάρων διακόνων, ἁπάντων περιβεβλημένων τὰς ἱερατικὰς αὐτῶν στολάς, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ οἱ σεβασμ. μητροπολῖται Δέρκων καὶ Σάρδεων, περιστοιχιζόμενοι ὑπὸ τοῦ Μεγ. 'Αρχιδιακόνου, τοῦ Δευτερεύοντος, τοῦ Ὑπογραμματέως τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ τοῦ Μ. Ἐκκλησιάρχου.

Ἡ Α. Σ. περιβληθεῖσα ἐν τῷ νάρθηκι μανδύαν εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἱ. ναὸν προπορευομένων τῶν ἑξαπτερύγων καὶ τῶν πατριαρχικῶν χορῶν, ψαλλόντων τὸ «Ἄξιον ἐστὶ» καὶ ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου. Οἱ συνοδεύοντες τὴν Α. Μακ. ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰ ἀπέναντι τοῦ θρόνου ἐπίσημα στασίδια καὶ παρ' αὐτοὺς οἱ ξεναγοί, δεξιᾷ τοῦ θρόνου ἡ ἐπὶ τῆς ὑποδοχῆς Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν κληρικῶν τῆς Αὐλῆς, ἀριστερᾷ δὲ οἱ ἐπίσκοποι πρὸ τῶν συνοδικῶν στασιδίων.

Τῆς Α. Σεβ. περιβληθείσης ἐπιτραχήλιον καὶ ὠμοφόριον ἤρξατο ἡ νενομισμένη δοξολογία, ἥτις καὶ διεξήχθη μετὰ πάσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως κατὰ τὸ σχετικὸν τυπικὸν καὶ ἐν μέσῳ πυκνοῦ ἐκκλησιάσματος. Ἀκολούθως ἡ πομπὴ μετὰ τῆς αὐτῆς παρατάξεως ἀνῆλθε διὰ τῆς μεγάλης πύλης τοῦ Πατριαρχικοῦ Οἴκου εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ θρόνου, ἔνθα ἐδεξιώθησαν τὴν Α. Σ. ἡ Α. Θ. Π. φέροοσα ἐπίσης τὸν Πολωνικὸν Μεγαλόσταυρον μετὰ τῶν σεβ. συνοδικῶν μητροπολιτῶν καὶ τοῦ σχολάρχου τῆς Θεολ. Σχολῆς, παν. μητροπολίτου Σταυρουπόλεως, φερόντων σταυρὸν καὶ ἐγκόλπιον.

Ἡ Α. Σεβ. προσεφώνησεν ὡς ἑξῆς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα :

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα !

Μεθ' ὑπερπαλλούσης χαρᾶς παριστάμεθα πρὸ τῆς Ὑμετέρας Ἁγιωσύνης καὶ μετ' εὐλαβοῦς ἀγάπης θεώμεθα ἐν τῷ προσώπῳ Αὐτῆς τὸν θεόσοφον προϊστάμενον τῆς Ἁγίας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Πρὸ τοῦ νοεροῦ ἡμῶν βλέμματος παρίσταται νῦν ὁ Ἅγιος Πρωτόκλητος Ἀπόστο-

λος ὁ ἐπὶ τῶν ὡραίων τούτων ὀχθῶν εὐαγγελισάμενος τῷ κόσμῳ τὴν εὐτυχίαν τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ εὐσεβείας, μετ' αὐτὸν δὲ ἡ ὅλη χορεία τῶν ἱεραρχῶν τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως, τῶν μακαρίων καὶ ἀξιμνήτων προκατόχων, οἵτινες στοργικῶς ἐμερίμνων περὶ τῆς χριστιανικῆς προκοπῆς τῶν ἐθνῶν, ὡσαύτως δέ, ἀρχῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ Ἁγ. Χρυσοστόμου, καὶ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὀργανώσεως αὐτῶν.

'Ατενίζοντες εἰς τὸ Ὑμέτερον πρόσωπον, εὐλαβῶς θεώμεθα τὴν μεγάλην ἱστορικὴν σημασίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν τῷ βίῳ τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Δὲν ἐσημειώθη ἡ σημασία αὕτη καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, διότι διὰ πάντα ἀληθῶς πιστεύοντα ἄνθρωπον τυγχάνει γνωστὸν καὶ ἀδιαφιλονεικήτως σαφές, ὅτι ἐνταῦθα εἶνε τὸ κέντρον καὶ τὸ συγκεντρωτικὸν σημεῖον τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν 'Ορθοδόξων.

Πιστὸν ταῖς παραδόσεσι τοῦ Ἁγ. Χρυσοστόμου, τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον εἶνε καὶ νῦν πάντοτε πρόθυμον εἰς τὸ στοργικῶς ὑποστηρίζειν τοὺς ὀρθοδόξους παντὸς τοῦ κόσμου διὰ τοῦ ὑπάτου αὐτοῦ κύρους ἐν τῷ ἔργῳ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ὀργανώσεως τῶν ἀδελφῶν 'Εκκλησιῶν. Τοῦτο δὲ πρὸ πάντων καὶ ὑπὲρ πάντας ἐδοκίμασεν ἐφ' ἑαυτῆς ἡ 'Ορθόδοξος 'Εκκλησία Πολωνίας, ἥτις ἐν δυσκόλοις στιγμαῖς τοῦ ἑαυτῆς βίου εὗρεν εἰς τὴν ἑαυτῆς ἐπίκλησιν ζωηρὰν ἀπήχησιν ἐν τῷ μητρικῷ στήθει τῆς Μητρὸς 'Εκκλησίας καὶ νῦν ἐν τῷ προσώπῳ ἡμῶν παρίσταται πρὸ Ὑμῶν, Παναγιώτατε Δέσποτα, πεπληρωμένη ἐνθερμοτάτων αἰσθημάτων ἀγάπης, εὐχαριστίας καὶ υἱϊκῆς ἀφοσιώσεως.

Εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι καὶ μέχρι συντελείας τῆς ὑπάρξεως τοῦ κόσμου ὁ Οἰκουμενικὸς θρόνος θὰ διασώσῃ τὴν σημασίαν αὐτοῦ ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶνε ἐγγὺς ἡ ὥρα, ὅτε ἅπας ὁ ὀρθόδοξος κόσμος θὰ κατανοήσῃ, ὅτι ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης εἶνε ὁ ἡγέτης καὶ τὸ στήριγμα τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ζωῆς.

Δέξασθε δή, Ἅγιε Δέσποτα, παρὰ τῆς νεαρᾶς Πολωνικῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας τὰ αἰσθήματα τῆς βαθείας εὐχαριστίας αὐτῆς διὰ τὴν Ὑμετέραν πατρικὴν πρὸς αὐτὴν στοργὴν καὶ συγκατάβητε πρὸς τὴν παλλομένην χαρὰν αὐτῆς, ὅτι αὐτῇ πρώτῃ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἔκρινεν ὁ Κύριος νὰ δῷ, ὅπως ἐννοήσῃ καὶ καθομολογήσῃ ἐνώπιον παντὸς τοῦ κόσμου τὴν ἀνάγκην διὰ τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἔργον τοῦ Χριστοῦ τῆς ἑνότητος πασῶν τῶν 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Οἰκουμενικῆς 'Εκκλησίας ὑπὸ τὴν Θεόσοφον ἡγεσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

'Ενθέρμως ἐξαιτούμεθα τῇ ἡμετέρᾳ 'Εκκλησίᾳ καὶ ἡμῖν τὰς Ὑμετέρας ἁγίας εὐχὰς καὶ ἐκ βάθους ψυχῆς εὐχόμεθα Ὑμῖν ἔτη πολλά. ***«Εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα».***

Εἰς ταῦτα ἀπαντῶσα ἡ Α. Θ. Π. ἀντεφώνησε τὰ ἑξῆς :

'Εν ἐξαιρετικῇ χαρᾷ καὶ βαθείᾳ συγκινήσει χαιρετίζομεν τὴν ἄφιξιν τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος, κομιζούσης ἡμῖν αὐτοπροσώπως τὸν ἀσπασμὸν τῆς ἀγάπης τῆς νεωτέρας τῶν Αὐτοκεφάλων 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν, τῆς πεφιλημένης ἡμῖν 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας τῆς Πολωνίας.

Δεσμοὶ στενοὶ συνέδεον ἀείποτε ἐξ ἀρχῆς τὸν ὀρθόδοξον λαὸν τῆς Πολωνίας πρὸς τὸν Ἁγιώτατον τοῦτον θρόνον.

Οἱ δεσμοὶ οὗτοι ἐμαρτυρήθησαν καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν εἰς τὴν περὶ αὐτὸν κατάστασιν μεταβολὴν καὶ τὴν κανονικὴν ἀνάδειξιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιοχῆς αὐτοῦ εἰς ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοκέφαλον 'Εκκλησίαν ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ, δι' ἧς ἐπηυξήθη δι' ἑνὸς ἔτι ὡραίου κρίκου ἡ χρυσῆ ἅλυσις τοῦ συνδέσμου τῶν 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν. Ὡς δεσμὸς δὲ μυχίας ἀμοιβαίας πνευματικῆς ἀγάπης θὰ παραμείνῃ ὁ δεσμὸς οὗτος τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι ἐσαεὶ ἀκλόνητος καὶ ἀρραγής.

Αἰσθανόμεθα μεγίστην χαράν, διότι ἡ Ἁγία 'Ορθόδοξος 'Εκκλησία τῆς Πολω-

νίας, ὑπὲρ ἧς καὶ ἡμεῖς προσωπικῶς συνετελέσαμεν εἰς τὴν διὰ τοῦ αὐτοκεφάλου ἐπαξίαν ἐξύψωσιν αὐτῆς, κρατύνεται καὶ προάγεται καρποφόρως ὑπὸ τὴν εὐμενῆ ὑποστήριξιν τοῦ εὐγενοῦς Πολωνικοῦ Κράτους, ἀπολαύουσα πάντων τῶν ἀγαθῶν τῆς φιλελευθέρου καὶ φιλοπροόδου Κυβερνήσεως αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος ἐπιδαψιλεύοι πάντοτε πλουσίας τὰς χάριτας καὶ τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ τῇ Ἁγίᾳ καὶ τὰ μάλα Ὑμῖν πεφιλημένῃ ἀδελφῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Πολωνίας, ἐνισχύοι δὲ καὶ τὴν Ὑμετέραν περισπούδαστον ἡμῖν Σεβασμιότητα καὶ τοὺς σὺν Αὐτῇ ἐργάτας τοῦ Ἀμπελῶνος τοῦ Κυρίου εἰς τὸ θεοφιλῶς διαποιμαίνειν πάντοτε τὸν πεπιστευμένον Αὐτῇ ὀρθόδοξον λαόν.

Πλήρεις χαρᾶς βλέπομεν Ὑμᾶς, ἐν μέσῳ ἡμῶν, ἀγαπητὲ καὶ περισπούδαστε ἡμῖν ἐν Χριστῷ ἀδελφὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἔγκριτοι συνοδοὶ τῆς Α. Σεβασμιότητος.

Ἡ φιλόφρων καὶ πλήρης φιλοστόργου ἐκδηλώσεως ἐπίσκεψις αὕτη ὑμῶν θὰ ἀφίσῃ ἱερὰν καὶ ἀνεξάλειπτον ἀνάμνησιν τῇ Μητρὶ Ἐκκλησίᾳ.

Μεθ' ὃ τῆς Α. Σεβ. ἀσπασαμένης εὐλαβῶς τὴν δεξιὰν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος καὶ κατόπιν ἀνταλλαγέντος καὶ ἐν Χριστῷ ἀσπασμοῦ, ἐπηκολούθησαν αἱ ἀμοιβαῖαι συστάσεις πρός τε τοὺς Σεβ. Συνοδικοὺς καὶ τοὺς συνοδοὺς τῆς Α. Σεβ. καὶ ἀνταλλαγὴ φιλοφρόνων λόγων καὶ εἶτα παρεκάθησαν ἅπαντες εἰς τὸ πρὸς τιμὴν τῆς Α. Σεβ. παρατεθὲν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις γεῦμα, ἤτοι ἡ Α. Θ. Π. ἡ Α. Σ. οἱ Σεβ. συνοδικοὶ καὶ ὁ παν. Μ/της Σταυρουπόλεως, ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Πολων. Κυβερνήσεως μετὰ τῶν λοιπῶν συνοδῶν τῆς Α. Σ., ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος καὶ ὁ Ἀρχιγραμματεύς, ὁ διευθυντὴς τοῦ Α' Πατριαρχ. Γραφείου, ὁ Διερμηνεὺς τῶν Πατριαρχείων καὶ ὁ καθηγητὴς κ. Ι. Παναγιωτίδης.

Μετὰ τὸ γεῦμα, καθ' ὃ ἠγέρθησαν προπόσεις ὑπὸ τῆς Α. Θ. Π., τῆς Α. Σ. καὶ τοῦ κυβερνητικοῦ ἀπεσταλμένου, ἐφωτογραφήθησαν ἅπαντες ἐν συμπλέγματι ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν Πατριαρχῶν, προσκλήσει δὲ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν ἐν τῷ ἐπισήμῳ Πατριαρχικῷ Γραφείῳ ἡ Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος ἀπεδέξατο ὁμοφώνως σκέψιν καὶ πρότασιν Πατριαρχικήν, ὅπως ἀπονεμηθῇ τῇ Α. Σεβ. τῷ Μ/τῃ Βαρσοβίας ὁ τίτλος τοῦ ***Μακαριωτάτου***, ὅπερ ἡ Α. Θ. Π. ἀνεκοινώσατο τῇ Α. Σεβ., ἥτις ἐν συγκινήσει βαθείᾳ ἐνωτισαμένη τὴν ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου νεωτέραν ἔνδειξιν ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως πρὸς τὴν ἐν Πολωνίᾳ Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ὑπέβαλε τὰ σέβη καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς τε καὶ ὁλοκλήρου τοῦ ποιμνίου αὐτῆς, μεθ' ὃ περιελθοῦσα τὰ ἀξιοθέατα μέρη τοῦ Πατριαρχικοῦ οἴκου, ἀνεχώρησε περὶ ὥραν 15 μ. μ. μετὰ τῆς συνοδείας αὐτῆς καὶ τῶν ξεναγῶν, προπεμπομένη μετὰ τῶν αὐτῶν τιμητικῶν ἐνδείξεων.

Τὴν Α. Μ. ἀντεπεσκέψατο αὐθημερὸν ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ἡ Α. Θ. Π. συνοδευομένη ὑπὸ τῶν σεβ. μητροπολιτῶν Δέρκων καὶ Σάρδεων, τοῦ Μ. Ἀρχιδιακόνου, τοῦ Ἀρχειοφύλακος καὶ τοῦ Δευτερεύοντος.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἡ Α. Μ. περιβεβλημένη μανδύαν, συνεχοροστάτησε μετὰ τῆς Α. Θ. Π. καὶ τῶν σεβ. μητροπολιτῶν Χαλκηδόνος, Δέρκων, Πριγκηποννήσων, Σάρδεων, Σηλυβρίας καὶ Ἴμβρου, κατὰ τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου, ἐν μέσῳ πυκνοτάτου ἐκκλησιάσματος, τοποθετηθεῖσα ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου. Τὰς τέσσαρας στάσεις τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου ἀνέγνωσαν κατὰ σειρὰν ἡ Α. Θ. Παναγιότης, ἡ Α. Μακαριότης σλαυωνιστὶ καὶ οἱ σεβ. μητροπολῖται Χαλκηδόνος καὶ Δέρκων.

Μετὰ μικρὰν δὲ ἀνάπαυσιν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, ἡ Α. Μ. ἐπεσκέψατο μεθ' ὅλης τῆς συνοδείας αὐτῆς τὴν Σταυροπηγιακὴν καὶ Πατριαρχικὴν Μονὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ τὰ παρ' αὐτὴν Νοσοκομεῖα, ὡς καὶ τοὺς κυριωτέρους ναοὺς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, τυχοῦσα πανταχοῦ τιμητικῆς ὑποδοχῆς.

Τὴν ἐπαύριον περὶ ὥραν 10 π. μ. ἡ Α. Μ. ἐξέδραμεν εἰς Χάλκην δι' ἀτμακάτου καὶ ἐπεσκέψατο τὴν Ἱ. Θεολογ. Σχολήν, ἔνθα ἐγένετο δεκτὴ μετὰ πολλῶν τιμῶνὶ παρὰ τῶν ἐκ τῶν Ἐφόρων τῆς Σχολῆς σεβ. Μ/τῶν Κυζίκου, Προύσης, Σάρδεων κα Ροδοπόλεως, τοῦ Σχολάρχου, τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν ἱεροσπουδαστῶν.

Εἰς τὸ πρὸς τιμὴν Αὐτῆς παρατεθὲν ἐν τῇ Σχολῇ γεῦμα παρεκάθησαν καὶ οἱ σεβ. μητροπολῖται Κυζίκου, Χαλκηδόνος, Δέρκων, Προύσης, Πριγκηπονήσων, Σάρδεων, Ροδοπόλεως, καὶ Ἴμβρου, ὁ Σχολάρχης ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος, ὁ Ἀρχιγραμματεύς, οἱ συνοδοὶ τῆς Α. Μ., οἱ διερμηνεῖς καὶ οἱ καθηγηταί.

Κατελθοῦσα ἐκ Χάλκης ἡ Α. Μ. περὶ ὥραν 17 μ. μ. προσῆλθε καὶ αὖθις εἰς τὰ Πατριαρχεῖα πρὸς ἀποχαιρετισμὸν τῆς Α. Θ. Π. καὶ τῶν σεβ. Ἀρχιερέων. Ἐν ἰδιαιτέρᾳ δὲ κοινολογίᾳ μετὰ τῆς Α. Θ. Π., καθ' ἣν παρῆσαν οἱ σεβ. μητροπολῖται Δέρκων καὶ Σάρδεων, ἡ Α. Μακ. παρέσχε λεπτομερεῖς πληροφορίας περὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῆς ἐν Πολωνίᾳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἀνεχώρησε τὴν ἐπιοῦσαν (10) προπεμφθεῖσα μέχρι τοῦ ἀτμοπλοίου ὑπὸ τοῦ Μ. Πρωτοσυγκέλλου καὶ τοῦ Ἀρχιγραμματέως καὶ κατευθυνομένη εἰς Ἀθήνας, Ἀλεξάνδρειαν καὶ Ἱεροσόλυμα.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Πατριαρχικὰ συγχαρητήρια.—Ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τοῦ Βαϊραμίου ἡ Α. Θ. Π. ἀπέστειλε κατάλληλον συγχαρητήριον τηλεγράφημα πρὸς τὰς ΑΑ. ΕΕ. τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ***Γαζῆ Μουσταφᾶ Κεμὰλ πασᾶν***, καὶ τὸν Πρόεδρον τῶν Ἐπιτρόπων ***Ἰσμὲτ πασᾶν.*** Αἱ Α.Α. Ε.Ε. εὐηρεστήθησαν ὅπως εὐχαριστήσωσι τηλεγραφικῶς τῇ Α. Θ. Παναγιότητι.

Αἱ τελεταὶ τῶν Σεπτῶν Παθῶν καὶ τῆς Ἀναστάσεως ἐν τοῖς Πατριαρχείοις.—Προεξαρχούσης πάντοτε τῆς Α. Θ. Παναγιότητος διεξήχθησαν καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο αἱ ἱ. τελεταὶ τῆς Ἁγ. καὶ Μ. Ἑβδομάδος ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ μετ' ἐπιβαλλούσης ἐκκλησ. μεγαλοπρεπείας καὶ ἐν πυκνοτάτῃ συρροῇ εὐσεβοῦς ἐκκλησιάσματος.

Κατὰ τὰς ἱ. ἀκολουθίας τῆς Μ. Πέμπτης καὶ τῆς Μ. Παρασκευῆς τῇ Α. Θ. Π. συνεχοροστάτησαν οἱ σεβ. μητροπολῖται Νεοκαισαρείας, Σηλυβρίας καὶ Ροδοπόλεως. Τὰ δώδεκα Εὐαγγέλια ἀνεγνώσθησαν κατὰ σειρὰν ὑπὸ τῆς Α. Θ. Π. καὶ τῶν ὡς ἄνω σεβ. μητροπολιτῶν, τοῦ Μ. Πρωτοσυγκέλλου, τοῦ Ἀρχιγραμματέως, τοῦ

Μ. Ἀρχιμανδρίτου καὶ τῶν πατριαρχ. ἐφημερίων, τὸ δὲ τελευταῖον ὑπὸ τοῦ Μεγ. Ἀρχιδιακόνου. Μικρὸν πρὸ τῆς ἐξόδου τοῦ Σταυροῦ ἀνεγνώσθη ἐπ' ἄμβωνος ὑπὸ τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱ. Συνόδου ἡ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἱ. ναοὺς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἀπολυθεῖσα Σεπτὴ Πατριαρχικὴ Ἐγκύκλιος προσφώνησις ἐπὶ τῷ Πάσχα. Κατάλληλον δὲ λόγον κατὰ τὸν Ἑσπερινὸν τῆς Μ. Παρασκευῆς ἐξεφώνησεν ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος. Ἥ τε Ἐγκύκλιος καὶ ὁ λόγος δημοσιεύονται ἐν τῷ παρόντι τεύχει.

Κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Ἀναστάσεως συνιερούργησαν τῇ Α. Θ. Π. οἱ σεβ. μητροπολῖται Προύσης, Νεοκαισαρείας, Σηλυβρίας, Ροδοπόλεως καὶ Ἴμβρου. Παρέστησαν δὲ κατὰ ταύτην ἡ εὐγεν. πρέσβειρα τῆς Ἀγγλίας καὶ οἱ δύο πάστορες τῆς τῆς ἐνταῦθα γερμανικῆς παροικίας.

Μετὰ τῆς εἰθισμένης ἐκκλησιαστικῆς τάξεως καὶ ἐπισημότητος διεξήχθη καὶ ὁ Ἑσπερινὸς τῆς Ἀναστάσεως, εἰς ὃν προσῆλθον καὶ αἱ ἐνταῦθα διπλωματικαὶ ἀντιπροσωπεῖαι Σερβίας καὶ Ἑλλάδος. Περὶ ὥραν 9.30 π. μ. ἡ Α. Θ. Π. προσῆλθεν εἰς τὴν Αἴθουσαν τοῦ Θρόνου, ἔνθα παρίσταντο, περιβεβλημένοι τὰς ἀρχιερατικὰς αὐτῶν στολάς, οἱ σεβ. μητροπολῖται Κυζίκου, Προύσης, Νεοκαισαρείας, Σάρδεων, Σηλυβρίας, Ροδοπόλεως, Ἡλιουπόλεως, Ἴμβρου καὶ ὁ ἐνταῦθα διαμένων ρῶσος ἀρχιεπίσκοπος Β. Ἀμερικῆς, ὡς καὶ πλεῖστοι ξένοι καὶ ἐκ τῆς ὁμογενοῦς κοινωνίας. Ψαλλομένου τοῦ Δοξαστικοῦ «***Ἀναστάσεως ἡμέρα***» ὑπὸ τῶν πατριαρχικῶν χορῶν, ἡ Α. Θ. Παναγιότης διακονουμένη ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀρχιδιακόνου καὶ τοῦ Δευτερεύοντος περιεβλήθη τὴν βαρύτιμον πατριαρχικὴν στολὴν «τῆς Τιβεριάδος» τῶν δύο ἑτέρων διακόνων ἀπαγγελλόντων τοὺς σχετικοὺς στίχους.

Συντελεσθείσης οὕτω τῆς ἱ. ἀμφιέσεως κατῆλθον ἅπαντες εἰς τὸν ναὸν κατὰ τὴν συνήθη ἐκκλησιαστικὴν παράταξιν, τῆς Α. Θ. Π. συμπαραστατουμένης τιμητικῶς ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος Μ. Ρήτορος κ. Βλ. Μιρμίρογλου καὶ τοῦ ἄρχοντος Μ. Ρεφερενδαρίου κ. Κλ. Κοκκολάτου. Ἡ σχετικὴ εὐαγγελικὴ περικοπὴ ἀνεγνώσθη εἰς διαφόρους γλώσσας, ἤτοι ἑλληνιστί, λατινιστί, τουρκιστί, γαλλιστί, ἀγγλιστί, ρωσιστί, γερμανιστί, σερβιστί, ρουμανιστὶ καὶ ἀρμενιστί.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ Ἑσπερινοῦ, ἀνῆλθον ἅπαντες ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλ/κῇ πομπῇ εἰς τὴν Αἴθουσαν τοῦ Θρόνου, ἀπεκδυθεῖσα δὲ ἡ Α. Θ. Παναγιότης τὴν ἀρχιερατικὴν αὐτῆς στολὴν ἐδέχθη τὰ συγχαρητήρια τῶν ἁγίων ἀρχιερέων, τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσωπειῶν Σερβίας καὶ Ἑλλάδος, τῶν ἐκκλησιαστ. ὀφφικιάλων, τῶν κληρικῶν καὶ λαϊκῶν ὑπαλλήλων τῆς Αὐλῆς, τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Ὄρους Σινᾶ, τοῦ πρωθιερέως τῆς σερβικῆς παροικίας καὶ τῶν γερμανῶν παστόρων καὶ ἐν γένει τῶν κατὰ τὴν τελετὴν παραστάντων, πρὸς οὓς ἅπαντας διένειμε τὰ εἰθισμένα πασχαλινὰ ᾠά. Ἡ ὑποβολὴ συγχαρητηρίων καὶ ἡ διανομὴ ᾠῶν παραταθεῖσα μέχρι τῆς ἑσπέρας ἐξηκολούθησε καὶ τὴν ἐπιοῦσαν Δευτέραν, καθ' ἣν προσῆλθεν ὁ Σχολάρχης τῆς Θεολογ. Σχολῆς παν. μητροπ. Σταυρουπόλεως, μετὰ τῶν καθηγητῶν, ὁ ἱ. κλῆρος καὶ αἱ Ἐπιτροπαὶ τῶν ναῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Πασχαλινὰ ᾠὰ διένειμεν ἡ Α. Θ. Π. πρὸς τὸ ἐκκλησίασμα καὶ μετὰ τὴν θ. λειτουργίαν τῆς Τρίτης, καθ' ἣν καὶ ἐχοροστάτησε.

Τὴν Δευτέραν μ. μ. ἡ Α. Θ. Π. ἀντεπεσκέφθη κατ' οἶκον τοὺς ἐν Φαναρίῳ διαμένοντας σεβ. μητροπ. Νικαίας, Νεοκαισαρείας καὶ Σηλυβρίας, ὡς καὶ τὸν Ἐντιμ. κ. Ν. Φερμάνογλουν, ἰατρόν, τὴν Τρίτην τοὺς σεβ. μητροπ. Δέρκων, Σάρδεων, Ἡλιουπόλεως καὶ Ἴμβρου. Κατ' ἐντολὴν δὲ ἀντεπεσκέφθη ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος τοὺς σεβ. μητροπ. Χαλκηδόνος καὶ Προύσης ἐν Χαλκηδόνι, καὶ τοὺς σεβ. μητροπ. Κυζίκου, Πριγκηποννήσων, Ροδοπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως ἐν ταῖς νήσοις. Ἀντεπισκέψεις πρὸς διαφόρους ἐγκρίτους ὁμογενεῖς ἐγένοντο καὶ ὑπὸ τῶν πατριαρχ. διακόνων.

Ἡ Α. Θ. Π. ἐδέχθη συγχαρητήρια τηλεγραφήματα καὶ γράμματα παρὰ τῶν Μακαριωτάτων Πατριαρχῶν καὶ προέδρων τῶν Ὀρθοδ. Ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ παρ᾽ ἀρχηγῶν ξένων Ἐκκλησιῶν.

—Μετ᾽ ἐκκλησιαστικῆς ἐπισημότητος καὶ τάξεως διεξήχθησαν ὡσαύτως αἱ ἱ. τελεταὶ τῶν Σεπτῶν Παθῶν καὶ τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἱ. ναοῖς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, προεξαρχόντων τῶν σεβ. μητροπ. Σάρδεων (ἐν τῷ ἱ. ναῷ τῆς Ἁγ. Τριάδος), Ἡλιουπόλεως (ἐν Μ. Ρεύματι) καὶ Ἴμβρου (ἐν τῷ ἱ. ναῷ ἁγ. Ἰωάννου) καὶ τῶν κατ᾽ ἐνορίας ἀρχιερατ. προϊσταμένων, ὡς καὶ ἐν ταῖς παρακειμέναις Ἐπαρχίαις Χαλκηδόνος, Δέρκων καὶ Πριγκηπονήσων, ἱερουργούντων τῶν οἰκείων μητροπολιτῶν.

— Ὁ σεβ. Μ/της Νικαίας κ. Βενιαμὶν ἀσθενῶν ἀπό τινος ἐκωλύθη νὰ μετάσχῃ τῶν ἑορτῶν τοῦ Πάσχα.

Ἱεραὶ πανηγύρεις.—Τῇ Δευτέρᾳ τοῦ Πάσχα, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἐν ἁγίοις Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἐτελέσθη ἀρχιερατικὴ λειτουργία ἐν τῷ πανσέπτῳ πατριαρχικῷ ναῷ ἱερουργοῦντος τοῦ σεβ. μητροπ. Νεοκαισαρείας, συμπαραστατουμένου ὑπὸ τοῦ θεοφ. Ἐπισκόπου Λεύκης.

—Τῇ Παρασκευῇ τῆς Διακαινησίμου τὴν θ. λειτουργίαν ἐτέλεσεν ἐν τῷ πανηγυρίζοντι ἱ. ναῷ τῆς Πατριαρχ. καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ὁ σεβ. Μ/της Νεοκαισαρείας ἐν πυκνοτάτῃ συρροῇ εὐσεβῶν προσκυνητῶν.

Ὀνομαστικαὶ ἑορταί. — Τὸν ἑορτάζοντα πανιερ. Μ/την Θάσου κ. Γεώργιον (23 Ἀπριλ.) ὡς καὶ τὸν ἐν Πριγκήπῳ διαμένοντα Ἐντιμ. Μ. Πρωτέκδικον κ. Γ. Παπαδόπουλον ἡ Α. Θ. Π. συνεχάρη τηλεγραφικῶς.

Πατριαρχικὸς ναός.— Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Πατριαρχικοῦ ναοῦ διωρίσθη ὑπὸ τῆς Α. Θ. Π. ὁ σεβ. Μ/της Νεοκαισαρείας κ. Ἀμβρόσιος.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Προσύνοδος. —Ὁ Μακαρ. Ἀρχ/πος Κύπρου κ. Κύριλλος ἀπαντητικῶς πληροφορεῖ (ἀπὸ 29 Μαρτ. ἐ. ἔ.) ὅτι ἡ περὶ αὐτὸν ἱ. Σύνοδος ὡς τόπον συγκλήσεως τῆς Προσυνόδου προσφορώτερον λογίζεται τὴν Κων/λιν ἐπαφιεῖσα ἐν ἀνάγκῃ τὸν καθορισμὸν ἑτέρου τόπου εἰς τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον πάντοτε ὅμως ἐντὸς τῆς περιφερείας αὐτοῦ, — ὡς πρὸς τὸν χρόνον ἡ Α. Μακαρ. ἐπαφίησιν εἰς τὸ Οἰκουμ. Π/χεῖον τὸ δικαίωμα νὰ καθορίσῃ ἐπακριβῶς τοῦτον, ἐντὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους, καί, εἰ δυνατόν, πρὸ τῶν ἐσχάτων χειμερινῶν μηνῶν— ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν μελλόντων νὰ συμμετάσχωσι διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Κύπρου καθωρίσθη οὗτος εἰς ἕνα Ἀρχιερέα, καὶ ὡς πρὸς τὸν κύκλον τῶν ἐξεταστέων θεμάτων, ἡ Προσύνοδος δέον ὅπως ἐκλέγουσα τὰ μᾶλλον ἐπείγοντα καὶ ζωτικὰ θέματα (ἀπὸ τοῦ καταρτισθέντος πρὸ καιροῦ ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας καταλόγου) καταρτίσῃ τὸ πινάκιον τῶν ἰδίων ἐργασιῶν, δυναμένη νὰ λάβῃ ἐγκύρους ἀποφάσεις ἐχούσας ὑποχρεωτικὴν ἰσχὺν διὰ τὴν ὅλην Ἐκκλησίαν ἐπὶ ἐπειγόντων ζητημάτων ἐφ᾽ ὅσον ὁμόφωνος ἔσται ἡ ἀπόφασις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Αὐτοκεφ. Ἐκκλησιῶν καὶ δὲν ὑφίσταται ἔνδειξις διαφωνίας τῶν τυχὸν μὴ μετεχουσῶν τῆς Προσυνόδου ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν.

— Ὁ Μακαρ. Π/χης Βελιγραδίου κ. Δημήτριος ἀπαντητικῶς (ἀπὸ 6 Ἀπριλ. ἐ. ἔ.) πληροφορεῖ ὅτι ἡ περὶ Αὐτὸν ἱ. Σύνοδος καταλληλότερον τόπον συγκλήσεως εὑρίσκει τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὡς πρὸς τὸν χρόνον ἐπαφίησι τὸν καθορισμὸν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κων/πόλεως, μετὰ τῆς παρακλήσεως, ὅπως ἀναγγελθῇ τῇ Α. Μακαριότητι ἡ ἡμέρα τῆς συγκλήσεως ἓξ μῆνας προηγουμένως χάριν τῆς ἐγκαίρου προπαρασκευῆς καὶ συμμετοχῆς ἐν τῇ Προσυνόδῳ — ὅτι θέλει ἀποστείλει ἀντιπροσωπείαν

δεκαμελῆ ἐξ ἀρχιερέων καὶ ἄλλων εἰδικῶν προσώπων— ὡς πρὸς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Προσυνόδου ἀναφέρεται εἰς προηγούμενον γράμμα αὐτοῦ (ὅρα «'Ορθοδοξίας» τόμ. Α΄ σελ. 327) ἀναφέρων ἐκ νέου τὰ ὑπ' ἀριθμ. 1, 2 καὶ 3 σημεῖα τοῦ γράμματος.

Κανονικαὶ ψῆφοι. — Μ/της τῆς ἱ. Μητροπόλεως Χαλκηδόνος ἐξελέγη ὁ σεβ. Μ/της Πριγκηπονήσων κ. 'Αγαθάγγελος· τῆς δὲ ἱ. Μητροπόλεως Πριγκηπονήσων ὁ σεβ. Μ/της 'Ανέων κ. Θωμᾶς (τῇ 2 λήγοντος).

Συνοδικὰ μέλη.—Οἱ νεοεκλεγέντες σεβ. Μ/ται Χαλκηδόνος κ. 'Αγαθάγγελος καὶ Πριγκηπονήσων κ. Θωμᾶς ἐκλήθησαν αὐθημερὸν καὶ αὖθις μέλη τῆς 'Αγίας καὶ 'Ιερᾶς Συνόδου.

Κανονικαὶ ἄδειαι. — 'Επετράπη τῷ ἐν 'Αθήναις σεβ. Μ/τῃ Τραπεζοῦντος κ. Χρυσάνθῳ ὅπως μεταβῇ εἰς Μιτυλήνην ἔνθα θέλει διέλθει τὰς ἁγίας ἑορτὰς τῆς Μεγ. 'Εβδομάδος καὶ τοῦ Πάσχα—τῷ σεβ. Μ/τῃ Σισανίου κ. 'Αγαθαγγέλῳ ὅπως μεταβῇ δι' ἕνα μῆνα εἰς 'Υπάτην καὶ 'Αθήνας πρὸς περίθαλψιν τῆς ὑγείας αὐτοῦ καὶ θεώρησιν ἐπαρχιακῶν ὑποθέσεων — τῷ σεβ. Μ/τῃ 'Ιωαννίνων κ. Σπυρίδωνι ὅπως μεταβῇ εἰς 'Αθήνας διὰ 15 ἡμέρας χάριν ἐπειγουσῶν ἐπαρχιακῶν ὑποθέσεων.

— 'Ο σεβ. Μ/της Σερρῶν κ. Κωνσταντῖνος ὑπέβαλεν ὅτι λόγῳ ἐπειγουσῶν ἐπαρχιακῶν ὑποθέσεων ἀνέβαλε τὸ εἰς 'Ιεροσόλυμα ταξείδιον αὐτοῦ εἰς εὐθετώτερον καιρόν.

— Συνεστήθη συνοδικῶς τῷ σεβ. Μ/τῃ Γενιτσῶν κ. Σμαράγδῳ ὅπως ἀποφεύγῃ τὰς συχνὰς εἰς Θεσσαλονίκην μεταβάσεις καὶ τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μακρὰν διαμονήν.

Χειροτονία κληρικῶν. — 'Ωρίσθη συνοδικῶς ὅπως τοῦ λοιποῦ οἱ σεβ. 'Αρχιερεῖς τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ἀναφέρωνται προηγουμένως πρὸς τὴν 'Εκκλησίαν δι' ἑκάστην χειροτονίαν ἱερέως καὶ διακόνου τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν ὑποβάλλοντες τὰ σχετικὰ δικαιολογητικὰ μετὰ καὶ τῆς διατυπώσεως τῆς ἰδίας αὐτῶν γνώμης καὶ μὴ σπεύδωσιν εἰς τὴν χειροτονίαν τοῦ ὑποψηφίου πρὸ τῆς λήψεως σχετικοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος. 'Επὶ τούτῳ ἐνεκρίθη ἡ ἀπόλυσις Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς 'Εγκυκλίου.

— 'Ενεκρίθη ἡ εἰς ἱερέα χειροτονία : α΄) τοῦ Παναγ. Δ. Ζούλα διὰ τὴν κοινότητα Πάργας τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας, β΄) τοῦ Εὐστρατίου Θεοδ. Κοράκη διὰ τὴν κοινότητα Πυργίου τῆς ἐπαρχίας Χίου, γ΄) τοῦ Σταματίου Μιχ. Γαΐλα διὰ τὴν κοινότητα 'Ολύμπου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, δ΄) τοῦ 'Αριστοτέλους 'Αθ. Παπαβασιλείου διὰ τὴν κοινότητα Νικισιάνης τῆς ἐπαρχίας 'Ελευθερουπόλεως καὶ ε΄) τοῦ Κωνσταντίνου Παπίλια διὰ τὴν κοινότητα Σκουτάρεως τῆς ἐπαρχίας Χαλκηδόνος.

— 'Ο σεβ Μ/της Σισανίου κ. 'Αγαθάγγελος ἀνήγγειλε τῇ 'Εκκλησίᾳ τὴν εἰς ἱερέα χειροτονίαν τοῦ Παύλου Χ. Λεοντιάδου, διὰ τὸ προσφυγικὸν χωρίον «Βαΐπες» καὶ τοῦ Δημητρίου Βασ. Γιωτοπούλου διὰ τὸ χωρίον «Σκαλοχώριον».

— 'Ο σεβ. Μ/της Αὐστραλίας κ. Χριστοφόρος ἐπληροφόρησεν ὅτι μέχρι τῆς 2 Μαρτίου ἐ. ἔ. οὐδεμία χειροτονία ἐγένετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ καὶ ὅτι εἷς καὶ μόνος κληρικὸς ὑπάρχει ἄνευ θέσεως, ὁ αἰδεσιμ. Δημήτριος Μαρινάκης.

مدير مسؤل: ملاتيوس لوقاكيس